

**”Minulla ei koskaan aikaisemmin ole ollut niin hauskaa lasten
kanssa kuin tänä syksynä”**

Päiväkodin työntekijöiden kokemuksia tutustumisleikkien
käytöstä uuden toimintakauden alussa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalian koulutusohjelma

Lahdensivu, kevät 2017

Mari Kosola

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Mari Kosola	Vuosi 2017
Työn nimi	”Minulla ei koskaan aikaisemmin ole ollut niin hauskaa lasten kanssa kuin tänä syksynä” Päiväkodin työntekijöiden kokemuksia tutustumisleikkien käytöstä uuden toimintakauden alussa	
Ohjaaja	Outi Välimaa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä ja syventää tietoa ryhmäyttämisestä ja ryhmäytymisestä. Työn tarkoituksena oli selvittää, miten lapsiryhmän aikuiset kokevat tutustumisleikit ja mitä he ajattelevat niiden käytöstä lapsiryhmän ryhmäyttämisessä uuden toimintakauden alussa.

Tutkimus toteutettiin kaakkois-suomalaisessa päiväkodissa ja siihen osallistuivat kahden 2–6-vuotiaiden lapsiryhmien työntekijät, yhteensä kuusi työntekijää. Tutkimusprosessi aloitettiin yhteisellä Tutustumispajalla, minkä jälkeen työntekijät itse kokeilivat erilaisia tutustumisleikkejä omissa ryhmissään kahden kuukauden ajan.

Teoriaosuudessa tarkasteltiin päiväkotia lapsen sosiaalisena toimintaympäristönä, vertaisryhmänä, varhaiskasvatusta määrittäviä säädöksiä, 3–5-vuotiaan lapsen ryhmätaitoja, erilaisia ryhmäilmiöitä, ryhmäyttämistä, ryhmäytymistä, turvallisen ryhmän piirteitä ja erilaisia tutustumisleikkejä. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin kahden eri kirjoitelman avulla. Aineiston analyysi suoritettiin teemottelemalla litteroidut kirjoitelmat.

Tutkimustulokset osoittivat, että työntekijät kokivat tutustumisleikkien käyttämisen hyväksi menetelmäksi lapsiryhmän ryhmäyttämisessä. Tutustumisleikkien käytössä tuli ilmi runsaasti erilaisia hyötyjä mutta myös haasteita. Uutta työntekijöille tutkimusprosessissa oli tutustumisleikkien systemaattinen käyttö pidemmän aikaa verrattuna aikaisempaan.

Avainsanat Tutustumisleikit, ryhmäyttäminen, vertaisryhmä, päiväkotia, varhaiskasvatusta

Sivut 71 sivua, joista liitteitä 8 sivua

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services

Author	Mari Kosola	Year 2017
Subject	“Until this fall I have never had so much fun with children” Day-care staff’s experiences of using introduction games in the beginning of a new operating year	
Supervisor	Outi Välimaa	

ABSTRACT

The objective of the Bachelor’s thesis was to gain more and deeper understanding of group forming and building cohesion within a group. The goal of the thesis was to examine early childhood education staff’s attitudes and thoughts about the using introduction games as a means of building cohesion within a group in the beginning of a new operating year.

The study was completed in a daycare center in south-eastern Finland. The participating staff, six in total, work in two groups, both caring for 2–6-year-olds. The process started with a joint introductory workshop, after which the staff tested different introduction games in their own groups for two months.

In the theoretical part of the thesis, the daycare center was studied as a social environment for a child. Peer groups, 3–5-year-old children’s social skills, group dynamics, group forming, building group cohesion, the characteristics of a safe group and different introduction games were also studied. The thesis is based on qualitative research. The material was collected from two different essays. The analysis of the material was implemented using a theme-based approach.

The results indicate that the early childhood education staff found the use of introduction games beneficial in building cohesion within a group. There were many benefits, but also challenges in using the introduction games. The use of introduction games systematically, over a longer period of time was a new approach to the staff.

Keywords Introduction games, group cohesion, peer group, daycare center, early childhood education and care

Pages 71 pages including appendices 8 pages

SISÄLLYS

1	TARVITSEMME YHTEISTÄ LEIKKIÄ!	1
2	PÄIVÄKOTI LAPSEN SOSIAALISENA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	3
2.1	Säädökset asettavat toiminnalle reunaehdot ja tavoitteita	4
2.2	Päiväkotiryhmä lapsen vertaisryhmänä	6
2.3	3–5-vuotiaan lapsen ryhmätaidot	9
3	TÄRKEITÄ RYHMÄILMIÖITÄ UUDEN RYHMÄN ALOITTAESSA	11
3.1	Ryhmä käsitteenä	12
3.2	Erikokoiset ryhmät ja niiden monet mahdollisuudet	13
3.3	Ryhmän kehitysvaiheet	15
3.4	Ryhmäyttäminen ja ryhmäytyminen	18
3.5	Tutustumisleikit ryhmäyttämismenetelmänä	19
3.6	Turvallinen ryhmä ryhmäytymisen perustana ja tavoitteena	20
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	24
4.1	Varhaiskasvatukseen sijoitettavia opinnäytetöitä ryhmäytymisestä	24
4.2	Ryhmän ohjaamista käsitteleviä opinnäytetöitä	26
4.3	Sylvia Tastin valmisteilla oleva väitöstutkimus	27
5	TUTKIMUSPROSESSI	27
5.1	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	27
5.2	Tutkimustehtävä	29
5.3	Tutkimuksen lähtökohdat	29
5.4	Tutkimuksen toteutus	30
5.5	Aineiston kuvaus	32
5.6	Teemoittelu aineiston analyysimenetelmänä	32
5.7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	37
6	TUTKIMUSTULOKSET	38
6.1	Tutustumisleikit päiväkodin arjessa	39
6.2	Leikitäänkö Kommervenkkaa?	40
6.3	”Lapset olivat niin innoissaan, että joitain ihan hypytytti!”	42
6.4	”Tutustumisleikit ovat hyvä tapa ryhmäytyä”	44
6.5	”Oli kiva, kun tiesi, että muutkin panostavat samaan asiaan”	45
6.6	”Yksilöllisten tarpeiden huomiointi!”	47
6.7	”Vähän oli vaikeaa näin ensimmäisellä kerralla”	48
6.8	”Prosessi jäi pitkälti työntekijälle itselleen”	49
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
8	POHDINTA	53
8.1	Tutkimuksen tavoitteiden, tulosten ja koko prosessin arviointia	53
8.2	Jatkotoimenpiteitä ja kehittämissuunnitelmia, ideoita seuraaville tutkijoille	56
	LÄHTEET	60

Liitteet

- Liite 1 Tutustumispajamateriaali
- Liite 2 Tehtävä prosessin aikana
- Liite 3 Loppukirjoitelman ohje

1 TARVITSEMME YHTEISTÄ LEIKKIÄ!

Päiväkotien lapsiryhmät ovat viime aikoina olleet usein tiedotusvälineiden otsikoissa ja yleisen keskustelun kohteena. Ryhmiä pidetään yleisesti liian suurina. Liian suurissa lapsiryhmissä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet ovat vaarassa jäädä toteutumatta.

Lapsiryhmät eivät ole enää myöskään niin pysyviä kuin aikaisemmin. Ryhmän kokoonpano muuttuu kesken toimintakauden, kun joku lapsista siirtyy pois ja uusia lapsia tulee tilalle. Erilaiset vuoro- ja osaviikkohoitomuodot ovat lisääntyneet, mikä näkyy myös lapsiryhmien arjessa. Lapset tulevat ja lähtevät päiväkodista hyvin eri aikoihin, lapset eivät myöskään ole hoidossa joka päivä. Myös subjektiivisen päivähoidon rajaaminen on lisännyt lapsiryhmien päivittäistä vaihtelua. Miten kiinteäksi ryhmä voi muodostua, jos se on jatkuvassa muutostilassa?

Päiväkoti on usein lapsen ensimmäinen suurempi ryhmä, vertaisryhmä, johon lapsi liittyy. Meille jokaiselle, niin lapselle kuin aikuiselle, on tärkeää kuulua johonkin ryhmään, tuntea ryhmän hyväksyntää juuri sellaisena kuin olemme. Se ei ole kuitenkaan itsestään selvää eikä helppoa. On monia seikkoja, jotka saattavat vaikeuttaa ryhmän jäseneksi pääsemistä, ryhmässä toimimista toisten kanssa ja ystävän saamista – liian moni lapsi on vaarassa syrjäytyä tai joutua kiusatuksi. Meidän päiväkotien työntekijöiden tehtävänä on mahdollistaa lapselle ryhmän jäseneksi pääseminen ja ystävyyssuhteiden syntyminen.

Päiväkoti-ikäiset lapset vielä harjoittelevat erilaisia ryhmässä tarvittavia taitoja. Ryhmätaidoilla on suora vaikutus siihen, miten lapset kykenevät toimimaan yhdessä toisten kanssa. Liian usein tänä päivänä lapsiryhmässä kuulee ”mä en haluu istua ton vieressä”. Lapset tarvitsevat ohjausta, tukea, kannustusta ja opetusta oppiakseen toimimaan erilaisissa vuorovaiikutustilanteissa toisten kanssa. Kuinka ryhmässä toimitaan, kuinka toisten kanssa ollaan, kuinka tutustutaan ja kuinka voi oppia toimimaan myös sellaisen ihmisen kanssa, joka ei ole oma kaveri.

Mielestäni paras aika ja paikka juuri edellä esitettyjen taitojen opetteluun ja harjoitteluun on päiväkotia, koska päiväkodissa lapsi on vertaistensa joukossa ja koulutettujen ammattilaisten ohjauksessa. Päiväkodin ammattilaiset tarvitsevat työssään hyviä menetelmiä, joiden avulla pystyvät opettamaan ja ohjaamaan lapsia yhä suuremmissa ja haastavammassa ryhmässä. Lapselle ominaisin tapa oppia erilaisia ryhmätaitoja yhdessä toisten kanssa on leikki. Tämän perusteella valitsin tutustumisleikit ryhmäytämismenetelminä oppinäytetyöhöni.

Ryhmäyttäminen on mielestäni hyvin tärkeä kasvatuksellinen ja pedagoginen menetelmä. Sen avulla ohjaaja pyrkii tietoisesti lisäämään ja vahvistamaan ryhmän jäsenten välistä keskinäistä tuntemista, yhteenkuuluvuuden tunnetta, hyvää ryhmähenkeä, luottamusta ja viestintäkykyä. Olen työskennellyt jo pitkään päiväkodeissa ja toteuttanut ryhmäyttämistä uusien toimintakausien alussa. Olen kuitenkin huomannut, että monet päiväkodin työntekijät kyllä tiedostavat ja varaavat tutustumiselle aikaa, mutta mielestäni siihen ei kiinnitetä pedagogisesti riittävästi huomiota – ryhmäyttäminen jää ikään kuin puolitiehen tai siihen havahdutaan vasta, kun lasten välisissä suhteissa ilmenee ongelmia.

Ryhmäyttämisestä on hyötyä myös ryhmän työntekijöille. Hyvin ryhmäytettyä ryhmää on helpompi ohjata, kun kaverisuhteet jakautuvat laajemmalle ja sitä kautta eri leikkeihin. Tekemisiin löytyy helpommin kavereita, kun ei olla liian riippuvaisia vain muutamasta tutusta kaverista ryhmässä. On helpompi ohjata kaveriporukoita, tavallaan pienryhmiä, kuin yksittäisiä lapsia. Oman kokemukseni mukaan hyvä ryhmäytyminen on myös vähentänyt järjestyshäiriöitä ja riitoja – tällöin aikuisille jää enemmän aikaa toimia myös lasten kanssa.

Ajatukseni on ollut: mitä enemmän lapset toimivat yhdessä toistensa kanssa heti uuden toimintakauden alussa, sitä enemmän ja paremmin he toimivat yhdessä toistensa kanssa koko toimintakauden aikana. Sitä turvallisemmaksi ja mukavammaksi he voivat olonsa tuntea. Tämän ajatuksen ohjaamana etsin tutkimukselleni toteutuspaikaksi päiväkodin, jossa työntekijät toteuttivat itse tutkimukseni käytännön osuuden. Ryhmäyttämiseen tulisi kiinnittää huomiota erityisesti juuri uuden ryhmän aloittaessa, päiväkodissa tämä on luontevinta uuden toimintakauden alkaessa eli elokuun alussa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ja syventää tietoa ryhmäyttämisestä ja sen tärkeydestä sekä erilaisista ryhmäilmiöistä ja niiden huomiointamisesta ryhmän ohjaamisessa. Tämän tietoisuuden avulla meidän on helpompi ennakoida ryhmässä tapahtuvia asioita ja tarvittaessa puuttua niihin oikea-aikaisella ohjauksella. Tutkimukseni tavoitteena ei ole niinkään tuottaa uutta tietoa, vaan herättää ja kehittää jo olemassa olevan tiedon käyttämistä. Tälle tiedolle on tänä päivänä ehkä suurempi tarve kuin koskaan aikaisemmin, koska ryhmät eivät ole luonnostaan niin kiinteitä kuin ennen, vaan ”meidän ryhmä”- käsitteen eteen pitää nähdä vaivaa ja sitä pitää tietoisesti vahvistaa. Miten sinä päiväkodin työntekijänä voit tukea lapsiryhmäsi ryhmäytymistä?

Kaikki alkaa tutustumisesta. Kuka sinä olet? Mikä sinun nimesi on?

2 PÄIVÄKOTI LAPSEN SOSIAALISENA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Päiväkotiryhmä on usein lapsen ensimmäinen kodin ulkopuolinen ryhmä, mihin lapsi liittyy (Järvinen & Mikkola 2015, 35). Lasten osallistumista päivähoitoon pidetään yhteiskunnassamme tärkeänä. Päivähoidon vaikutukset lapsen kehitykseen ja myöhempään oppimiseen tiedostetaan yleisesti, erityisesti sen merkitys lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen. (Lehtinen 2009, 138.)

Lapsiryhmä ei ole kuitenkaan mikä tahansa lapsiryhmä, vaan ryhmän muodostumiseen vaikuttavat monet asiat, mitkä ovat myös tarkoin harkittuja ja määriteltyjä, kuten lapsimäärä ryhmässä ja lasten ikäjakauma. Näiden lisäksi ryhmiä muodostettaessa huomioidaan lasten erilaisia jo tiedettyjä tuentarpeita. Päiväkotien lapsiryhmien suunnittelu on vaativa ja tärkeä tehtävä. Se, millainen lapsiryhmä on vaikuttaa merkittävästi koko ryhmän toimintaan ja sen toimintamahdollisuuksiin.

Tarkastelen tässä luvussa päiväkotia lapsen sosiaalisena toimintaympäristönä. Päiväkotiryhmän toiminta perustuu erilaisiin säädöksiin. Suomen lait ja asetukset, erityisesti varhaiskasvatukseen liittyvät, sekä varhaiskasvatussuunnitelma asettavat päiväkotiryhmien toiminnalle selkeitä rajoja ja tavoitteita. Nämä muodostavat päiväkotitoiminnalle fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia reunaehtoja. Säädökset luovat varhaiskasvatustyölle perustan.

Päiväkotiryhmät ovat lasten sosiaalisina toimintaympäristöinä vertaisryhmiä. Lasten toimiminen vertaistensa kanssa asettaa ryhmän ohjaamiselle, lasten keskinäiselle toiminnalle ja koko ryhmän toiminnalle omia haasteita. Vertaistoiminta on myös erityisen tärkeää lapsen kehitykselle.

Varhaiskasvatusikäisten lasten kehitys, erityisesti sosiaalisuus ja ryhmätaidot, asettavat myös omia kehityksellisiä reunaehtoja lasten toiminnalle ja heidän ohjaamiselleen ryhmässä. Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla tarkoitan tämän opinnäytteen viitekehyksessä alle esikouluikäisiä lapsia.

Nämä kolme kokonaisuutta muodostavat lapsen sosiaalisen toimintaympäristön perustan tarkasteltaessa lapsiryhmää ja lasta päiväkotikontekstissa.

2.1 Säädökset asettavat toiminnalle reunaehdoja ja tavoitteita

Tarkastelen ensin lähemmin Varhaiskasvatustalakeia (VarhKL 1973/36, 2015/580), Asetusta lasten päivähoidosta (PHA 1973/239) ja valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (VASU 2016). Näiden säädösten tarkastelu on tällä hetkellä hyvin ajankohtaista, koska varhaiskasvatustalakeia on juuri uudistettu ja varhaiskasvatussuunnitelmia uudistetaan.

Etsin millaisia rajauksia, velvoitteita ja tavoitteita näistä säännöksistä löytyy päiväkodin lapsiryhmille erityisesti lasten ryhmäytymisen ja sosiaalisten suhteiden näkökulmasta.

Uudistetussa varhaiskasvatussuunnitelmassa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, asiakirjana se on velvoittavampi kuin aikaisempi. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on kolme tasoa: valtakunnallinen, paikallinen ja jokaisen lapsen oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Opinnäytetyössäni tarkastelen valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Uudet paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat tällä hetkellä muutosvaiheessa, ja ne tulee ottaa kunnissa käyttöön 1.8.2017 alkaen (VASU 2016).

Varhaiskasvatustalain 1§ mukaan jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatusta voidaan antaa päiväkodeissa, perhepäivähoi-dossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Kunnilla on velvollisuus järjestää varhaiskasvatustalajeluja. (VarhKL 1973/36, 2015/580; VASU 2016) Opinnäytetyöni sijoittuu kunnalliseen päiväkotiiin.

Asetus lasten päivähoidosta määrittää lapsiryhmän enimmäiskoon, tällä hetkellä yhdessä ryhmässä voi työskennellä enimmillään kolme hoidosta ja kasvatuksesta vastaavaa työntekijää, ja yhdellä hoidosta ja kasvatuksesta vastaavalla työntekijällä voi olla enimmillään 4 alle 3-vuotiasta tai 8 yli 3-vuotiasta lasta. Perinteisesti lapsiryhmät ovat jakautuneet alle 3-vuotiaitten ja yli 3-vuotiaitten ryhmiin, mutta usein puhutaan myös sisarusryhmistä, joilla tarkoitetaan ryhmiä, missä on sekä alle 3-vuotiaita että yli 3-vuotiaita lapsia. Osapäivähoi-dossa olevia lapsia, alle 5 h/ päivä, voi yhdellä hoidosta ja kasvatuksesta vastaavalla työntekijällä olla 13. Lapsiryhmien lapsimäärä voi näin ollen vaihdella eri ryhmiä vertailtaessa. Päiväkodin hoito- ja kasvatustehtävissä toimiville on myös tarkat kelpoisuusvaatimukset, millä koulutuksella tehtävissä voi työskennellä. (PHA 1973/239; VASU 2016.)

Varhaiskasvatustalain § 5a määrittelee lapsiryhmistä ja tilojen käytön suunnittelusta. Ne tulee suunnitella niin, että varhaiskasvatukselle säädetyt tavoitteet voidaan saavuttaa. Lapsiryhmät voidaan muodostaa huomioiden lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. (VarhKL 1973/36, 2015/580; VASU 2016)

Varhaiskasvatuslain § 6:n mukaan varhaiskasvatusympäristön tulee olla lasta kehittävä, terveellinen ja turvallinen ja oppimista edistävä, niin, että lapsen ikä ja kehitystaso on otettu huomioon. (VarhKL 1973/36, 2015/580; VASU 2016)

Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista hoitoa, kasvatusta ja opetusta, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla tarkoitetaan päiväkodin työntekijöiden tietoista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tavoitteena on toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteisiä oppimis-kokemuksia. Tavoitteissa huomioidaan myös lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen ja vertaisryhmässä toimimisen edistäminen, sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. (VarhKL 1973/36, 2015/580; VASU 2016, Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 88–90; Mahkonen 2015, 37.)

Päivähoidon tehtävänä on tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Työntekijöiden tulee rohkaista lapsia tutustumaan toisiin ihmisiin, ohjata ystävällisyyteen ja luoda mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa tulee harjoitella myös ristiriitatilanteiden ratkaisemista rakentavasti. Varhaiskasvatuksessa lapselle tulee tarjota mahdollisuus erilaisiin leikkeihin. Päiväkotitoimintaympäristönä kuvataan varhaiskasvatussuunnitelmassa ”leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavana yhteisönä”. Työntekijöiden tehtävänä on mahdollistaa, että jokainen lapsi pääsee osalliseksi yhteisiin leikkeihin omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Yhteinen hassuttelu myös vahvistaa myönteistä ilmapiiriä. (VarhKL 1973/36, 2015/580; VASU 2016, Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 88–90; Mahkonen 2015, 37.)

Päiväkotien arjen struktuuri luo puitteet erilaisille toiminnoille. Päivä on usein hyvin strukturoitu, eri toiminnot kuten, ruokailut, ulkoilut, leikki, toiminta- ja lepoaikat, muodostavat ehjän kokonaisuuden. (Järvinen ym. 2000, 165–167.) Päiväkotitoiminnan reunaehdot, tavoitteet ja arjen suunniteltu struktuuri luovat koko toiminnalle kontekstin, missä lapsiryhmä toimii. Nämä säädökset eivät kuitenkaan anna selkeitä pedagogisia toimintatapoja tai menetelmiä, miten nämä asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja miten niiden saavuttamista arvioidaan. Koen, että hyvien pedagogisten toimintatapojen ja menetelmien jakaminen työntekijöiden kesken on siksi erityisen tärkeää.

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan tarkemmin päiväkodissa toimivia lapsia, vertaisryhmän näkökulmasta.

2.2 Päiväkotiryhmä lapsen vertaisryhmänä

Vertaisryhmällä tarkoitetaan lapsen kanssa suurin piirtein samanikäisten ja sosiaaliselta, emotionaaliselta ja kognitiiviselta kehitykseltään samalla tasolla olevien lasten ryhmää (Salmivalli 2008, 15; Neitola 2013, 105; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2013, 217).

Vertaisuus luo sosiaalisten ja ryhmätaitojen harjoittelulle, opettamiselle ja kehittymiselle oivallisen oppimisareenan (Laaksonen & Repo 2017, 5). Vertaisryhmässä lapset harjoittelevat monia sosiaalisen elämän kannalta tärkeitä taitoja, kuten yhdessä toimimista toisten kanssa, yhteisten kokemusten jakamista, toisten ystävällistä kohtelua, erilaisuuden hyväksymistä, toisten auttamista, itsensä ilmaisua ja vuorovaikutustaitoja. Lapset jakavat omaa osaamistaan myös toisilleen. Lapset oppivat paljon asioita toimiesaan vertaistensa kanssa ja he myös ottavat mallia toisistaan. Lapset ymmärtävät usein paremmin, mitä toinen lapsi opettaa, koska lasten kielellinen kehitys on suurin piirtein samalla tasolla. (Lehtinen 2009, 138; Ikonen 2006, 149.)

Lasten väliset suhteet ovat laadultaan erilaisia kuin lapsen ja aikuisen. Aikuinen ja lapsi ovat vuorovaikutussuhteessa eri asemassa, aikuinen on viisaampi ja kokeneempi, hän ottaa vastuuta lapsesta, huolehtii ja hyväksyy lapsen ehdoista. Vertaissuhteissa lapsen täytyy itse luoda suhteensa ikätovereihin ja ansaita oma paikkansa ryhmässä. Vertaissuhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen on lapsille usein paljon vaikeampaa kuin me aikuiset yleisesti ajattelemme olevan. Näiden suhteiden luominen on myös toisille lapsille helpompaa kuin toisille. (Salmivalli 2008, 15–16, Järvinen & Mikkola 2015, 30.)

Vertaisryhmässä kaikki ei suju ongelmitta: erilaiset konfliktit, riitatilanteet, tunnepurkaukset ja väärinkäsitykset ovat hyvin tavallisia. Lapset tarvitsevat vielä paljon ohjausta ja tukea kyetäkseen toimimaan yhdessä toisten kanssa. Nämä lasten väliset erilaiset erimielisyystilanteet olisikin hyvä nähdä oppimisen paikkoina, niiden läpikäymisen ja yhteisen ratkaisun etsimisen avulla lapset voivat harjoitella, kuinka erilaissa vuorovaikutustilanteissa tulisi toimia, mitä voisi sanoa ja miten tilanteessa voisi päästä rakentavalla tavalla eteenpäin. Lapset tarvitsevat vielä paljon aikuisen tukea erilaisissa sopimis- ja neuvottelutilanteissa. (Ikonen 2006, 153–155; Järvinen & Mikkola 2015, 29.)

Vertaisryhmissä aikuisten olisikin hyvä kiinnittää huomiota erityisesti niihin lapsiin, jotka jäävät tai jättäytyvät yhteisten leikkien ulkopuolelle. Lapsille, joille toimiminen vertaisryhmässä on vaikeaa, kontaktit toisiin lapsiin voivat tuntua epämiellyttäviltä, jopa vihamielisiltäkin (Ikonen 2006, 153). Lapset, jotka jäävät yhteisten leikkien ulkopuolelle, voivat ajautua sivuun kaikesta muustakin ryhmän toiminnasta ja tällöin heillä on vaara syrjäytyä ryhmästä ja jäädä vaille ystävyysuhteita (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 161).

Tämän huomioon ottaminen erityisesti uuden ryhmän aloittaessa on tärkeää, koska hyvin pian ryhmän aloittaessa ryhmän jäsenille alkaa muodostua omat roolinsa ja asemansa ryhmässä. Lapsen sosiaalinen asema ryhmässä, on muodostuttuaan yleensä hyvin pysyvä ja sen muuttaminen myöhemmin voi olla vaikeaa. Rooli ja asema ryhmässä vaikuttavat siihen, miten muut ryhmässä suhtautuvat lapseen ja millaisia odotuksia häneen kohdistuu. Pidetäänkö lasta häiritsijänä ja ilkeänä, vai kivana kaverina ja kilttinä? Ryhmä jakaantuu lapsiin, jotka ovat suosittuja ja toisaalta lapsiin, joilla on vaikeuksia ryhmään liittymisessä ja he voivat asemoitua tässä vaiheessa helposti syrjityiksi ja torjutuiksi. Ryhmän aloittaessa aikuisen tehtävänä on huolehtia, että jokainen lapsi pääsee mukaan ryhmän yhteiseen toimintaan. Aikuisen tehtävänä on myös estää, ettei kukaan lapsista jäisi ikään kuin ”roolinsa vangiksi”. Kiusaajan ja häirikön maineesta voi aikuisen avulla päästä myös pois, oppimalla toimimaan ryhmään sopivalla tavalla. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 161; Salmivalli 2008, 34 ja 127–129.)

Aikuisen rooli uuden ryhmän aloittaessa ja muotoutuessa on tärkeä. Vertaisryhmät muodostuvat hyvin erilaisista lapsista. Jokainen lapsi tuo mukanaan ryhmään oman perheensä kulttuurin, omat yksilölliset tietonsa ja taitonsa (Vilèn ym. 2013, 218.) Lapset toimivat ryhmään tullessaan niiden taitojen varassa, mitä heillä on. Lapset pyrkivät liittymään toisten lasten seuraan ja ansaitsemaan oman asemansa ryhmässä keinoilla, mitä aikaisemmin ovat käyttäneet tai mitkä ovat toimineet kotona oman perheen kesken. Jokainen ryhmä on kuitenkin erilainen ja samat keinot eivät välttämättä toimi. Lapsi on voinut tottua saamaan toiset käyttäytymään toivomallaan tavalla määräilemällä toisia, aggressiivisella käyttäytymisellä, itkemällä tai syrjään vetäytymällä. Aikuisen tehtävänä uudessa ryhmässä on määritellä, millainen käyttäytyminen ryhmässä on hyväksyttävää ja millainen ei, miten ryhmässä toimitaan yhdessä toisten kanssa (Vilèn 2013, 217–219).

Vertaisryhmä aikuisen ohjaamana voi vahvistaa lapsen käyttäytymismalleja ja heikentää toisia. Vertaisryhmä antaa lapselle erilaisia malleja, kuinka toimia eri tilanteissa. (Vilèn ym. 2013, 218.) Lapsen ei toivottua käyttäytymistä toisten lasten kanssa voi heikentää toimimalla niin, ettei lapsi saa määräilemällä, aggressiivisesti käyttäytymällä, itkemällä tai vetäytymällä tavoittelemiaan asioita. Aikuisen tehtävänä on auttaa lasta löytämään uusia ja rakentavampia tapoja, miten tuoda ilmi omia toiveitaan toisten lasten kanssa. Oman tahdon läpi saaminen isossa vertaisryhmässä ei myöskään aina ole mahdollista, tällöin on tärkeää myös harjoitella kestämiään ja pääsemään yli erilaisista pettymyksistä. Hyväksytyistä toimintatavoista on hyvä keskustella yhdessä lasten kanssa. (Vilèn ym. 2013, 218).

On tärkeää, että lapsiryhmään kehittyy rakenne, joka korostaa sitä, että hyväksyntää saa, jos toimii yhteisesti hyväksytyllä tavalla ja jossa jokaisella lapsella on mahdollisuus saada hyväksyntää myönteisellä tavalla. (Vilèn

ym. 2013, 218.) Kun lapsi saa myönteisiä kokemuksia ja positiivista palautetta vuorovaikutuksestaan toisten kanssa, hänen sosiaaliset taitonsa kehittyvät. Lapsi oppii samalla kohtaamaan muut lapset lähtökohtaisesti positiivisesti ja saa kokemuksia siitä, että toisten lasten kanssa on mukavaa ja kivaa. (Repo 2013, 147–148.)

Näillä vertaisryhmän positiivisilla kokemuksilla, onnistumisilla ja toisilta saadulla palautteella on suuri merkitys lapselle. Kokemukseni mukaan kannustuksella ja positiivisella palautteen antamisella voidaan vahvistaa lasten välistä toivottua vuorovaikutusta. Kun lapsi saa toisilta lapsilta ja aikuisilta myönteistä palautetta ja hyväksyntää omasta toiminnastaan, hän pyrkii jatkossakin toimimaan samalla tavalla. Onnistumisen huomioimisella, kehumisella ja kiittämisellä voidaan tukea lasten välistä vuorovaikutusta vertaisryhmässä. Positiivista palautetta voi antaa jo pelkästään katseella, hymyllä, taputtamalla olalle, kiittämällä tai nostamalla peukun pystyyn. Aikuisten tapa kannustaa tarttuu myös lapsiin. Kokemukseni perusteella on hyvä jakaa pieniä positiivisia palautteita aina, kun sille on aihetta.

Lapset myös tarkkailevat aikuisen ja toisten lasten käyttäytymistä ryhmässä ja poimivat sieltä itselleen toimintamalleja, joilla asiat sujuvat lapsen toivomalla tavalla. Mallioppiminen on hyvin merkittävässä asemassa vertaisryhmässä. Kokemukseni perusteella, meidän aikuisten on hyvä kiinnittää huomiota myös siihen, millä keinoilla lapset saavat aikuisen huomion. Joskus käy jopa niin, että lasten ei-toivottu-käyttäytyminen lisääntyy, koska lapset ovat huomanneet sen hyväksi keinoksi saada aikuisen huomio itselleen.

Vertaisryhmän kokemuksilla on suuri merkitys lapselle itselleen. Vertaisryhmässä tapahtuvan sosiaalisen vertailun kautta lapsi oppii itsestään ja rakentaa sen kautta myös omaa minäkuvaansa, käsitystä itsestään, omista taidoistaan ja ominaisuuksistaan. Lapsi muodostaa kuvan itsestään vertaisten parissa. (Salmivalli 2009, 33; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2013, 217.)

Parhaimmillaan vertaisryhmä antaa lapselle tunteen yhteenkuuluvuudesta ja hyväksytyksi tulemisesta juuri sellaisena kuin hän on. Lapsi voi nauttia yhdessä tekemisestä ja kykenee solmimaan ystävyysuhteita. Nämä ovat hyvin merkittäviä lapsuuden kehitystehtäviä. Vertaisryhmäkokemuksilla on suuri merkitys lapsen tuleviin vuorovaikutussuhteisiin ja niiden toimivuuteen. Mitä paremmat sosiaaliset toimintatavat lapsi oppii ja taitaa, sitä helpompaa hänen on myöhemmin elämässään myös solmia uusia vuorovaikutus- ja ystävyysuhteita ja liittyä uusiin ryhmiin. (Salmivalli 2009, 21–23; Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 161–162; Koivula 2013, 24; Laaksonen & Repo 2017, 3.)

Tämän vuoksi päiväkodin työntekijöiden tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, miten oma päiväkotiryhmämme toimii, millaisia lasten väliset suhteet ovat ja millä tavoin voimme tukea vertaissuhteiden kehittymistä. Seuraavaksi tarkastelen lasten sosiaalisuutta ja ryhmätaitojen kehittymistä, näillä molemmilla on mielestäni hyvin suuri merkitys sille, miten lapsi kykenee toimimaan toisten ihmisten kanssa, tämän opinnäytetyön kontekstissa erityisesti omassa vertaisryhmässään.

2.3 3–5-vuotiaan lapsen ryhmätaidot

Jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö. Lapsiryhmän työntekijöiden tulee tuntee hyvin lapsen kehityksen eri osa-alueet (kognitiivinen, fyysinen ja psyykinen ja sosiaalinen) ja miten kehitys etenee eri-ikäisillä lapsilla. Merkittävää on myös ymmärtää ja hyväksyä, että lapset kehittyvät eri aikaan ja kehitys tapahtuu epätasaisesti. 3–5-vuotiailla lapsilla voi olla suuria eroja erilaisten osaamisten ja taitojen kanssa. Päiväkotiryhmässä toimivat lapset ovat hyvin erilaisia tieto- ja taitotasoiltaan sekä persoonallisuudeltaan ja temperamentiltaan. Tämän vuoksi jokaisesta päiväkodin ryhmästä muodostuu aina ainutlaatuinen kokonaisuus, sillä on oma kulttuurinsa, vuorovaikutustapansa ja käytäntönsä. (Järvinen ym. 2009, 37–39; Kauppila 2011, 125; Koivula 2013, 22.)

Opinnäytetyössäni rajaudun käsittelemään 3–5-vuotiaiden lasten sosiaalisuutta ja sosiaalisia taitoja, jotka muodostavat perustan lapsen ryhmätaidoille. Nämä taidot edistävät lapsen ryhmän jäsenenä toimimista tai vastavuoroisesti niissä ilmenevät puutteet hankaloittavat ryhmässä toimimista ja voivat johtaa kiusaamiseen tai jopa ryhmästä syrjäytymiseen. (Kauppila 2011, 134–135; Repo 2013, 119; Laaksonen & Repo 2017,5).

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot tarkoittavat eri asioita. Sosiaalisuus on lapsen synnynnäinen temperamentti. Se ilmenee, miten kiinnostunut lapsi on toisten ihmisten seurasta ja miten tärkeää hänelle on, että hänellä on seuraa. Vähemmän sosiaalinen viihtyy hyvin yksinkin. Keltikangas-Järvisen (2010) mielestä sosiaalisuutta kuvaisikin paremmin sana seurallisuus. ”Sosiaalisuus tarkoittaa halua olla muiden kanssa, kun taas sosiaaliset taidot tarkoittavat kykyä olla muiden kanssa”. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17, 36 ja 41). Päivähoidon työntekijöinä meidän tulee hyväksyä ja huomioida lasten erilainen sosiaalisuus. (Järvinen & Mikkola 2015, 29.) Sosiaalisuutta voisi tarkastella siitä näkökulmasta, minkä verran juuri tämä lapsi tarvitsee sosiaalisia kontakteja ja toisten seuraa. Mikä juuri tälle lapselle riittää, jotta hän voi tuntee kuuluvansa ryhmään?

Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot eivät ole riippuvaisia toisistaan. Sosiaalinen lapsi voi olla hyvin riippuvainen toisten seurasta tai hän voi solmia uusia kontakteja uusiin ihmisiin nopeasti ja helposti, mutta samalla hän voi olla hyvinkin kyvytön toimimaan toisten kanssa. Lapsi voi olla sosiaalinen, mutta hän ei kuitenkaan tule toisten kanssa toimeen, eikä hänestä välttämättä pidetä. Tai päinvastoin, lapsi voi olla hyvinkin taitava toimimaan

toisten kanssa, mutta hän ei halua toimia toisten kanssa, vaan hakeutuu puuhailemaan mieluummin yksin. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17–18; Järvinen & Mikkola 2015, 29.) Edelliset seikat tuovat hyvin esille sosiaalisuuteen liittyviä haasteita, kun sosiaalisuus, tarpeet ja taidot eivät kohtaa.

Lapsen sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joiden avulla hän kykenee liittymään ja toimimaan yhdessä toisten kanssa. Sosiaalisten taitojen avulla lapsi tutustuu toisiin lapsiin ja pääsee mukaan leikkiin. Niiden avulla hän kykenee ratkaisemaan rakentavasti ja toisia loukkaamatta myös arjessa vastaantulevia ristiriitatilanteita, ongelmia ja erimielisyyksiä toisten kanssa. Tällaisia sosiaalisia taitoja ovat erilaiset vuorovaikutus-, yhteistyö-, itsesäätely- ja tunnetaidot. (Järvinen ja Mikkola 2015, 28.)

Vuorovaikutustaidot voivat olla sanallisia tai sanattomia. Sanallisia taitoja ovat mm. kuuntelu-, keskustelu-, neuvottelu- ja itseilmaisutaidot. Yhteistyötaitoja ovat mm. oman vuoron odottaminen, toisten auttaminen, omien puolien pitäminen, kompromissien tekeminen, yhteisten sääntöjen noudattaminen, kyky keskittyä annettuihin tehtäviin, tavaroiden jakaminen ja leikkiin hyväksyminen. Itsesäätelytaitoja ovat mm. omien ja toisten tunteiden havaitseminen ja tunnistaminen, sekä oman käyttäytymisen hallitseminen. Tunnetaitoihin kuuluvat mm. toisten tunteiden havaitseminen, myötäeläminen ja sen osoittaminen toiselle, vaikka lohduttamalla toista. Sanattomia taitoja ovat mm. toiselle luotu hyväksyvä katse ja hymy. Sanattomasti eli ilmeiden, eleiden ja asentojemme eli kehon kielen kautta viestimme toisillemme monin tavoin. Sanaton viesti voi olla myös torjuva, kuten nenän nyripistus ja selän kääntäminen. (Kauppila 2011, 19, 24 ja 125–128; Järvinen & Mikkola 2015, 28; Salmivalli 2008, 83 ja 86; Kaukkila & Lehtonen 2008, 34.)

Sosiaalisia taitoja opitaan ja niitä voidaan opettaa (Laaksonen & Repo 2017, 7). Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät erityisen paljon kolmen ja seitsemän ikävuoden välillä. (Järvinen ja Mikkola 2015, 28). Sosiaaliset taidot kehittyvät aikaisempien kokemusten ja opittujen sekä käyttäytymisestä saadun palautteen perusteella. Sosiaaliset taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, jolloin aikuiselta ja muilta lapsilta saaduilla malleilla on suuri vaikutus ja merkitys lapsen oppimiselle. (Kauppila 2011, 14, 23, 131 ja 134.)

Lasten sosiaalisissa taidoissa on suuria eroja. Sosiaalisten taitojen opettamisessa on hyvä ottaa huomioon lapsen taitojen lähtötaso. Mitä hän jo osaa? Millaista taitoa ja osaamista häneltä seuraavaksi voidaan odottaa? Mihin lapsi oikeasti kykenee? Taitojen kehittyminen vaatii paljon aikaa ja vaivaa, lapset myös oppivat eri tavoin. (Kauppila 2011, 14 ja 132.)

On tärkeää, että lapsi saa palautetta omasta käyttäytymisestään - missä onnistui tai mikä meni vikaan, miten tilanteessa voisi toimia toisin. Palautteen saamisella on monta merkitystä. Sen avulla lapsi voi korjata omaa toi-

mintaansa, saada uutta tietoa, mikä tarkoittaa aikaisemmin opittua ja palautteella voidaan myös motivoida lasta. Sosiaalisten taitojen opettelussa ja opettamisessa on tärkeää saada paljon harjoitusta ja toistoja. (Kauppila 2011, 131–132.) Onnistumisen kokemukset ja siitä saatu positiivinen palaute vuorovaikutustilanteissa kannustavat lasta toimimaan toisten kanssa ja myös oppimaan lisää – hänen sosiaaliset taitonsa kehittyvät (Järvinen & Mikkola 2015, 28; Repo 2013, 147).

Kaikki lapset opettelevat sosiaalisia taitoja. Tänä päivänä päivähoitossa on myös paljon lapsia, joilta puuttuu olennaisiakin sosiaalisia taitoja, mitä heillä iän ja ikätasoisien kehityksen mukaan jo odotetaan olevan. Moni lapsi myös leimataan hankalaksi, vaikka hänellä olisikin vain puutteelliset sosiaaliset taidot. Taitojen puuttumiselle voi olla monia syitä. Taitojen puuttuminen voi johtua siitä, ettei lapsi ole saanut riittävästi sosiaalisten taitojen opetusta tai hänellä ei ole ollut ympärillään riittävän hyviä malleja, lapsen ympäristössä voi olla stressitekijöitä tai aikaisemmat kokemukset ovat voineet olla huonoja. Osa syistä voi johtua lapsesta itsestään, hänen persoonallisuudestaan ja temperamentistaan. Lapsi voi olla ujo, hiljainen, torjuttu, aggressiivinen, yksinäinen, syrjäytynyt, uhmakas, epävarma, pelokas, itsekeskeinen, dominoiva, kapinoiva tai vallanhaluinen. Nämä lapset tarvitsevat enemmän sosiaalisten taitojen opettamista, ymmärrystä ja tukea omaan oppimiseensa sekä saadakseen onnistumisen kokemuksia. (Kauppila 2011, 129–135, 145 ja 177; Salmivalli 2008, 59 ja 89; Keltikangas-Järvinen 2010, 41–44.)

3 TÄRKEITÄ RYHMÄILMIÖITÄ UUDEN RYHMÄN ALOITTAESSA

Toimimme elämämme aikana mitä erilaisimmissa ryhmissä. Ryhmässä toimiminen ei ole helppoa, eikä yksinkertaista, vaan se vaatii meiltä paljon. Ryhmässä toimiminen on haastavaa, koska ryhmässä toimivat ihmiset voivat olla hyvin erilaisia persooniltaan ja taustoiltaan. Erilaiset yksilöt muodostavat ryhmän. Ryhmän toiminta perustuu aina vuorovaikutukseen sen jäsenten kesken. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 15; Niemistö 2012, 130; Kopakkala 2011, 36.) Päiväkodin työntekijöinä yksi merkittävimmistä ja tärkeimmistä haasteistamme onkin, miten saamme nämä erilaiset lapset viihtymään, oppimaan ja toimimaan ryhmässä sekä ryhmänä toistensa kanssa mahdollisimman hyvin?

Käsittelen opinnäytetyössäni ryhmäyttämistä, ryhmäytymistä ja koko prosessin ohjaamista kokonaisten päiväkotiryhmien näkökulmasta uuden toimintakauden kahden ensimmäisen kuukauden aikana. Tänä aikana uusi ryhmä alkaa vasta muotoutua. Tarkastelen tässä luvussa erilaisia ryhmäilmiöitä, ryhmän kehitysvaiheita, ryhmän turvallisuutta ja tutustumisleikkejä ryhmäyttämismenetelmänä. Näiden tuntemisella on mielestäni suuri merkitys lapsiryhmän ryhmäytymiselle ja ryhmäyttämisprosessin ohjaami-

selle. Ryhmäilmiöiden tuntemisen kautta pystymme rakentamaan pedagogisesti hyvin toimivia ryhmiä ja tukemaan näiden ryhmien kehitystä. Pedagogisilla ratkaisuilla voidaan vaikuttaa paljon myös ryhmän ilmapiiriin. (Ks. Haapaniemi & Raina 2014, 23.)

3.1 Ryhmä käsitteenä

Ryhmä ei ole mikä tahansa satunnainen, samassa paikassa ja samaan aikaan oleva joukko, vaan sillä on tiettyjä tunnusmerkkejä, millä se eroaa satunnaisesta joukosta. Ryhmän jäsenyyteen liittyy myös tietoisuus kuulumisesta ryhmään ja jäsenten välillä on vuorovaikutusta. Ryhmällä on tietty koko, tarkoitus, säännöt, vuorovaikutus, työnjako, roolit ja johtajuus. Nämä seikat muodostavat ryhmän rakenteellisen perustan. (Niemistö 2012, 16–17; Kauppila 2011, 85; Kopakkala 2011, 36.)

Ryhmien toimintaan liittyy myös säännönmukaisuuksia, ryhmäilmiöitä, joiden varassa ryhmä toimii, kuten ryhmän kaksoistavoite, ryhmädynamiikka, ryhmän koheesio, erilaiset roolit ja ryhmän eri kehitysvaiheet. Ryhmän ohjaajan on hyvä tiedostaa, ymmärtää ja ottaa huomioon omassa toiminnassaan nämä ryhmän rakenteet ja säännönmukaisuudet, jotta hän kykenee ohjaamaan ryhmää mielekkäästi kohti tavoitteita ja kohtaamaan myös haasteita, mitä ryhmän kanssa toimiessa tulee vastaan. Hyvä ryhmän ohjaaja on ikään kuin askeleen edellä ryhmää, tietoisuus näistä erilaisista ryhmäilmiöistä auttaa ohjaajaa ennakoimaan tilanteita ja sen avulla ohjaamaan ja puuttumaan tilanteisiin oikealla hetkellä ja riittävän ajoissa. Ryhmän säännönmukaisuuksien ja ryhmäilmiöiden tuntemisen avulla voi myös kehittää omia ohjaustaitojaan. (Niemistö 2012, 16–17.)

Jokainen ryhmä on erilainen ja ainutlaatuinen. Ryhmä muodostuu erilaisista persoonista. Joskus voi olla, että yksittäiset ryhmän jäsenet omalla toiminnallaan ja persoonallaan vaikuttavat vahvasti ryhmän toimimiseen tai hankaloittavat sen toimimista, vaikkapa luomalla huonoa ryhmähengettä. Ryhmässä esiintyvät haasteet nähdään usein yksilöiden omina haasteina, joihin pyritään vaikuttamaan, jotta ryhmä toimisi paremmin. Toisinaan, on hyvä myös pohtia, voivatko yksilön haasteet ryhmässä aiheutua ryhmästä, ryhmän jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja siinä vaikuttavista ryhmäilmiöistä. Tällöin olisikin tärkeä pohtia, miten toisten lasten odotukset ja suhtautuminen vaikuttavat kyseiseen lapseen. Antaako ryhmä jäsenelleen mahdollisuuden muuttua? Pysähdytäänkö miettimään, mikä on aikuisen rooli muutosten mahdollistajana? (Niemistö 2012, 111–113; Salmivalli 2008, 132.)

3.2 Erikokoiset ryhmät ja niiden monet mahdollisuudet

Päiväkotiryhmät ovat tavallisesti suurryhmiä, mutta niiden sisälle on usein muodostettu omia pysyviä pienryhmiä eli kotiryhmiä (Raina 2012, 46–47). Lapset toimivat päiväkotipäivän aikana hyvin erilaisissa ryhmäkoko-panoissa, koko ryhmänä, aikuisten jakamissa pienryhmissä eli koti-ryhmissä ja omissa leikkiporukoissaan, joiden rakentumiseen vaikuttavat eniten ystävyyssuhteet ja yhteiset leikkimieltymykset. Pienryhmät voivat olla pysyviä tai kokoonpanoiltaan vaihtelevia toiminnasta riippuen. Ryhmän koolla ja sen pysyvyydellä on suuri merkitys ryhmän jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa. Erilaisissa ryhmissä toimiminen vaatii erilaisia taitoja, siksi onkin tärkeää, että lapset saavat mahdollisuuksia harjoitella toimimista erikokoisissa ryhmissä. (Haapaniemi & Raina 2014, 123–124, 137.)

Ryhmän koko vaikuttaa suuresti siihen, miten vuorovaikutus ryhmän jäsenten kesken lähtee käyntiin. Lasten kanssa kannattaa aloittaa pari-työskentelystä ja käyttää sitä paljon. Erilaisten parityöskentelyjen avulla voimme tutustua vuorotellen ryhmän jäseniin. Tällaisen tutustumisen avulla lapsi voi etsiä ja löytää itselleen ryhmästä turvaihmissä, lapsia, joiden kanssa toimiminen sujuu helposti ja ajatukset kohtaavat. Ryhmän kokoa voidaan kasvattaa yhdistämällä kaksi paria yhteen. (Salovaara & Honkonen 2011, 141–142; Kopakkala 2011, 67 ja 145.)

Parien ei ole hyvä olla pysyviä, vaan niitä on hyvä vaihdella. Kun paritöitä käytetään säännöllisesti, lapset oppivat työskentelytavan ja yhdessä tekemisestä tulee tuttu tapa toimia. Vaihtuvuus myös takaa, että lapsille muodostuu kontakteja toisiin, uusiin ja itselle vieraampiinkin lapsiin. Pari-työt saavat passiivisenkin lapsen tarttumaan toimeen. Aluksi ei kuitenkaan kannata laittaa yhteistyöhön sellaisia lapsia, joilla saattaa olla vaikeaa toimia yhdessä. (Salovaara & Honkonen 2011, 141–142; Raina & Haapaniemi 2005, 124.)

Pienryhmässä on 2–10 jäsentä. Pienryhmässä jokaisen on mahdollista olla henkilökohtaisessa vuorovaikutussuhteessa kaikkien muiden kanssa. Suurryhmässä on yli 10 jäsentä, eikä vuorovaikutus kaikkien kanssa ole enää samalla tavalla mahdollista kuin pienryhmässä. Pienryhmä on kiinteämpi ja toimii motivoituneemmin sekä sitoutuvammin kuin suurryhmä. Pienryhmässä jäsenet ovat myös yksimielisempiä ryhmän toimintatavoista. Suurryhmässä on enemmän ristiriitoja, jotka johtuvat yksimielisyyden puutteesta, kilpailusta, liittoumista ja lyhytjänteisyydestä. Suurryhmässä yksilö ei sitoudu ja motivoitu tekemään ryhmän tehtävää niin vahvasti kuin pienryhmässä. (Kataja ym. 2011, 15; Jauhiainen & Eskola 1994, 109–111.)

Suuryhmä pyrkii jakautumaan pienempiin ryhmiin, joissa on mahdollisuus saavuttaa tyypillisesti pienten ryhmien etuja. Tällöin oman pienryhmän jäsenten välinen suhde tiivistyy ja lähenee, mutta sen ulkopuolella olevat jäävät etäisimmiksi ja vieraammiksi. (Jauhiainen & Eskola 1994, 110.)

Suuryhmässä ryhmän kiinteys vähenee ja siihen alkaa muodostua kuppikuntia. Kuppikunnat syntyvät jäsenien omien vuorovaikutussuhteiden pohjalta. Ne ovat usein ystävyys- ja statussuhteita ja syrjäytettyjen sekä kiusaamisen kohteiksi joutuneiden kohteluun muotoutuneita ryhmän sisäisiä klikkejä. Nämä klikit heikentävät ryhmän toimintaa ja niissä ilmevät jäsenten väliset suhteet ovat usein hyvin monimutkaisia ja niihin voi olla vaikea tarttua. (Haapaniemi & Raina 2014, 116.)

Pienryhmä tasoittaa temperamenttierojen vaikutusta osallistumiseen. Temperamenttiltaan ujomman ja hiljaisemmän on helpompi olla aktiivinen pienryhmässä kuin suuryhmässä. (Raina 2012, 45.) Pienryhmien ollessa pitkäaikaisia lapsen turvallisuus lisääntyy ja hänen on mahdollista opetella sosiaalisia taitoja tutuiksi tulevien oman ryhmän lasten kanssa. Päiväkohteissa lapsiryhmän lapset jaetaan usein pysyviin pienryhmiin eli kotiryhmiin. Näiden kotiryhmien muodostamiseen kannattaa käyttää aikaa. Kokoonpanoja kannattaa vaihdella ja parhaiten yhdessä toimivia ryhmiä hakea. Kotiryhmiä kannattaa koota myös siten, että ne auttavat purkamaan lapsiryhmässä esiintyneitä kuppikuntia. Kun saadaan muodostettua toimivia ja turvallisia kotiryhmiä, ne voivat toimia yhdessä pitkään, esimerkiksi koko toimintakauden ajan. Sopiva kotiryhmän koko on 4-6 lasta. Tämän kokoinen ryhmä voi olla aktiivisesti vuorovaikutuksessa keskenään. Ihanetaipauksessa ryhmän jäsenten tiedot ja taidot ovat erilaisia. Kotiryhmät antavat lapsille kokemuksen pysyvyydestä ja sosiaalisesta tuesta. (Raina 2012, 47; Salovaara & Honkonen 2011, 143–144; Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen ja Kurvinen 2013, 463.)

Pienissä ryhmissä yksittäiset lapset tulevat helpommin huomatuiksi ja heidän mielipiteensä pääsevät esiin. Pieni ryhmä voi päästä helposti yhdenmukaiseen, turvalliseen ja yhteistyökykyiseen toimintaan. Ryhmäkoon kasvaessa suhteellisesti pienempi joukko lapsia osallistuu aktiivisesti ryhmän toimintaan. Mitä suurempi ryhmä on, sitä todennäköisemmin se hajoaa pienempiin alaryhmiin eli klikkeihin. (Salovaara ja Honkonen 2011, 45.)

Suuryhmässä äänekkäimmät, nopeimmat ja rohkeimmat saavat puheenvuoronsa muita helpommin. Monet jännittävät esiintymistä suuressa ryhmässä. (Salovaara & Honkonen 2011, 143.) Koko ryhmän sosiaalisia taitoja harjoittamalla, yhteenkuuluvuutta, empatiaa ja toisten auttamista lisäämällä voidaan myös helpottaa ja ennaltaehkäistä jännittämistä. On hyvä miettiä, miten toimien jokaisella olisi ryhmässä mahdollisimman hyvä olla. (Suntio 2015, 56–57.)

On myös lapsia, jotka eivät löydä suuresta joukosta seuraa. Joko he eivät uskalla lähestyä toisia lapsia tai heillä ei vielä ole riittäviä sosiaalisia taitoja ja siksi toiset lapset karttavat heitä. Lasten monet ongelmat heijastuvat käyttäytymiseen. Suuryhmässä harhaileva sosiaalisilta taidoiltaan heikko lapsi jää usein yksin. Lapsiryhmän aikuisen on tärkeä kiinnittää huomionsa näihin lapsiin ja puuttua tilanteeseen, ohjata ja tukea lasta pääsemään mukaan leikkeihin. (Raina 2012, 49; Järvinen ym. 2009, 161–162.)

Ryhmän aikuisten on hyvä ottaa huomioon erilaisten ryhmien hyvät puolet, mutta myös niiden mahdolliset haasteet. Suuryhmä on haasteellinen ohjattavana ja sen ohjaaminen edellyttää ohjaajalta hyviä ryhmänhallintataitoja. Koko ryhmän, suuryhmän, yhteiset kokoontumiset ja toiminnat ovat kuitenkin tärkeitä ryhmälle ryhmähengen luomisen ja vahvistumisen näkökulmasta. Yhteiset tekemiset mahdollistavat koko ryhmän yhteisen me-hengen muodostumisen. (Niemistö 2012, 113–115; Vilén ym. 2013, 463–464.)

3.3 Ryhmän kehitysvaiheet

Ryhmän kehitystä voidaan kuvata erilaisten ajallisesti etenevien vaiheiden avulla. Jokainen ryhmä etenee omaan tahtiinsa. Ryhmän kehitysprosessi on aina erilainen ja ainutlaatuinen. Ryhmän ohjaamisen näkökulmasta on tärkeä tiedostaa, että ryhmän kehittymiseen voidaan vaikuttaa. Ymmärtämällä eri vaiheiden ominaispiirteitä voidaan ryhmän kehitykseen puuttua ohjaamalla oikeaan aikaan, ennakoiden ja varmistaa, että ryhmän kehittyminen voi edetä mahdollisimman suotuisalla tavalla. Kehitysvaiheiden tunteminen mahdollistaa ryhmän kehittymisen seuraamisen ja sen tukemisen, tämän pohjalta ryhmälle voidaan asettaa myös tavoitteita. (Jauhainen & Eskola 1994, 92–95; Kauppila 2005, 97–99, Haapaniemi & Raina 2014, 143; Salovaara & Honkonen 2011, 49.)

Kirjallisuudessa on yleisimmin käytetty Tuckmanin kehitysvaihemallia, mikä koostuu viidestä erilaisesta vaiheesta. Valitsin Tuckmanin mallin opinnäytetyöni tietoperustaan sen yleisyyden vuoksi. Nämä Tuckmanin kehitysmallin vaiheet ovat muodostusvaihe (forming), kuohuntavaihe (storming), yhdenmukaisuusvaihe (norming), hyvin toimiva ryhmä (performing) ja lopetus (adjourning). Tämä opinnäytetyö asettuu ensimmäiseen vaiheeseen, jolloin lapsiryhmä aloittaa toimintansa uuden toimintakauden alussa. Käsittelen seuraavaksi lyhyesti myös kaikkia muitakin kehitysvaiheita, jotta ryhmän kehitysprosessista on mahdollista muodostaa kokonaiskuva. Ryhmän vaiheet eivät myöskään etene suoraviivaisesti vaiheesta toiseen ja ryhmässä saattaa tapahtua myös taantumista. Ryhmän ohjaajalla on erilainen rooli eri vaiheissa. Ensimmäiset kaksi vaihetta ovat ryhmän ohjaajalle vaativimmat ja työläimmät. (Niemistö 2012, 160–161; Jauhainen & Eskola 1994, 92–94.)

Muodostumisvaihe aloittaa ryhmän kehitysprosessin. Tällöin tutustutaan toisiin ja tässä vaiheessa on tärkeää luoda ryhmälle ja sen toiminnalle tarvittavat säännöt. Alussa lapset ovat epävarmoja ja varovaisia suhteissaan muihin lapsiin ja ryhmän aikuisiin. He testaavat toisiaan ja myös ryhmän aikuisia. Lapset testaavat myös ryhmän toiminta- ja vuorovaikutustapoja. Miten ryhmässä toimitaan? Miten toisten kanssa ollaan vuorovaikutuksessa? Miten toisille puhutaan? Testaamisen kautta lapset etsivät hyväksyttäviä kanssakäymisen muotoja ryhmässä. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 24; Haapaniemi & Raina 2014, 143; Niemistö 2012, 160–161; Jauhainen & Eskola 1994, 93.)

Tässä ensimmäisessä vaiheessa lapsia usein jännittää, kaikki on uutta ja ehkä vierastakin, jos on juuri aloittanut päivähoiton. Lapset haluavat tutustua toisiinsa, mutta heitä ujostuttaa. Kaikki tunnustelevat ilmapiiriä, sääntöjä ja tarkkailevat, kenestä saisi itselleen sopivimman kaverin – ketä uskallan lähestyä? Lapset havainnoivat toisiaan, tutkien, millaisia muut ovat, ketkä ovat puheliaita ja aktiivisia, ketkä saavat hyväksyntää. Lapset etsivät omaa paikkaansa ja asemaansa ryhmässä, ensimmäiset ryhmäroolit alkavat syntyä. Lapset pyrkivät sopeutumaan uuteen tilanteeseen. (Kaukkila & Lehtonen 2008, 24; Kauppila 2005, 97; Haanpää 2016, 7; Haapaniemi & Raina 2014, 145; Kataja, Jaakkola & Liukkonen 2011, 24; Kopakala 2011, 49.)

Ensimmäisessä vaiheessa ryhmän ohjaajan rooli on keskeinen ja merkittävä. Aloittava ryhmä on vielä hyvin riippuvainen ryhmän ohjaajan johtajuudesta. Ohjaajan tärkein tehtävä on auttaa lapsia tutustumaan toisiinsa. Uuden ryhmän aloittaessa kannattaa varata riittävästi aikaa nimien opeteluun ja erilaisille tutustumisharjoituksille. Ohjaajan vastuulla on turvallisen ja mukavan ilmapiirin luominen ryhmään. Tässä vaiheessa on tärkeä tehdä yhdessä paljon tehtäviä, jotka mahdollistavat ryhmän kiinteyden ja positiivisen riippuvuuden lisääntymistä. Ohjaajan tehtävänä on huolehtia, että jokainen ryhmän jäsen pääsee osallistumaan ryhmän toimintaan, hiljaisimmatkin tulevat kuulluiksi ja kaikki uskaltavat sanoa omia mielipiteitään. Ohjaajan tehtävänä on muodostaa ryhmän toiminnalle omat säännöt ja asettaa rajoja. Tällä vaiheella on suuri merkitys ryhmän myöhemmälle toiminnalle ja kehitykselle, tässä vaiheessa ryhmä luo oman toimintakulttuurinsa perustan. (Salovaara & Honkonen 2011, 46–47; Haapaniemi & Raina, 2014, 144–145.)

Toinen vaihe Tuckmanin mukaan on kuohuntavaihe. Yksilöt alkavat erottua ryhmästä ja rohkeus ilmaista omia mielipiteitä lisääntyy. Tällöin ilmenee erilaisia yhteensovittamisen ongelmia, jäsenten erilaisuus ja erilaiset näkemykset voivat tuoda ongelmia, mitkä pitäisi pystyä ratkaisemaan. Syntyy klikkejä, kilpailutilanteita ja kuppikuntia. Samankaltaiset lapset hakeutuvat yhteen. Rohkeimmat tekevät ehdotuksia, mutta eivät saa kannatusta tai toisten ehdotuksia ei kuunnella riittävästi. Aikaisemmin pinnan alla olleet ongelmat nousevat pintaan. Myös tyytymättömyyttä ja pettymyksiä

tuodaan esille. Ryhmä ei ole vielä kehittynyt ratkomaan ristiriitoja. Vaiheelle on tyypillistä, että ensimmäisen vaiheen auvoinen ryhmähenki tuntuu kadonneen. Ohjaajan rooli on erityisen merkittävä erilaisten ristiriitojen ratkaisijana ja sovittujen sääntöjen noudattamisen vartijana. (Kauppila 2005, 97–98; Haapaniemi & Raina 2014, 145–146; Niemistö 2012, 161.)

Kokemukseni mukaan tässä vaiheessa lapset saattavat ilmaista, etteivät halua tulla päiväkotiin. Päiväkodissa ei olekaan niin kivaa kuin lapsi on oletanut. Lapset saattavat vastustaa ja kyseenalaistaa päiväkodin sääntöjä. Vertaisryhmässä kaverisuhteet eivät suju niin hyvin kuin lapset toivoisivat, kaverit eivät haluakaan leikkiä samoja leikkejä tai lelujen jakaminen ei suju niin kuin lapset itse toivoisivat.

Kolmannessa ryhmän kehitysvaiheessa ryhmä vakiintuu. Ryhmässä voi havaita yhteenkuuluvuuden ja me-hengen tunnetta. Jäsenet tunnistavat ja hyväksyvät toistensa ominaispiirteitä ja erilaisuutta. Ryhmän jäsenet tietävät toiminnan tavoitteet ja oivaltavat oman tehtävänsä ja paikkansa ryhmässä. Ryhmä toimii tehtävänsä mukaisesti. Vuorovaikutus on toimivaa ja jäsenet ilmaisevat itseään vapautuneemmin. Ristiriitoja vältellään. Ryhmä tuntuu tutulta ja turvalliselta. Ryhmän yhteiset säännöt selkiytyvät ja niitä pyritään myös noudattamaan. (Kauppila 2005, 98; Niemistö 2012, 161; Kopakkala 2011, 50.)

Neljäs vaihe on hyvin toimiva ryhmä. Ryhmässä on syntynyt toimiva työnjako ja jäsenten asema on vakiintunut. Ryhmä toimii yhteisten sovittujen sääntöjen pohjalta. Ryhmä alkaa toimia ryhmänä. Kaikki tuntevat toisensa, toistensa kyvyt ja mahdollisuudet. Toisten huomioonottaminen on parantunut ja ristiriitoja kyetään ratkaisemaan ilman isompia ongelmia, mutta niitä ei enää vältellä niin kuin edellisen vaiheen aikana. Vuorovaikutus toimii jäsenten välillä ja se on avointa, monipuolista ja rakentavaa. Kaikkia ryhmän jäseniä kuunnellaan ja kaikkia rohkaistaan osallistumaan. Ryhmä on motivoitunut toimintaan, kehittää toimintatapojaan ja sopeutuu hyvin uusiin tilanteisiin. Ryhmän ohjaajalle tämä vaihe on helpoin. Yksi tärkeä huomioonotettava haaste tähän vaiheeseen kuitenkin liittyy, tässä vaiheessa uuden lapsen voi olla vaikea päästä mukaan ryhmän toimintaan. (Kauppila 2005, 98–99 ja 107–108; Kopakkala 2011, 51; Salovaara & Honkonen 2011, 48–49.)

Viidennessä ja viimeisessä vaiheessa ryhmä hajoaa tai toiminta loppuu. Ystävyyssuhteet voivat kuitenkin jatkua. Pitkään yhdessä toimineen ryhmän hajotessa tunnesiteiden katkeaminen voi olla joillekin jäsenille varsin ahdistavaa ja vaikea tilanne. Ryhmän lopettamiseen ja loppuritualeihin olisikin hyvä kiinnittää myös huomiota. Päiväkodin yhteisen kevätjuhlan lisäksi ryhmässä kannattaa järjestää vaikka ryhmän omat läksiäiset tai tehdä yhdessä retki. (Kauppila 2005, 99; Kopakkala 2011, 51; Salovaara & Honkonen 2011, 49.)

Päiväkodin toimintaympäristössä ryhmäprosessin voidaan ajatella kestävän aina yhden toimintakauden ajan. Syksyllä uusi toimintakausi alkaa ja ryhmä alkaa muotoutua, seuraavana keväänä touko-kesäkuussa ryhmä on lopetusvaiheessa. Ryhmän loppumisesta on hyvä keskustella yhdessä lasten kanssa. Uuden toimintakauden alku tuo aina uusia muutoksia lapsiryhmään, ainakin osa lapsista vaihtuu, aikuiset vaihtuvat ja myös ryhmän tila saattaa vaihtua.

3.4 Ryhmäyttäminen ja ryhmäytyminen

Ryhmäyttäminen on prosessi, minkä aikana ryhmän turvallisuutta ja sitoutumista kasvatetaan. Ryhmäyttämällä ryhmän ohjaaja pyrkii tietoisesti lisäämään ja vahvistamaan ryhmän jäsenten välistä keskinäistä tuntemista, yhteenkuuluvuuden tunnetta, hyvää ryhmähenkeä, luottamusta ja viestintäkykyä. Tavoitteena on luoda luottamuksellinen, viihtyisä ja turvallinen ilmapiiri, todellista yhteistoimintaa jäsenten keskelle ja mahdollistaa toisten jäsenten hyvä tunteminen. ”Mitä tiiviimmin ja ohjatumminkin lapset ovat tekemisissä toistensa kanssa, sitä nopeammin ryhmäytyminen tapahtuu” (Järvinen & Mikkola 2015, 34). Ryhmäyttämisen tavoitteena on ryhmän ryhmäytyminen. (Ryhmäyttämisosas; Aalto 2000, 69, Kauppila 2005,97; Järvinen & Mikkola 2015, 34; Kalliola ym.2010, 112–113.)

Ryhmäytymistä voi tukea monin eri tavoin ja menetelmin. Ryhmäyttämistä voidaan toteuttaa erilaisilla peleillä, leikeillä, tutustumis-, yhteistoiminta- ja luottamusharjoituksilla. Lasten jakamista erilaisiin ryhmiin voidaan toteuttaa monin eri tavoin ja tapoja on hyvä vaihdella. Ryhmän yhteisten sääntöjen sopiminen on myös oiva keino edistää ryhmäytymistä. (Kalliola ym. 2010, 113–114.)

Esine saattaa lapsilla toimia ryhmään pääsyn helpottajana. Ryhmään pääsy saattaa edellyttää jonkin esineen omistamista tai esimerkiksi mieltymystä tietynlaiseen leikkitoimintaan. (Ikonen 2006, 151.) Päiväkodin ”oman lelun” päivissä voidaan hyvin huomioida erilaisten lelujen tai pelien käyttäminen lapsiryhmän ryhmäyttämässä. Lasten kanssa yhdessä voidaan sopia, mitä leluja eri lelupäivinä tuodaan. Lapset tuovat usein leluapäivinä päiväkotiin leluja, mitä päiväkodissa ei ole ja jo pelkästään se innostaa erilaisiin leikkeihin, kuin päiväkodin tutut lelut. Aika usein toisen lapsen lelut ovat myös osoittautuneet hyvin kiinnostaviksi ja se on ohjannut lapsia leikkimään aivan uusillakin leikkioporukoilla.

Päiväkotiryhmät muuttuvat toimintakauden aikana. Joku lapsista jää pois ryhmästä ja uusia lapsia tulee tilalle. Tämän vuoksi ei riitä, että ryhmäyttämistä tehdään ainoastaan uuden ryhmän aloittaessa, sitä on tehtävä koko ajan, läpi koko toimintakauden. (Järvinen & Mikkola 2015, 34.)

Repo (2013) tuo esille ryhmäyttämisleikkeihin ja niiden käyttämiseen liittyvän muutoksen päiväkotiryhmissä. Hänen olettamuksensa on, että erilaisten ryhmäyttämisleikkien merkitys on saattanut vähentyä sen jälkeen, kun varhaiskasvatuksessa on ryhdytty käyttämään yhä enemmän pienryhmätoimintaa. Revon mukaan pienryhmätoiminta ei saisi kuitenkaan korvata kokonaan koko ryhmän kanssa toteutettua pedagogiikkaa, mihin kuuluvat olennaisesti erilaiset ryhmäyttämisleikit. (Repo 2013, 188.) Koko ryhmän ryhmäyttäminen on mielestäni tärkeää, koska lapset eivät toimi koko päivähoitopäivää näissä pysyvissä pienryhmissä, hyvin suuri osa päivästä toimitaan edelleen koko ryhmänä. Olen työssäni havahtunut juuri tähän Revon tekemään olettamaan ja tämän vuoksi halusin opinnäytetyössäni tarkastella ryhmäyttämistä kokonaisten päiväkotiryhmien näkökulmasta.

Tässä opinnäytetyössä ryhmäyttämisen menetelmiksi olen valinnut erilaiset tutustumisleikit ja niiden ohjaamisen lapsiryhmässä. Tutustumisleikit sopivat mielestäni hyvin uuden toimintakauden alkuun ja tilanteeseen, jolloin lapset vasta alkavat tutustua toisiinsa.

3.5 Tutustumisleikit ryhmäyttämismenetelmänä

Tutustumisleikkien tarkoituksena on rohkaista ja innostaa lapsia vuoro-vaihtukseen toistensa kanssa, tutustuttaa leikkijät toisiinsa ja luoda tilanteeseen rento ja miellyttävä ilmapiiri (Leskinen 2009, 21 ja 31; Helenius & Lummelahti 2013, 169). Yhteisten leikkien kautta lapset oppivat sosiaalisia taitoja, mutta samanaikaisesti koko lapsiryhmä oppii myös toimimaan yhdessä (Ikonen 2006, 164). Tässä opinnäytetyössä tutustumisleikki voi olla mikä tahansa leikki, minkä avulla pyritään tutustuttamaan lapsiryhmän lapset toisiinsa.

Erilaisia tutustumisleikkejä on valtava määrä ja niitä löytää helposti kirjoista ja netin kautta. Ryhmien tai ryhmätoiminnan aloitusvaiheen leikkejä on otsikoitu myös virittäytymis-, viihdytys- ja lämmittelyleikeiksi. Tutustumista voi vahvistaa hyvin erilaisilla leikeillä, kuten laulu-, paikanvaihto-, hippa-, hassuttelu-, mielikuva-, ryhmänmuodostus-, luottamus-, lämmittely- ja itseilmaisuleikeillä, sekä kaikenlaisilla peleillä ja sääntöleikeillä. Tässä yhteydessä tutustumisleikkeinä voidaan pitää myös erilaisia parin, jonon, joukkueiden tai pienryhmien muodostamisessa käytettäviä leikkejä. (Valkeapää 2011; Leskinen 2009; Aalto 2000.)

Tutustumisleikkiä valittaessa on hyvä ottaa huomioon, millaisen ja minkä kokoisen ryhmän kanssa, ja missä tilassa ja tilanteessa, sitä leikitään. Ohjaaja voi myös miettiä, mitä tarkoitusta varten hän leikin valitsee. Onko tarkoituksena tutustua, rentoutua, lisätä luottamusta tai yhteenkuuluvuutta? Vai onko tarkoituksena saada mukaan joku ujompi ryhmäläinen? Onko joku vaarassa syrjäytyä ryhmästä? (Hyppönen & Linnossuo 2006, 7.)

Kaikki lapset eivät aina halua osallistua yhteisiin leikkihetkiin. Jos joku kokee, mistä tahansa syystä, ettei halua osallistua, hänen tahtoaan tulisi kunnioittaa. Leikkiin osallistumisen olisi hyvä perustua vapaaehtoisuuteen. Ryhmäytymisen näkökulmasta olisi kuitenkin hyvä, että kaikki olisivat hetkessä mukana omalla tavallaan, joko leikkimässä, seuraamassa leikkiä tai leikinohjaaja voi keksiä vetäytyjälle leikissä jonkin muun tehtävän, avustajan roolin. Leikistä syrjään jääneelle on hyvä myös kertoa, että halutessaan hän voi tulla myöhemmin leikkiin mukaan. Leikin tiimellyksessä mieli voi muuttua. Leikkihetken jälkeen syrjään vetäytyneen lapsen kanssa on hyvä myös jutella tilanteesta, voiko aikuinen auttaa, helpottaa tai tukea lapsen osallistumista jollakin tavalla seuraavalla kerralla. (Aalto 2000, 79.) Hyvin usein toisten lasten ilo ja riemu tarttuvat, jolloin leikistä syrjään vetäytynyt haluaakin liittyä mukaan.

3.6 Turvallinen ryhmä ryhmäytymisen perustana ja tavoitteena

Uuden toimintakauden ja ryhmän aloitusvaiheella on suuri merkitys sille, millainen koko toimintakaudesta tulee. Mikään päiväkotiryhmä ei ole automaattisesti turvallinen. Turvallisen ryhmän muodostaminen vaatii aikaa ja sen hyväksi tulee tietoisesti tehdä työtä. (Salovaara & Honkonen 2011, 11 ja 24.)

Tarkastelen opinnäytetyössäni turvallisuutta ryhmän sosiaalisesta ja emotionaalista näkökulmasta. Mistä ryhmän turvallisuus muodostuu ja miten siihen voidaan myönteisellä tavalla vaikuttaa? Miten me aikuiset yhdessä lasten kanssa luomme ryhmästä turvallisen? Mitä ryhmäilmiöitä on hyvä huomioida, kun pyritään edistämään turvallisen ryhmän syntymistä?

Ryhmän toimintaan ja sen olemassaoloon liittyy yleensä kaksi tavoitetta, asia- ja tunnetavoite. Näitä käsitellään ryhmän kaksoistavoitekäsitteen avulla. Asiatavoite määräytyy ryhmän perustehtävän mukaan. Miksi ryhmä on olemassa? Mihin toiminnalla pyritään? Tunnetavoite huolehtii ryhmän kiinteydestä. Mitä kiinteämpi ja mitä parempi ryhmän sisäinen tila ja siihen liittyvä vuorovaikutus sen jäsenten välillä on, sitä tehokkaammin ja paremmin ryhmä kykenee työskentelemään kohti perustehtäväänsä ja tavoitteita. (Niemistö 2012, 35–36; Haapaniemi & Raina 2014, 26; Jauhiainen & Eskola 1994, 99–100.)

Ryhmää ohjaavan tehtävänä on varmistaa sekä asiatavoitteen että tunnetavoitteen toteutuminen ryhmässä (Haaparanta & Raina 2014, 26). Näin päiväkodin lapsiryhmän työntekijöiden tulee edistää kahta asiaa yhtä aikaa: hyvää tiedollista ja taidollista varhaiskasvatusta sekä ryhmässä viihtymistä tunnetasolla. Oma näkemykseni on, että päiväkotityössä kiinnitetään enemmän huomiota tiedollisiin ja taidollisiin tavoitteisiin, mitä varhaiskasvatukselle yleisesti on määritelty kuin ryhmän tunnetavoitteeseen. Ryhmän tunnetavoite tuntuu jäävän vähemmälle huomiolle. Tunnetavoitteen huomioiminen ja sen mukainen työskentely ovat kuitenkin turvallisen

ryhmän perusedellytyksiä, siksi meidän työntekijöiden pitäisi kiinnittää siihen enemmän huomiota.

Ryhmäyttämisen näkökulmasta turvallinen ryhmä käsitteenä on mielenkiintoinen, sillä se on samalla sekä ryhmäyttämisen perusta että sen tavoite. Ilman turvallisuuden tunnetta ryhmäytymistä ei voi tapahtua. Ryhmäytymisprosessin tavoitteena on luoda ryhmästä niin turvallinen, että siinä viihdytään. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017; Salovaara & Honkonen 2011, 24.)

Turvallinen ryhmä rakentuu viidestä osatekijästä: hyväksynnästä ja välittämisestä, luottamuksesta, avoimuudesta, tuen antamisesta ja sitoutumisesta. Turvallisessa ryhmässä näitä pyritään toteuttamaan tietoisesti. Ryhmän aikuisen tehtävänä on luoda ryhmään avoin ja hyväksyvä ilmapiiri, missä toisille osoitetaan kiinnostusta ja välittämistä. Jokaisen lapsen tulee voida tuntea tulevansa hyväksytyksi, arvostetuksi ja kunnioitetuksi juuri sellaisena kuin on. (Salovaara & Honkonen 2011, 18; Repo 2013, 122.) Turvallisessa ryhmässä lapsi voi tuntea olonsa mukavaksi, ilmaista vapaasti omia mielipiteitään, yrittää ja erehtyä (MLL2017). Kannustavassa ja myönteisessä ilmapiirissä lapset voivat innostua yrittämään heille vaikeitakin asioita ja yrittämään parhaansa (Kalliola ym. 2010, 58).

Luottamuksen muodostuminen lähtee ryhmän aikuisista. Uuden toimintakauden alkaessa lapselle on tärkeää, että hän voi luoda luottamuksellisen suhteen ryhmän aikuisiin. Lasten pitää voida luottaa, että aikuinen vastaa ryhmästä ja sen toiminnasta. On tärkeää, että lapset voivat tuntea, että aikuinen on läsnä ja auttaa heitä tarvittaessa. (Repo 2013, 122.) Luottamus syntyy vuorovaikutuksessa. Luottamuksen syntymiselle on erityisen tärkeää se, miten aikuinen suhtautuu lapseen. (Vilén ym. 2013, 462.) Luottamuksen syntymiseen lapsi tarvitsee riittävästi positiivisia kokemuksia vuorovaikutustilanteista toisten lasten ja aikuisten kanssa (Repo 2013, 122).

Turvallisuuden tunnetta voidaan kasvattaa vahvistamalla ryhmän mehenkeä (Repo 2013, 123). Oma ryhmätila muodostaa ryhmälle ikään kuin oman reviirin (Jauhiainen & Eskola 1994, 113). Päiväkodissa jokaisella ryhmällä on oma nimensä, me olemme ”Kettuja” ja naapuriryhmä on nimeltään ”Kärpät”. Me ollaan ”me” ja toiset on ”nuo”. Oma tila ja ryhmän nimi erottavat meidät muista päiväkodin ryhmistä. (Salovaara & Honkonen 2011, 52.) Omalla paikalla; ruokapöydässä, piirihetkillä ja lepohuoneessa, on tärkeä merkitys turvallisuuden tunteen vahvistamisessa. Oma paikka on osoitus ryhmään kuulumisesta (Jauhiainen & Eskola 1994, 113). Kokemukseni perusteella lapselle on myös hyvin tärkeää, että häntä kutsutaan omalla nimellä. Uuden toimintakauden aloittaessa onkin hyvä tietoisesti käyttää lasten nimiä mahdollisimman paljon, jotta myös lapset oppisivat toistensa nimet.

Ryhmän turvallisuutta voidaan tarkastella ryhmän koheesion käsitteen avulla. Koheesiolla tarkoitetaan ryhmänjäsenten tuntemaa vetovoimaa ryhmää kohtaan, millaista yhteenkuuluvuutta ryhmän jäsenet toisiaan kohtaan kokevat. Ryhmän koheesioita olisi hyvä vahvistaa koko ryhmän tasolla. (Repo 2013, 124.) Ryhmän jäsenten ominaisuuksilla on vaikutusta ryhmän koheesioon. Sillä on kaksi puolta, toisaalta ryhmässä vetää puoleensa toisten ryhmäläisten samanlaisuus ja yhteiset kiinnostuksen kohteet, mutta toisaalta ryhmäläisten erilaisuus. Sopivasti erilainen koetaan usein kiinnostavaksi, mutta liian erilainen voi olla vaarassa jäädä syrjäytyksi. Ryhmän aikuisten tehtävänä olisikin tukea lapsia tutustumaan sellaisiin lapsiin, jotka ovat erilaisia kuin he itse. Erilaisuus tulisi nähdä kiinnostavana.

Ryhmän koko vaikuttaa kahteen vastakkaiseen ryhmäilmiöön: kiinteytymiseen ja hajoamiseen. Kiinteytyminen ilmenee jäsenten ryhmää kohtaan tuntemana vetovoimana ja samanmielisyytenä, ja se alkaa vaikuttaa jo pienissä ryhmissä. Ryhmän kiinteytyminen, mikä syntyy vahvan koheesion avulla, ymmärretään usein myönteisesti. Se kertoo ryhmäytymisestä ja yhteishengestä. Yhdessä viihtyminen lisää ryhmän kiinteyttä. Hajoamisella tarkoitetaan ryhmän jakautumista pienempiin kuppikuntiin. Tällöin toisilleen lähisimmät jäsenet liittyvät yhteen, jakautuminen tapahtuu usein ystävyys-suhteiden ja samojen kiinnostuksen kohteiden pohjalta. (Niemistö 2012, 57.) Ryhmän sisäisten pienryhmien vahvalla koheesiolla voi olla koko ryhmälle haittaa. Nämä ryhmät voivat olla niin kiinteitä, että syrjivät ryhmään kuulumattomia. (Repo 2013, 124.)

Liian vahvalla kiintymyksellä on myös toinen kielteinen puoli, ryhmäpaine voi haitata tai voi jopa estää jäsenen vapaata mielipiteiden ilmaisua ja toimimista. Tällöin yksilö mukauttaa mielipiteensä ryhmän mukaiseksi. (Niemistö 2012, 57.) Ryhmä myös vaikuttaa yksittäisten jäsenten toimimiseen. Lapsiryhmässä yhdenmukaisuuden paineet saattavat saada yksittäisen lapsen tekemään asioita, joita hän ei muuten tekisi. (Salmivalli 2008, 130.) Sanelasku ”joukossa tyhmyys tiivistyy” kuvaa hyvin tällaisia tilanteita lapsiryhmässä.

Ryhmä on toimiessaan ja muotoutuessaan jatkuvassa muutostilassa. Tätä moninaista muutostilaa kuvataan ryhmädynamiikka käsitteellä. Ryhmädynamiikka muotoutuu jäsenten välisessä vuorovaikutuksessa ja kommunikatiivissa. Ryhmädynamiikan avulla voimme tarkastella ryhmää sen muuttuvien prosessien, rakenteiden ja suhteiden kautta. Ryhmädynamiikkaan vaikuttavat ryhmän jäsenten väliset jännitteet, motiivit, kiinnostukset ja tunteet. Ryhmädynamiikka toimii ja vaikuttaa paljolti näkymättömästi, eikä sitä voida päätellä suoraan yksittäisen jäsenen käyttäytymisestä. (Kopakkala 2011, 37; Kauppila 2011, 92; Kataja ym. 2011, 16; Kalliola, Kurki, Salmi & Westerbacka 2010, 108.)

Ryhmädynamiikkaa voidaan kuitenkin havainnoida jäsenten välisistä suhteista ja ryhmän ilmapiiristä. Miten ja kuinka toisille puhutaan? Ketkä puhuvat? Ketkä hakeutuvat toistensa seuraan? Kenen viereen ei haluta mennä istumaan? Onko ryhmän ilmapiiri varautunutta, jännittyntä vai vapautunutta? (Kauppila 2011, 103; Kalliola ym. 2010, 108.)

Lapsiryhmän ryhmädynamiikkaa havainnoimalla voidaan arvioida ryhmän turvallisuutta. Päiväkotiryhmän dynamiikkaa ja turvallisuuden tunteen muodostumista voi tarkkailla myös siitä, millä mielellä lapset tulevat päivähoitoon. Silloin, kun lapset kokevat ryhmän turvalliseksi he yleensä tulevat päivähoitoon hyvin mielellään ja kotiin lähteminen iltapäivällä saattaa jopa harmittaa. Päiväkotiin tulemiseen liittyvissä haasteissa työntekijöiden kannattaa pysähtyä pohtimaan, voiko haaste liittyä jotenkin ryhmädynamiikkaan tai lapsen turvattomuuden tunteeseen ryhmässä. Turvattomuuden tunne ryhmässä voi ilmetä lapsella pelon, häpeän, syyllisyyden tai arvottomuuden tunteina. Turvattomuuden tunne voi ilmetä ryhmässä myös suruna, riitoina, kiusaamisena, pahana olona ja epäsosiaalisena käytöksenä. (Salovaara & Honkonen 2011, 84).

Turvallisuuden tunne ilmenee ryhmässä viihtymisenä, hyvä olona ja ilona. Iloa tulisikin kasvattaa ryhmässä tietoisesti. Iloa voi synnyttää yhdessä tekemällä, toisten arvostamisella, kiittämällä ja kannustamalla. (Salovaara ja Honkonen 2011, 84–85.) Ilo lisää yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunnetta. Yhdessä leikkiminen ja hassuttelu tuovat iloa ryhmään.

Ryhmäytymisen ja turvallisen ryhmän kehittymistä on hyvä seurata jatkuvasti päivähoiton arjessa yhdessä lasten kanssa. On hyvä pohtia, mitkä asiat ryhmässä sujuvat hyvin ja mitkä asiat edistävät kaikkien hyvää oloa sekä viihtymistä ryhmässä. Samalla on hyvä pohtia, onko ryhmässä tai ryhmän jäsenten välisissä suhteissa tai toimintatavoissa jotain sellaista, mihin toivotaan muutosta. Ovatko ryhmän yhteiset säännöt hyvät ja noudattavatko kaikki niitä? Näin toimien turvallisen ryhmän tavoittelusta tulee koko ryhmän yhteinen asia, mihin jokainen voi myös itse vaikuttaa omalla toiminnallaan.

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Varhaiskasvatusikäisten lasten ryhmäytymistä on tutkittu vähän. Löysin vain muutamia opinnäytetöitä, mitkä käsittelivät alle kouluikäisten lasten ryhmäytymistä ja sosiaalisten suhteiden tukemista lapsiryhmässä. Aiheesta ei löytynyt opinnäytetyöni näkökulmaan sopivia pro gradu tutkimuksia. Ryhmäytymistä on tutkittu enemmän alakoululaisten, nuorten ja ammattiin opiskelevien parissa.

Tämän opinnäytetyön näkökulmasta etsin tarkasteltavaksi myös muutamia ohjaajan rooliin ryhmäyttämisen prosessissa liittyviä opinnäytetöitä. Valitsin tähän opinnäytetöitä, jotka erityisesti käsittelevät opettajien kokemuksia ryhmäyttämisen ja sen ohjaamisesta. Nämä työt sisältävät myös runsaasti käytännön vinkkejä, mitä on hyvä huomioida, kun tavoitteena on ryhmän ryhmäyttäminen.

Näiden lisäksi tässä yhteydessä on mielenkiintoista tutustua myös varhaiskasvatuslehtori Sylvia Tastin (2015) valmisteilla olevaan väitöstutkimukseen ”Lasten toverisuhteet päiväkodissa – Sosiaaliseen vastuuseen kasvaminen varhaiskasvatuksen ryhmätoiminnassa”. Sisällöllisesti Tastin väitöstutkimuksessa yhdistyvät sekä ryhmäyttäminen ja ryhmäytyminen, että aikuisen rooli prosessissa. Näistä lisää seuraavaksi.

4.1 Varhaiskasvatukseen sijoittuvia opinnäytetöitä ryhmäytymisestä

Huismanin ja Immosen (2013) opinnäytetyön tavoitteena oli tukea lapsiryhmän ryhmäytymistä luomalla selkeä ryhmäyttämismalli, minkä avulla voidaan toteuttaa ryhmäyttävää toimintaa päiväkotien lapsiryhmissä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin yhdessä päiväkotiryhmässä ja se sisälsi seitsemän ryhmäyttävää toimintatuokiota, joiden teemoina oli käytetty musiikkia, musiikkiliikuntaa ja kuvataidetta. Tutkimusaineisto kerättiin videokuvaamalla, päiväkodin lapsiryhmän työntekijöille suunnatuilla kyselyillä sekä pyytämällä lapsilta palautetta. Tuloksien mukaan positiivinen keskinäisriippuvuus, ryhmän yhteistyö ja lastenvälinen vuorovaikutus parantuivat.

Lehtosen ja Virtasen (2014) opinnäytetyö toteutettiin vantaalaisessa ympärivuorokautisessa päiväkodissa, missä lasten kaverisuhteiden haasteena ovat vaihtuvat kaverit erilaista hoitovuoroista johtuen ja leikkien aloittaminen vieraampien lasten kanssa voi tästä johtuen olla hankalaa. Lehtonen ja Virtanen ovat keränneet opinnäytetyöhönsä leikkikansion erilaisista yhteistoiminnallisista leikeistä, joiden avulla ryhmässä voidaan lisätä positiivista vuorovaikutusta sekä lasten että aikuisten välillä. Näiden leikkien avulla lapset ja aikuiset myös tutustuvat paremmin toisiinsa. Leikkikansio on tarkoitettu työvälineeksi 3–6-vuotiaiden lasten ohjattujen leikkihetkien suunnitteluun. Leikkikansioon on koottu kortteja erilaisista leikeistä, niissä tarvittavista välineistä, tilasta, säännöistä ja sovelluksia leikistä. Toiminnan

tavoitteena oli lisätä lasten välistä vuorovaikutusta ja viihtyvyyttä vuorohoidossa.

Opinnäytetyöprosessin aikana Lehtonen ja Virtanen kävivät myös pitämässä esimerkinomaisen leikkihetken päiväkodissa. Tämän jälkeen työntekijät saivat kansion kokeiltavakseen viikonlopun ajaksi. Palaute kerättiin haastattelemalla ja kirjoittamalla samanaikaisesti muistiinpanoiksi. Kansio sai käyttäjiltä runsaasti positiivista palautetta, vaikkakin kokeilu opinnäytetyön puitteissa jäi lyhyeksi. Kansiota löytyy helposti erilaisia leikkejä eri tilanteisiin ja siihen on helppo jatkaa leikkien keräämistä uusien korttien avulla. Lehtonen ja Virtanen kiinnittävät tuloksissaan huomiota myös leikkihetkien ohjaamisessa lasten henkilökohtaisten piirteiden, lasten ja aikuisten määrään leikkihetkissä, ajankohtaan sekä työntekijöiden omaan motivaatioon leikkihetkien ohjaamisessa ja uuden toimintatavan käyttöönotossa.

Punkkisen ja Virtasen (2014) opinnäytetyön tavoitteena oli tukea lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä vahvistaa lasten välistä yhteisöllisyyttä liikunnan avulla. Tavoitteena oli myös mahdollistaa uusien kaverisuhteiden luominen. Käytännön toteutus toteutettiin vantaalaisessa päiväkodissa kahden eri ryhmän viisivuotiaille lapsille. Kymmenen lapsen liikuntaleikki-ryhmä kokoontui kymmenen kertaa kymmenen viikon ajan kerran viikossa. Prosessin aikana Punkkinen ja Virtanen kokosivat myös Liikkuen ja leikkien – ryhmäksi oppaan. Tutkimusaineisto kerättiin havainnointipäiväkirjana ja suorittamalla kysely opinnäytetyöprosessiin osallistuvien lapsiryhmien kahdeksalle kasvattajalle. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että lapset saivat uusia ystäviä, heidän ryhmätaitonsa kehittyivät ja toisten lasten lähellä olemisesta tuli luontevampaa. Lapset oppivat myös hyväksymään muita helpommin mukaan leikkeihin.

Suomisen ja Nurmen (2012) opinnäytetyö käsittelee ryhmäytymistä musiikin avulla varhaiskasvatuksessa. Tekijät ovat toteuttaneet toiminnallisen opinnäytetyönsä 4–6-vuotiaiden lasten ryhmässä, joka oli jaettu kolmeen pienryhmään. Opinnäytetyö käsittelee ryhmäyttämistä erityisesti pienryhmien ryhmäyttämisen näkökulmasta. Toimintakertoja oli neljä ja jokaisella kerralla oli oma teemansa; tutustuminen toisiin, yhdessä soittaminen, maalaaminen ja piirtäminen musiikin mukaan sekä musiikkiliikunta. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda menetelmäkansio päiväkodin varhaiskasvattajille. Kansion ajatuksena on antaa ideoita yhteisiin musiikkihetkiin, tukea lasten ryhmäytymistä ja kannustaa musiikin monipuoliseen käyttöön varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tuloksissa arvioidaan menetelmäkansion sisältöä ja toteutuskertoja, tuloksissa ei arvioida lasten ryhmäytymistä. Arviointia on tehty itsearviointin ja päiväkodin henkilökunnalta saadun palautteen pohjalta. Ryhmäytymisen näkökulmasta toimintaa tarkastellessa henkilökunta nostaa palautteessa esille kysymyksen lasten osallistumisesta toimintaan – miten kaikki lapset saadaan mukaan osallistumaan?

4.2 Ryhmän ohjaamista käsitteleviä opinnäytetöitä

Harsun, Kosken, Kostin-Harjamäen ja Lehtivuoren (2013) kehittämishankkeen tarkoituksena oli löytää toimivia työkaluja ryhmäyttämiseen. Hankkeessa selvitettiin, miten opettajan oma toiminta sekä erilaiset keinot edistävät ryhmäytymistä ja mikä on opettajan merkitys ryhmäytymiselle. Kohderyhmänä olivat 12 opettajaa eri oppilaitoksista, alakoulusta yliopistoon. Aineisto kerättiin haastattelemalla. Tuloksissa todettiin ryhmäyttämisen työkalujen olevan sitä vakiintuneimpia, mitä nuoremmista oppilaista oli kyse. Opettajan merkitys ryhmäytymisprosessissa korostuu varsinkin ryhmän alkuvaiheessa tai kun ryhmään tulee uusi oppilas. Opettajat olivat myös havainneet, että ryhmäyttäminen paransi työrauhaa. Tuloksista nousee esille myös opettajien oman ryhmäytymisen merkitys muiden opettajien kanssa, opettajien hyvä keskinäinen ryhmäytyminen edistää ryhmäyttämistä oppilaiden kanssa.

Hyyrysen, Jokisen ja Norrgårdin (2008) opettajakoulutuksen kehittämishankkeessa on selvitetty erityisesti opettajan ja oppilaiden sekä oppilaiden keskinäisen vuorovaikutuksen ja tutustumisen tukemista opiskelun aloitusvaiheessa. Kehittämishankkeena on koostettu myös opas ”Työkaluja opettajalle vuorovaikutuksen ja tutustumisen tueksi uuden ryhmän kanssa”. Oppaalla on haluttu saada opettajille käyttöön konkreettisia työkaluja tutustumiseen ja ryhmäytymisen tukemiseen. Hankkeessa on myös haluttu selvittää, kuinka nämä työkalut toimivat käytännössä. Käytännössä tämä toteutettiin kokeiluna, mistä kerättiin palautetta sekä oppilailta että opettajilta. Käytännön kokeilu toteutettiin sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa aloittavien 26 opiskelijan, iältään 15–16-vuotiaiden kanssa. Kokeilu ajoittui heti opintojen alkuun ja kesti kuukauden. Palaute molemmilta oli myönteistä, ja ryhmäytyminen ja vuorovaikutuksen tukeminen koettiin tärkeäksi. Oppaaseen on koottu ”pähkinäkuoreen” selkeitä ohjeita ja harjoituksia, joiden avulla opettaja voi tukea vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä.

Rajalan (2014) opinnäytetyö käsittelee asioita, joita ryhmän ohjaajan tulee ottaa huomioon ryhmää ohjattaessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille ryhmäyttämisen tärkeys, että se nähdään tarpeellisena ja kiinnostavana asiana. Opinnäytetyö antaa käytännön neuvoja, miten opettajat voivat ottaa ryhmäyttämisen osaksi omaa toimintaansa. Miten ohjaaja voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ryhmän toimivuuteen? Kohderyhmänä ovat olleet Näppi- käsityökoulun 7 opettajaa. Opettajille järjestettiin opetustuokio ja opettajille valmistettiin ryhmäyttämisharjoituksia sisältävä materiaalipaketti. Tästä palaute kerättiin kirjallisena heti opetustuokion jälkeen. Palautteissa nousi esille harjoitusten käytännölläisyys, konkreettisuus ja ryhmäyttämisen tärkeys. Opettajat olivat pohtineet myös ryhmän psyykkisen turvallisuuden, hyvän ilmapiirin ja oman toimintansa merkitystä. Materiaalipaketin toimivuutta Rajala kokeili itse 7- luokkalaisten järjestetyssä ryhmäyttämispäivässä. Materiaalipaketti sisältää runsaasti erilaisia ryhmäyttämisharjoitteita.

4.3 Sylvia Tastin valmisteilla oleva väitöstutkimus

Lastentarha lehdessä (5/15) oli artikkeli valmisteilla olevasta, varhaiskasvatuslehtori Sylvia Tastin tekemästä, väitöstutkimuksesta ”Lasten toverisuhteet päiväkodissa – Sosiaaliseen vastuuseen kasvaminen varhaiskasvatuksen ryhmätoiminnassa”. Hän on tehnyt tutkimusta kahdessa eri päiväkodissa 4–5-vuotiaiden lasten ryhmissä. Toisessa ryhmässä lapset ja aikuiset ovat toimineet yhdessä aina siitä asti, kun lapset olivat yhden vuoden ikäisiä. Toisessa ryhmässä ovat muuttuneet niin lapset kuin aikuisetkin. Tastin on kiinnittänyt huomiota turvallisen ryhmän merkitykseen ja vaikutukseen ryhmässä ja hänen tutkimuksensa tuo esille myös sen, että lasten vertaissuhdeverkostoja ei tarkastella systemaattisesti päiväkodeissa – hänen mukaansa ”tietoista pedagogiikkaa on se, että toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lasten toverisuhteet”. Hän nostaa esille myös ryhmän aikuisten roolin ja velvollisuudet lasten vertaissuhteiden mahdollistajana ja kehittäjänä. Jokaisen lapsen tulisi löytää ryhmästä oma paikkansa ja kaverisuhteita. Tast nostaa esiin myös uuden ryhmän erilaisuuden jo tuttuun ryhmään verrattuna, kuten sen, että uutta ryhmää olisi hyvä tarkastella aktiivisesti noin 2 kuukauden ajan, millaisia toverisuhteita siihen syntyy ja huomioimaan myös sen, että aikuinen voi hyvin pienilläkin toimenpiteillä vaikuttamaan näiden vertaissuhteiden syntymiseen. ”Ystävyys ei synny itsestään”. Tastin väitöstutkimus on vielä kesken, se on vuoden mittainen pitkittäistutkimus. Tutkimuksen kohteena ovat myös lastentarhanopettajien pedagogiset ratkaisut. (Tarsalainen 2015, Lastentarha 5/15, 20–21.)

5 TUTKIMUSPROSESSI

Tässä luvussa käyn läpi tutkimusprosessia, sen lähtökohtia, tutkimustehtävääni, tutkimuksen toteutusta, aineiston keruuta ja teemoittelua aineistonanalyyysimenetelmänäni. Luvun lopuksi tarkastelen tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta.

Toteutin opinnäytetyön laadullisena tutkimuksena, sillä tarkoitukseni oli tutkia päiväkodin työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia tutustumisleikkien käytöstä uuden toimintakauden alussa. Toteutin tutkimuksen kaakkois-suomalaisessa päiväkodissa. Tutkimukseen osallistuivat päiväkodin kahden lapsiryhmän aikuiset, lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat, yhteensä kuusi työntekijää.

5.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, minkä tarkoituksena on tutkia kokemuksia. Laadullisessa tutkimuksessa ei testata hypoteeseja, eikä teorian totuutta, vaan tutkimuksen tavoitteena on selvittää,

mitkä seikat ilmiötä tarkasteltaessa ovat merkityksellisiä juuri näille tutkitaville heidän omassa elämismaailmassaan. Tutkimuksen tavoitteena on paljastaa myös odottamattomia seikkoja. (Vilkkä 2015, 118 ja 120; Hirsjärvi ym. 2015, 164; Laine 2015, 31–32.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimukselliset elementit, kuten tutkimustehtävä, teorianmuodostus, aineistonkeruu ja aineiston analyysi kehittyvät ja täsmentyvät tutkimusprosessin aikana. Laadullinen tutkimus itsessään on prosessi, mutta sen avulla myös tutkitaan prosesseja. (Vilkkä 2015, 74–75; Kananen 2014, 19.)

Tutkimukseni taustalla on fenomenologinen tapa lähestyä tutkittavia ja tutkittavaa ilmiötä. Se ilmenee ajatuksena jokaisen tutkittavan ainutlaatuisuudesta ja ympäröivän todellisuutemme moninaisuudesta. Jokaisen ihmisen oma kokemus muotoutuu aina tiettyssä paikassa ja ajassa, samalla siinä on kuitenkin läsnä jo koko ihmisen senhetkinen elämänselitys kaikkine aikaisempine kokemuksineen. Kokemukset ja niiden meille muodostamat merkitykset ovat ainutlaatuisia. (Vilkkä 2015, 161 ja 171; Laine 2015, 30–31.) Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimukseen osallistujat valitaan harkinnanvaraisesti ja tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2015, 164).

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto pyritään keräämään tutkittavilta siten, että tutkittavien omat näkemykset ja ”ääni” pääsevät parhaiten esille. Laadullisena metodina aineiston hankinnassa on tässä tutkimuksessa käytetty kirjoitelmia, mitkä tutkittavat ovat itse kirjoittaneet. (Vilkkä 2015, 122; Hirsjärvi ym. 2015, 164.)

Laadullisen tutkimuksen aineisto pyritään kokoamaan aina mahdollisimman luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkittavan ja tutkijan välillä on suora kontakti. Tutkija menee ”kentälle”, sinne missä ilmiö on. Tutkimus toteutetaan omassa kontekstissaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125; Kananen 2014, 19.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on lisätä ja syventää jo olevaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tarkoitukseni ei ole niinkään tuottaa uutta tietoa, vaan löytää ja esittää, kuinka vanhaa jo olemassa olevaa tietoa voidaan hyödyntää ja kuinka tieto saadaan ikään kuin uudelleen käyttöön. Laadullinen tutkimus mahdollistaa myös tutkittavan ilmiön ymmärtämisen uudella tavalla. (Vilkkä 2015, 42; Kananen 2014, 19; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 161.)

Tutkimukseni on myös emansipatorinen. Tutkimukseen osallistujien kautta tarkoitukseni ei ole vain saada heiltä tietoa, vaan tutkimukseni tulisi samalla lisätä myös tutkittavien ymmärrystä asiasta, ja siten vaikuttaa tutkittavien ajatteluun ja toimintatapoihin myös tutkimuksen jälkeen. (Vilkkä 2015, 125.)

Näiden edellä esitettyjen laadulliselle tutkimukselle ominaisten piirteiden perusteella tutkimukselleni muodostuu myös päiväkotityötä kehittävä tarkoitus. Perinteisesti tutkija ja tutkittava ilmiö pyritään pitämään toisistaan erillään, mutta kehittämistutkimuksessa tutkijan oma rooli muutoksen organisoinnissa on olennainen. Tutkijalla on vaikutus myös tutkittaviin ja tutkittavaan ilmiöön. (Kananen 2014, 24.)

5.2 Tutkimustehtävä

Tarkastelen opinnäytetyössäni lapsiryhmän ryhmäyttämistä ja ryhmäytymistä uuden toimintakauden alkaessa lapsiryhmän aikuisten näkökulmasta. Minua kiinnostaa, miten lapsiryhmän aikuiset voivat tukea lapsiryhmän ryhmäytymistä erilaisten tutustumisleikkien avulla. Haluan ottaa selvää, miten lapsiryhmän aikuiset kokevat ja mitä he ajattelevat, näiden tutustumisleikkien käytöstä lapsiryhmän ryhmäyttämisessä. Tutustumisleikit muodostavat tietoisien pedagogisen menetelmän, minkä avulla on tarkoitus tukea ja mahdollistaa lapsiryhmän ryhmäytyminen. Näiden pohjalta tutkimuskysymyksenäni on selvittää:

Mitä päiväkodin työntekijät kertovat tutustumisleikkien käytöstä uuden toimintakauden alussa?

5.3 Tutkimuksen lähtökohdat

Opinnäytetyöni aihe nousi omasta kiinnostuksestani lapsiryhmän ryhmäyttämistä kohtaan. Olen työskennellyt jo pitkään päiväkodeissa varhaiskasvatuksen parissa ja huomannut käytännössä, kuinka tärkeää ja merkityksellistä ryhmäytyminen ja hyvä ryhmähenki lapsiryhmässä ovat. Uuden toimintakauden alkaessa, kokemukseni mukaan, päiväkodin työntekijät kyllä tiedostavat ja varaavat aikaa tutustumiselle, mutta mielestäni siihen ei siltikään kiinnitetä pedagogisesti riittävästi huomiota – ryhmäyttäminen jää ikään kuin puolitiehen. Usein ryhmän aikuisille tuntuu riittävän, että jokaisella lapsella on ryhmässä joku kaveri. Tämä näkyy lapsiryhmässä uuden toimintakauden alussa myös ilmiönä, missä vanhat tutut lapset muodostavat kaveriporukan tai kaveriporukoita, ja ryhmään uutena tulevat muodostavat uusia kaverisuhteita keskenään. Ryhmäyttämisen ja ryhmäytymisen näkökulmasta koko ryhmän olisi hyvä sekoittaa ja laajentaa kaverisuhteita keskenään. Vasta tällöin ryhmäyttäminen on mielestäni viety loppuun asti.

Omana ammatillisena haasteenani halusin lähteä toteuttamaan tutkimustani myös oman työpaikkani ulkopuolelle, työympäristöön, missä minua ei tunneta. Pidän edellisen toimintakauden alussa oman kuntani varhaiskasvatuksen koulutuspäivässä draamapajan, mihin osallistui eri päiväkotien työntekijöitä. Draamapaja oli suunniteltu myös tutustumisen näkökulmasta ja sain siitä positiivista palautetta osallistujilta. Muutama osallistuja kommentoi palautteessaan, että ryhmäyttämistä pitäisi tuoda enemmän

esille ja tietoisuuteen päiväkotityössä. Nämä seikat ohjasivat minua tarttumaan juuri tähän aiheeseen opinnäytetyössäni, syventymään siihen ja myös etsimään tutkimukselleni toteutuspaikkaa oman kuntani ulkopuolelta.

Rohkeasti kysellen löysin tutkimukselleni työelämälähtöisen toteutuspaikan kaakkoissuomalaisesta päiväkodista. Päiväkotiin liitettiin syksyllä uuden toimintakauden alkaessa toinen uusi päiväkotikoti, minkä vuoksi osa työntekijöistä ja lapsista siirtyi toiseen yksikköön, ja molempiin päiväkoteihin tuli uusia työntekijöitä ja lapsia. Työntekijöille oli jo suunniteltu järjestettäväksi ryhmäytymiskoulutusta, mitä tulisi ohjaamaan draamapedagogi heti elokuun ensimmäisellä viikolla. Oma tutkimukseni ja siihen liittyvä koulutusilta jatkaisi ryhmäyttämistä lapsiryhmään.

Toteutin tutkimukseni päiväkodin alkuperäisessä päiväkodissa. Päiväkodissa on kolme ryhmää, yksi alle 3-vuotiaiden ja kaksi 2–6-vuotiaiden ryhmää. Tutkimukseen osallistuivat ainoastaan 2–6-vuotiaiden ryhmät. Näissä ryhmissä toimii 6 kasvatushenkilöä ja heistä puolet on uusia työntekijöitä päiväkodissa. Koulutustilaisuuteen osallistuivat kuitenkin myös pienten ryhmän työntekijät ja ryhmäavustaja. Osallistujia oli yhteensä 10 työntekijää. Tutkimukseni viitekehys on rajattu 3–5-vuotiaisiin alle esikouluikäisiin lapsiin, mutta näissä ryhmissä on myös muutamia alle 3-vuotiaita ja esikouluikäisiä lapsia.

Toiveenani oli, että saisin tutkimusryhmäksi kokonaisia tiimejä. Tällöin sitoutuminen yhteiseen tekemiseen vahvistuisi ja kaikille tulisi tunne, että nyt tehdään yhdessä. Olen työssäni havainnut, että uusien ideoiden ja toimintamenetelmien vieminen ja innostaminen ryhmässä on vaikeampaa, jos vain joku on käynyt perehdytyksen tai koulutuksen. Liian usein tällöin käy niin, että uuden ohjaaminen ja toteuttaminen ryhmässä jää vain sen koulutuksessa käyneen harteille. Yhteinen alkukokemus, innostus ja sama tieto saa kaikki liikkeelle aivan eri tavalla. Tämän vuoksi koko tiimi on hyvä saada mukaan yhdessä. Sain tutkimukseeni mukaan kaksi tiimiä, päiväkodin molemmat 2–6-vuotiaiden tiimit.

5.4 Tutkimuksen toteutus

Yhteisen alkukokemuksen, innostuksen ja tiedon saamiseksi sisällytin tutkimukseeni yhteisen koulutustilaisuuden, Tutustumispajan pitämisen. Koulutusiltaa suunnitellessani olin yhteydessä myös draamapedagogiin, jonka aikuisten ryhmäyttämislta oli sovittu päiväkodilla toteutettavaksi viikkoa ennen kuin Tutustumispajani. Näin kumpikin tiesimme, mitä illat pitävät sisällään. Pystyin tällä tavalla välttämään myös päällekkäisyyksiä ja turhia toistoja, mutta toisaalta osoittamaan, että harjoituksia muokkamalla aikuisten tai nuorten harjoituksista ja leikeistä voi tehdä myös lapsiryhmälle sopivia. Otin myös yhden harjoituksen Koneet (Liite 1, viimeinen harjoitus) tarkoituksella samana, jotta osallistujat voisivat havaita, kuinka tärkeää toistaminen on – se helpottaa osallistumista ja heittäytymistä.

Nämä kaksi koulutusiltaa muodostivat mielestäni hyvän kokonaisuuden ryhmäytymisestä.

Toteutin tutustumispajan ke 10.8.2016 päiväkodilla toisen 2–6-vuotiaiden ryhmän isossa leikkihuoneessa. Aikaa pajalle oli varattu klo 17–19. Kaikki päiväkodin lapsiryhmissä työskentelevät, lastentarhanopettajat, lastenhoitajat ja avustaja, olivat mukana tutustumispajaillassa, yhteensä 10 henkilöä. Tila oli todella hyvä tämän kokoiselle ryhmälle ja tarvittavat välineet, kuten cd-soitin ja leikeissä tarvittavat apuvälineet helposti saatavilla. Pääsääntöisesti istuimme laajassa piirissä tuoleilla keskellä huonetta, mutta välillä siirsimme tuolit seinän viereen tilaa ja liikkumista vaativien leikkien tieltä.

Tutustumispajan ideana oli yhdessä tekemisen kautta kokeilla mahdollisimman paljon erilaisia tutustumisleikkejä, mitä ryhmän aikuiset voivat jatkossa käyttää omissa ryhmissään apuna lapsiryhmän ryhmäytymisessä. On helpompaa ottaa käyttöön ja ohjata leikkejä, mitä on itse aikaisemmin kokeillut. Kokosin tutustumispajasta ideapaketin (Liite 1), minkä jaoin sähköisesti osallistujille päiväkodin johtajan kautta illan jälkeen. Käytin ideapakettia myös illan toteutussuunnitelmana. Kaikkia leikkejä emme käyneet kokeilemalla läpi, vaan keskustelimme niistä. Keskustelimme myös yleisesti erilaisista toteutusvaihtoehdoista. Monia leikkejä leikitään erilaisilla variaatioilla. Päiväkodin työntekijät ovat ohjanneet erilaisia tutustumisleikkejä aikaisemminkin, mutta tämän koulutusillan tarkoituksena oli, että työntekijät ottaisivat tutustumisleikit käyttöön entistä pedagogisemmin, tietoisemmin ja aktiivisemmin. Ideapakettiin ja samalla tutustumispajan toteutukseen valitut leikit olivat kaikki itselleni tuttuja ja lasten kanssa hyväksi havaittuja.

Ajatuksenani oli, että illan jälkeen ryhmien aikuiset kokeilevat ja ohjaavat kaikenlaisia tutustumisleikkejä erilaisissa ryhmän yhteisissä tilanteissa tutkimuksen käytännön toteutukseen varatun 2 kk ajan. Leikkihetket nivoutuvat osaksi muuta ryhmän arkea, ja ne voivat toteutua sisällä, ulkona, pienryhmissä, koko ryhmän kesken ja erilaisia välineitä apuna käyttäen. Tästä syystä valitsin tutkimukseni käytännön osuuden toteuttajiksi juuri lapsiryhmien omat aikuiset. Omien aikuisten toteuttamana leikit jalkautuvat ryhmiin säännöllisimmiksi ja muuhun toimintaan mukaan sopivammiksi kuin, että olisin itse käynyt leikittämässä ryhmien lapsia esim. kerran viikossa. Tämä tukee ohjauksen kokonaisvaltaisuuden toteutumista. Tavoitteenani oli, että näin leikit jäisivät osaksi arkea läpi koko toimintakauden, ei vain tämän tutkimuksen ajaksi.

5.5 Aineiston kuvaus

Laadullisen tutkimukseni aineiston keruumenetelmäksi valitsin kaksi erilaista kirjallista dokumenttia. Jokainen työntekijä sai Tutustumispajan loppuksi oman vihkon, minkä kanteen olin liimannut kirjaamisohjeet (Liite 2 ja kuva 1) Vihkoon työntekijöiden oli tarkoitus kirjata omia kokemuksiaan ja toteuttamiaan tutustumisleikkejä pitkin kahden kuukauden käytännön tutkimusjaksoa. Kahden kuukauden jälkeen, perjantaina 14.10.2016, tapasin työntekijät uudelleen päiväkodilla. Keräsin vihkot sekä pyysin työntekijöitä kirjoittamaan loppukirjoitelmat. Kirjoitelman aiheena oli, 'Mitä kahden kuukauden aikana tapahtui'. Kirjoitelmalle olin laatinut apukysymyksiä, joihin toivoin työntekijöiden vastaavan omassa kirjoitelmassaan (Liite 3.). Aikaa kirjoitelmien kirjoittamiselle oli noin tunti. Lopuksi työntekijöillä oli vielä aikaa kysyä, kommentoida tai antaa palautetta koko tutkimusprosessista.

Aineiston keruumenetelmän valintaa ohjasi oletus ja luottamus siihen, että työntekijät kykenevät ja sitoutuvat omatoimisesti kirjaamaan omia ajatuksiaan ja kokemuksiaan annetun ohjeistuksen mukaan. Tutkimukseen osallistujat valikoituivat harkinnanvaraisesti ja tutkijana olen tiedostanut, että 2 kk aineiston omatoiminen keräämisaika muodostaa riskin, koska tutkimusaineisto voi jäädä niukaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84.) Luottamukseni oman alan ammattilaisiin ja sitoutumiseen yhdessä lähdettyyn prosessiin on ollut vahva. Käyttämällä kahta erilaista aineiston keruumenetelmää halusin myös tietoisesti varmistaa saamani aineiston laadun, määrän ja riittävyyden. Näistä kaikista edellä mainitsemistani seikoista huolimatta aineistonkeruu osoittautui koko prosessin suurimmaksi arvoitukseksi – mitä saan? minkä verran? Ja vastaako aineisto tutkimuskysymyksiini?

5.6 Teemoittelu aineiston analyysimenetelmänä

Laadullinen tutkimus on prosessi, minkä aikana tutkijan tekemät tutkimusmenetelmälliset ratkaisut voivat muotoutua vähitellen tutkimusprosessin edetessä (Kiviniemi 2015, 74–75). Tutkimusaineistoa odotellessani tutustuin erilaisiin aineistolähtöisiin sisällönanalyysimenetelmiin ja vasta aineiston saatuani ja litteroituani sen, valitsin aineistoni analyysimenetelmäksi teemoittelun. Se vaikutti sopivan hyvin tutkimusaineistolleni ja aloittelevan tutkijan toteutettavaksi.

Teemoittelun avulla on tarkoitus löytää tutkimusaineistosta keskeisiä ja merkittävimpiä aiheita. Tässä tapauksessa teemat muodostuvat ajatus- ja kokemuskokonaisuuksista tutustumisleikkien käyttöön liittyen, mitä työntekijöiden kirjoitelmista löytyy. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006)

Kaikki kuusi työntekijää palauttivat vihkomuistiinpanot ja loppukirjoitelmat. Nämä saatuani, litteroin koko aineiston kirjoittamalla sen koneella sanasta sanaan ja koko aineiston yhdeksi kokonaisuudeksi. Näistä muodostui

yhteensä 18 sivua. Jatkoin koodaamalla tekstin jakamalla sen asia- ja ajatuskokonaisuuksiin. Käytännössä teksti jakautui sanoiksi, lauseiksi tai kahden lauseen kokonaisuuksiksi. Tämän jälkeen muokkasin tekstin tekstinkäsittelyohjelman avulla niin, että uusi kokonaisuus alkoi aina uuden rivin alusta. Sitten suurensin tekstin suuremmaksi, kirjainkoko 22 ja leikkasin asia- ja ajatuskokonaisuudet irti. Näin toimien sain yhteensä 522 liuskaa.

Koska laadullisen tutkimukseni yhtenä ajatuksena on mahdollistaa myös yllättävien asioiden löytyminen, päätin toteuttaa asia- ja ajatuskokonaisuuksien järjestämisen lajittelemalla liuskat leikkaamisen jälkeen lattialle satunaisessa järjestyksessä. Jaoin liuskat lattialle yksitellen liittäen aina samankaltaiset, synonyymiperiaatteella, vierekkäin, lopulta niistä muodostui 15 erilaista liuskakasaa lattialle. Näistä liuskakasoista yhdistelemällä muodostui lopulta neljä ryhmää, teemakokonaisuutta. Otsikoin ne seuraavasti: Tutustumisleikit päiväkodin arjessa, Mitä leikkejä leikittiin, Tutustumisleikkien hyödyt ja Tutustumisleikkien käytössä esiin tulleita haasteita.

Säilytin liuskat 15 kirjekuussa. Teemaryhmät, tutustumisleikit päiväkodin arjessa ja mitä leikkejä leikittiin, analysoin jakamalla liuskat uudelleen työhuoneen sängyn päälle aina kokonaisuus kerrallaan. Tutustumisleikkien hyödyt ja tutustumisleikkien käytössä esiin tulleet haasteet kokosin vielä tietokoneella leikkaa–liimaa–menetelmällä analyysia varten kokonaisuuksiksi, numeroimalla ne taulukossa olevien rivinumeroiden avulla. Aineiston jakaminen teemoihin oli prosessina työläs, kun toteutin sen sekä liuskojen että tekstin muokkauksen menetelmiä käyttäen. Uskon kuitenkin, että työ kannatti. Aineisto jakaantui tällä tavoin ennalta suunnittelemattomasti ja aineistolähtöisesti teemoihin, eikä minun tutkijana ennalta määrittämien teemojen pohjalta.

Kuva 1. Vasen yläkuva: kirjaamisvihkot

Oikea yläkuva: teemakokonaisuudet kirjekuorissa

Alakuva: yksi kirjekuori ja liuskat

Kokonaiskuvaa tutkimusaineistostani selkeyttääkseni kokosin teemaryhmistä neljä taulukkoa, jokaiselle teemakokonaisuudelle oman. Vaikka tutkimukseni onkin laadullinen, jakaessani asia- ja ajatuskokonaisuuksia teemaryhmiin havaitsin, että samalla näistä oli helppo kerätä myös lukumäärällisiä havaintoja. Otin nämä lukumäärät mukaan taulukoihin, koska ne saattavat olla merkityksellisiä aineistoa syvemmin analysoitaessa. Esitteen taulukot seuraavaksi.

Ensimmäinen taulukko sisältää leikkitilanteiden taustatietoja. Näiden tietojen avulla tutustumisleikit asettuvat päiväkodin arjessa.

Taulukko 1. Tutustumisleikit päiväkodin arjessa

TUTUSTUMISLEIKIT PÄIVÄKODIN ARJESSA	
1. Missä leikittiin? Tilat ja paikat?	20
2. Ketkä leikkivät? Kuinka monta leikkijää?	30
3. Milloin leikittiin? Aika?	5
4. Mitä apuvälineitä leikeissä käytettiin?	18
	YHTEENSÄ 73

Toiseen taulukkoon kokosin aineistossa esiintyvät erilaiset tutustumisleikit ja niiden lukumäärät. Huomioitavaa tässä on, että sama leikki voi olla mainittu useampaan kertaan. Kaikkien leikkien yhteenlaskettu lukumäärä 151 ei siis tarkoita, että erilaisia leikkejä olisi ollut näin paljon.

Taulukko 2. Mitä leikkejä leikittiin?

MITÄ LEIKKEJÄ LEIKITTIIN? ”Leikitäänkö Kommervenkkaa?”	
1. kokoontumiset	22
2. nimileikit	24
3. laulu- ja loruleikit	13
4. liikunta- ja sääntöleikit	71
5. muut	21
	YHTEENSÄ 151

Kolmas taulukko täyttyi leikkihetkissä esiintyneistä positiivisista maininnoista liittyen lapsiin, ryhmään, leikkeihin, aikuisiin tai tiimityöhön. Myös näissä lukumäärissä on paljon samoja mainintoja.

Taulukko 3. Tutustumisleikkien hyötyjä

TUTUSTUMISLEIKKIEN HYÖDYT		
1.	Positiiviset asiat lapsista ja ryhmästä ”Lapset olivat niin innoissaan, että joitain ihan hypytytti!”	61
2.	Positiiviset asiat leikeistä, mitä käytettiin ”Tutustumisleikit ovat hyvä tapa ryhmäytyä”	100
3.	Positiiviset asiat itsestä (ryhmän aikuiset) ja tiimityöstä ”Oli kiva, kun tiesi, että muutkin panostavat samaan asiaan”	38
YHTEENSÄ		191

Neljänteen taulukkoon kokosin tutustumisleikkien käytössä esiin tulleita haasteita, mitä työntekijät olivat aineistoon kirjoittaneet. Haasteet jakautuivat samalla tavalla kuin positiivisetkin lasten, ryhmän, leikkeihin, aikuisiin itseensä ja tiimityöhön liittyviin. Myös näissä lukumäärissä on paljon samoja mainintoja.

Taulukko 4. Tutustumisleikkien käytössä esiin tulleita haasteita

TUTUSTUMISLEIKKIEN KÄYTÖSSÄ ESIIN TULLEITA HAASTEITA		
1.	Lasten ja ryhmän haasteet ”Yksilöllisten tarpeiden huomiointi!”	62
2.	Leikkeihin liittyvät haasteet ”Vähän oli vaikeaa näin ensimmäisellä kerralla”	21
3.	Ryhmän aikuisiin itseensä ja tiimityöhön liittyvät haasteet ”Prosessi jäi pitkälti työntekijälle itselleen”	24
YHTEENSÄ		107

5.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

On tärkeää, että opinnäytetyön tulokset ovat luotettavia. (Kananen 2014, 145.) Laadullisen tutkimuksen tulosten luotettavuuden arvioiminen on haastavaa. Olen tehnyt tätä opinnäytetyötä pitkään ja harkitusti tutkimussuunnitelman alkuvaiheista loppuraportin kirjoittamiseen. Opinnäytetyön suunnittelua, toteutusta ja loppuraportin kirjoittamista on niin eettisestä kuin laadullisesta näkökulmasta ohjannut vahva päiväkotityön ammatillisuus ja hyvät tieteellisen käytännön periaatteet. Opinnäytetyön suunnittelua ovat helpottaneet päiväkotityön tuntemus ja kokemus työstä, nämä ovat myös vaikuttaneet menetelmien valintaan. Olen halunnut ja pyrkinyt tekemään tämän opinnäytetyön mahdollisimman hyvin, rehellisesti, huolellisesti ja tarkasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127 ja 132–133; Kuula 2011, 34–35.)

Tutkimuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja raportoinnissa olen huomionnut tutkimuseettisiä seikkoja. Tutkimuksen toteuttaminen muualla kuin omassa kunnassa on ollut perusteltua myös tutkimuseettisestä näkökulmasta, tällä tavoin olen voinut suojata myös tutkimukseen osallistuvia - päiväkoti ja sen työntekijät jäävät anonyymeiksi. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 131; Kuula 2011, 64.)

Tutkimuksen toteuttamisella mahdollisimman eettisesti ja hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden mukaisesti on ollut myös haasteensa. Sain tutkimusluvan toukokuussa 2016, tässä vaiheessa kaikki seuraavan syksyn työntekijät eivät vielä olleet töissä päiväkodissa, missä tutkimus toteutettiin. Tiedostin, että tutkijana minun on huolehdittava, että myös uudet työntekijät tietävät, mitä opinnäytetyöni käsittelee ja mitä tutkin, sekä mihin he ovat sitoutumassa.

Tämän vuoksi tutkimuksen aloittaminen yhteisellä Tutustumispaja koulutusillalla tuntui hyvältä valinnalta. Tutustumispajassa kerroin perusasiat tutkimuksestani, selvitin tehtävänannon tutkimusprosessin toteuttamisajalle ja työntekijöillä oli mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä. Jokainen sai puhelinnumeroni ja sähköpostiosoitteeni mahdollisia lisäkysymyksiä varten. Jokainen työntekijä myös allekirjoitti henkilökohtaisen tutkimusluvan, missä on maininta, että saan käyttää saamaani aineistoa opinnäytetyössäni ja hävitän aineiston asianmukaisesti opinnäytetyöni valmistuttua. Tutkimuseettisestä näkökulmasta on tärkeää, että tutkimukseen osallistujat tietävät, mihin ovat ryhtymässä, mitä tietoja heiltä kerätään, mihin niitä käytetään ja mitä aineistolle lopulta tapahtuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131; Kuula 2011, 99.)

Tämän tutkimuksen tekemisessä on ollut oleellista kiinnittää erityisesti huomiota tutkijan omaan läheiseen subjektiuteen tutkittavaa asiaa kohtaan, jonka tiedostaminen vahvistaa mielestäni tutkimuksen luotettavuutta. Koko tutkimus on saanut alkunsa tutkijan omasta kiinnostuksesta ja pitkästä kokemuksesta aiheen parissa. Tutkijana on kuitenkin oltava

tarkkana, että pysyy puolueettomana ja käsittelee kerättyä tutkimusaineistoa mahdollisimman objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 134–136; Kananen 2014, 147–148; Vilkkä 2015, 198.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetilla tarkoitetaan, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reliabiliteetti tarkoittaa, että tutkimustulokset ovat pysyviä eli ne voidaan toistaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136–137; Kananen 2014, 147; Hirsjärvi ym. 2015, 231–232.)

Tutkijana olen ollut kiinnostunut työntekijöiden ajatuksista ja kokemuksista tutustumisleikkien käytöstä. Tutkimusaineiston keräämiseen liittyvien kysymysten tekeminen vei paljon aikaa, koska halusin löytää juuri sellaisia kysymyksiä, joiden avulla saisin vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Tutkimustulosten toistettavuus on mahdollistettu selostamalla tutkimuksen eteneminen mahdollisimman tarkasti ja liittämällä tutkimuksen liitteeksi Pajaillan toteutussuunnitelma (Liite 1), jolloin kuka tahansa voisi sen toistaa. Opinnäytetyön liitteenä ovat myös molempien kirjallisten aineistojen tehtävienannot (Liitteet 2 ja 3). (Hirsjärvi ym. 2015, 232.) Tästä huolimatta, koska kyseessä on laadullinen tutkimus, minkä aineisto perustuu jokaisen vastaajan omiin henkilökohtaisiin ajatuksiin ja kokemuksiin oletan, että saman tutkimusprosessin toteuttaminen jossakin toisessa päiväkodissa eri lasten ja eri työntekijöiden kesken saattaisi johtaa myös erilaisiin tuloksiin. Tässä yhteydessä on huomioitava myös se, että jokainen työntekijä on ainutlaatuinen, kuten prosessiin osallistuvat lapsiryhmän lapsetkin. Jokainen työntekijä ajattelee ja kokee asioita omien aikaisempien kokemustensa ja elämän historiansa kautta. Jokainen työntekijä suhtautuu asioihin myös oman persoonansa, temperamenttinsa ja sosiaalisuutensa kautta. Laadullinen tutkimus, mikä perustuu ihmisten ajatuksiin ja kokemuksiin on aina ainutlaatuinen. (Vilkkä 2015, 161 ja 197; Laine 2015, 30.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistosta saatuja tuloksia. Teemoittamalla sain aineistosta neljä erilaista kokonaisuutta. Tutkimustuloksissa teemoja Tutustumisleikit päiväkodin arjessa ja Mitä leikkejä leikittiin? käsittelemäni kokonaisuuksina. Tutustumisleikkien hyödyt ja Tutustumisleikkien käytössä esiin tulleita haasteita käsittelemäni kolmen eri otsikon alla. Tutkimustulokset olen otsikoinut aineistolähtöisesti, lukuun ottamatta ensimmäistä. Aineistosta muodostuneet teemat olen esitellyt jo aiemmin 5.6 kappaleen taulukoissa, samoin aineistolähtöiset otsikot.

6.1 Tutustumisleikit päiväkodin arjessa

Leikkejä leikittiin hyvin erilaisilla kokoonpanoilla. Aineisto jakautui aika tasan puoliksi koko ryhmän yhteisiin leikkihetkiin ja erilaisilla pienryhmillä leikittyihin. Pienryhmissä oli useita erilaisia variaatioita, ne jakautuivat ikäryhmittäin esikouluikäisiin, 5-vuotiaisiin, 3–4 -vuotiaisiin tai sekaryhmiin, missä leikki 2–5 -vuotiaita lapsia. Pienimmillään tutustumishetki tapahtui kahden lapsen muodostamassa parityöskentelyssä, kuten satupiirtämisessä toisen selkään tai omien pelien pelaamishetkessä. Yleisimmillään pienryhmässä toimi 6–8 lasta, koko ryhmän yhteisiin hetkiin osallistui 15–21 lasta kerrallaan.

Leikkejä leikittiin sisällä ja ulkona. Leikit muodostivat omia leikkihetkiä tai ne liittyivät siirtymätilanteisiin tai erilaisiin kokoontumisiin, kuten erilaisiin piirihetkiin (aamulla kalenterihetki) ja siirtymätilanteisiin (ulos mennessä ennen kuin vapaat leikit alkoivat tai, kun kokoonnuttiin lähtemään sisälle).

Ulkona liikutamme lapsia päivittäin ja teemme jonkun liikuntaleikin tai tehtävän ennen sisälle tuloa. Niissä lapset ryhmäytyvät yhteisen tekemisen kautta.

Leikit liittyivät päiväkodin arjessa käsiteltäviin teemoihin. Tutkimusprosessin aikana esillä olivat mm. Vauhtivarvasviikot, Ötökkäteema, Oman pelin viikko ja Makuja maailmalta-teema. Teemat oli huomioitu leikkejä ja erilaisia ryhmäkokoonpanoja valittaessa.

Erilaisilla kokoonpanoilla pelasimme lasten omia erilaisia pelejä. Tarkoitus oli kannustaa lapsia pelaamaan ja tietenkin tehdä ryhmiä niin, että lapset tutustuisivat eri kavereihin mukavien pelihetkien myötä.

Tutustumisleikkejä oli otettu mukaan myös päiväkodin arjen harvinaisempiin hetkiin, kuten, kun varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo), työ-elämäharjoitteluun tuleva opiskelija (tet-harjoittelija) ja uusi lapsi äitinsä kanssa olivat käyneet tutustumassa ryhmään, sekä perheiden iltatapahtumassa.

Nimen sanomisen ja liikkeen yhdistelmää käytin myös parissa tutustumistilanteessa. Silloin kun veo oli tutustumassa viiskareihin ja tet-harjoittelija ensimmäistä kertaa ryhmässämme.

Kaikki paikalla olleet lapset ja vanhemmat esittelivät itsensä nimen ja liikemallin avulla. Hauskaa oli ja tunnelma oli iloinen.

Leikeissä käytettiin erilaisia apuvälineitä, mitkä löytyvät päiväkodin arjesta tai lapsilta ja aikuisilta itseltään. Näitä olivat mm. erilaiset kuvat, soittimet,

liikuntavälineet (vanteet, hernepussit ja iso noppa), musiikkia cd:ltä, peitto, numerot ja nimilaput, leikinvalintataulu, kuviopalat, palikat, ja lasten omat lelut sekä pelit. Lapsilta ja aikuisilta itseltään löytyviä olivat oman äänen erilaiset käyttömahdollisuudet ja kehonsoittimien käyttö (taputus).

Leikinvalintataulu. Valittavana oli 7 ennalta aikuisen valitsemaa leikkiä (kuva apuna + numero + lukumäärä) eli monta leikkijää voi mennä kyseiseen leikkiin + nimilaput.

Noppa, jossa liikuntatehtävä kuvia. Jokainen heitti vuorollaan. Tehtiin kaikki yhdessä sama tehtävä.

Ollaan tehty ”Koneita”. Jokainen keksii liikkeen – äänen. Mennään koneenosiksi yksi kerrallaan. Kone toimii / virrat menevät poikki = kone pysähtyy.

6.2 Leikitäänkö Kommervenkkää?

Tutustumisleikkejä leikittiin tutkimusaikana päiväkodin arjessa paljon. Tutkimuksen käytännön toteutus kesti 46 päiväkotipäivää. Tänä aikana työntekijät kirjaisivat vihkoihinsa yhteensä 151 eri leikkitilannetta. Tämän lisäksi loppukirjoitelmissa mainittiin, ettei kaikkia leikkejä ole ehditty edes kirjaamaan ylös. Leikkien määrä jaettuna päiväkotipäivillä, joka päivälle tulisi kolme leikkiä ja leikit jaettuna jokaiselle työntekijälle tasan, jokainen olisi leikittänyt prosessin aikana 25 leikkiä. Tietyistä leikeistä tuli myös lasten suosikkeja ja lempileikkejä, joita leikittiin useamman kerran tutkimusaikana.

Leikit jakaantuivat kolmeen erilaiseen leikkiryhmään: nämä nimesin nimi-leikeiksi, laulu- ja loruleikeiksi sekä liikunta- ja sääntöleikeiksi. Näiden ryhmien lisäksi jäi jäljelle sekalainen joukko leikkejä, tämän ryhmän nimesin nimellä ”Muut”. Näistä lisää seuraavaksi.

Aineiston perusteella työntekijät kokivat tutustumisen kannalta tärkeänä, että lapsiryhmässä lapset oppivat toistensa nimet. Tutustuminen alkoi nimien oppettelusta.

Aluksi otin aika paljon tutustumisleikkejä, sanottiin kaikkien nimiä, että lapset oppisivat toistensa nimet.

Koin tärkeäksi, että nimileikkejä leikittäisiin tulevina päivinä monesti ja paljon.

Aloitimme nimileikeistä – niitä olikin monia erilaisia.

Nimi + liike leikkiä olen käyttänyt paljon ja se on hyvä.

Leikimme tervehtimisleikkiä, jossa liikuttiin musiikin

soidessa – tauon aikana käteltiin ja sanottiin oma nimi kaverille.

Kun niitä piti lasten kanssa erilaisia, tuli nimiä kerrattua monta kertaa monilla hauskoilla tavoilla.

Nimien kertaaminen on todella tärkeää.

Työntekijöiden kirjaamista laulu- ja loruleikeistä suurin osa liittyi ystävyyteen ja jokaisen lapsen huomatuksi tulemiseen. Näitä laulu- ja loruleikkejä olivat: Kiva, kun olet täällä, Maija on tullut päiväkotiin, Ystäväni tuttavani, Maija tässä soittaa, kaikki mukaan vaan, Ketähän täällä tänään on, Tule ystäväksi näin, Tervetuloa -laulu ja Kerro, kerro ystävä oi, mikä on sun nimesi ja kuinka se soi. Monessa näistä lauluista ja lorussa jokainen lapsi tulee mainituksi ja huomioiduksi omalla vuorollaan, omalla nimellään.

Liikunta- ja sääntöleikkejä leikittiin päiväkodissa paljon, yhteensä mainintoja oli 71. Liikkuminen, kaiken kaikkiaan, erilaisten leikkien avulla, on aineiston perusteella hyvin tärkeä osa tämän päiväkodin arkea.

Päiväkodissamme panostetaan päivittäiseen liikkumiseen. Meillä on tavoitteena pitää ohjattu liikuntaleikkihetki aina aamupäiväulkoilun aikana.

Itse pidin useamman kerran aamujumppaa, jossa jokainen sai keksiä toisille liikkeen matkittavaksi.

Seuraa johtajaa leikkiä, jossa jokainen pääsi olemaan liikkumismallina muille.

Kannustuspiiri pihalla. Eli jokainen lapsi vuorollaan juoksee piirin ympäri, toiset sanoo juoksijan nimeä rytmissä ja taputtaa käsiään.

Sääntöleikeissä oli selkeästi erotettavissa useampia lasten suosikkileikkejä, mitä tutkimusprosessin aikana leikittiin monta kertaa.

Kommervenkkaa-leikistä taidettiin tykätä eniten, viltin alle on niin kiva piiloutua!

Portinvartija leikissä jaoin lapset kahteen ryhmään jollain perusteella ja lasten piti saada selville millä. Kavereita joutui katsomaan ja tutkimaan ihan tosissaan.

Vaihda paikkaa leikki muotopaloilla. Aihe: viikonlopun kuulumiset? ”Kuka on käynyt saunassa? Ketkä ovat leikkineet pihalla?” jne.

Muita leikin nimellä mainittuja leikkejä olivat mm. Vanha vuohipukki, Pat-sasleikki, Hurja Hai tulee, Kuka pelkää rokkilaulajaa, Vettä kengässä, Hillokellari, Oravan talvipesä, Tsip tsap poing, Haamupallo, Äänimuistipeli, Viesti, Piiloleikki ja erilaisia hippaleikkejä mainittiin myös monia, mm. Porkkana-, Itikka- ja Töpselihippa.

Viimeisen leikkiryhmän nimesin ryhmänä 'Muut', koska ne olivat leikkejä tai yhteisiä tekemisiä, mitkä jäivät kategorioihin liuskoja jakaessani aluksi yksittäisiksi tai muutaman luiskan kokonaisuuksiksi. Yhdistin ne lopuksi yhteen. Näitä olivat mm. matikkaleikit, loppurentoutus, laulupiirtäminen, soitin satu 'Pörri Peikko ja lapin syksy', satuhieronta, lasten omien pelien pelaaminen, turvakasvatus (kosketus) ja kävelylenkit metsään.

Pareittain piirrettiin kaverin selkään pieni tarina. Tätä otin siksi, että lapset oppisivat hyväksymään ja ottamaan vastaan myönteistä kosketusta ja kaverin hellää huomiointia.

6.3 ”Lapset olivat niin innoissaan, että joitain ihan hypytytti!”

Aineistossa oli runsaasti erilaisia positiivisia mainintoja lapsista ja lapsiryhmästä - havaintoja, mitä työntekijät olivat leikkien aikana tehneet. Eniten työntekijät kirjoittivat yhdessä tekemisestä, yhteisestä hauskanpidosta ja mukavista hetkistä. Työntekijöiden vastauksista välittyi yhteisen hyvän mielen tärkeys – hyvä fiilis.

Ryhmä toimi hyvin ja kaikilla oli ollut hauskaa ja turvallinen oli.

Kaikki osallistuivat innolla ja hauskaa oli.

Lapset olivat niin innoissaan, että joitain ihan hypytytti!

Hyvän yhteisen fiiliksen positiivisena antina voidaan aineiston perusteella pitää yhteisten sääntöjen noudattamista, yhdessä toimimaan oppimista, toisten auttamista ja lapsiryhmän ryhmäytymistä.

Ajan kuluessa olen huomannut, että lapset ovat ryhmäytyneet, isommat tykkäävät auttaa pienempiä, rohkeammin lapset osallistuvat yhteiseen toimintaan.

Heti ryhmäytymisen alussa pohdimme lasten kanssa yhteiset säännöt, mikä oli helppoa kun olimme luoneet mukavan, lämpimän ja hyväksyvän ilmapiirin leikkihetkien avulla. Lapset ovat oppineet ottamaan yhdessä vastuuta sääntöjen mukaan toimimisesta. He ovat oppineet ”ohjaamaan” tilanteissa toisiaan.

Työntekijät tekivät leikkihetkissä myös runsaasti positiivisia havaintoja lapsista ja lapsiryhmästä. Tutustumisleikkien avulla lapsiryhmä oli saatu ryhmäytymään ja leikkeihin osallistumaan myös uusia, juuri ryhmässä aloittaneita lapsia. Työntekijät olivat myös tehneet havaintoja siitä, kuinka tärkeää on saada toisilleen vieraammakin lapset toimimaan yhdessä toisten kanssa ja tutustumaan sillä tavoin toisiinsa. Joskus myös vieraamman lapsen kanssa toimiminen vähentää muuta ”hömppäilyä”, kuten parin selkään piirtämistehtävässä. Vieraampaa lasta on arempi koskettaa.

Ryhmämme lapset ovat tutustuneet mielestäni hyvin kavereihin. On löytynyt kiinteämpiäkin kaverisuhteita. Yhdessä leikkiminen ja toimiminen on ollut hyvänä apuna.

Lapset tutustuivat ja lähenivät nopeasti päivittäisten leikkihetkien seurauksena.

On kuitenkin havaittavissa, että kavereiden vaihdot ja erilaiset kokoonpanot pienryhmissä ovat varmasti edesauttaneet sitä että lapset leikkivät enemmän muidenkin kanssa (ja osaavat leikkiä) eikä vain bestiksen.

Leikkien myötä lapset alkoivat oppia toistensa nimiä ja rohkaistua vaikka heittämään mielikuvituspalloa vieraammalle lapselle.

Oli hauska huomata, kuinka 7 sellaista lasta, jotka eivät muuten leikkisi ja koskettaisi toisiaan, ahtautuivat samaan pikkukoppiin piiloon.

Työntekijät mainitsivat myös monia positiivisia seikkoja, joiden vuoksi tutustumisleikit olivat olleet hyviä yksittäisille lapsille. Ryhmiin oli syksyllä tullut uusia lapsia ja tutustumisleikit olivat auttaneet heitä saamaan kavereita ryhmästä. Leikkihetket ovat myös antaneet työntekijöille ja toisille lapsillekin arvokasta tietoa ryhmän lapsista, heidän rooleistaan ryhmässä ja tavoistaan olla ryhmässä.

Tietää kuka tarvitsee enemmän tukea tietyissä tilanteissa.

Lapset ovat oppineet huomioimaan hänen jännityksen ja auttavat mielellään.

Toiset olivat kekseliäitä ja innokkaita vetämään jonoa, toiset selvästi vaivaantuneita, joku alkoi pelleillä jne. (seuraa johtajaa -leikki)

Oli hieno huomata, miten ryhmän uusi poika halusi näyttää muille omia lelujaan (lelupiirissä). Muut innostuikin tämän lapsen leluista (joita oli paljon) niin, että tulivat

uuden pojan ympärille ja halusivat nähdä tämän leluja. Uusi poika antoi muiden leikkiä hänen leluillaan. Selvästi hänkin oli iloinen, kun sai puuhastella yhdessä muiden kanssa. Mahtavaa!

6.4 ”Tutustumisleikit ovat hyvä tapa ryhmäytyä”

Tutustumisleikeistä ja niiden leikkimisen hyödyistä kirjoitettiin paljon aineistossa. Työntekijät kokivat leikkien sopivan hyvin päiväkodin arkeen ja niiden käyttö on myös auttanut arjen pyörittämisessä, kuten siirtymätilanteissa. Leikkien kuvattiin tulleen moneen tarpeeseen. Leikit mahdollistivat myös erilaisten taitojen harjoittamisen.

Leikeissä pystyy harjoittelemaan niin monia taitoja vähän kuin salaa.

Lasten mielestä me vain leikitään!

Tuntuu, että niistä on ollut iso apu sekä lapsille että minulle.

Työntekijät kertoivat saaneensa minulta hyviä vinkkejä ja uusia ideoita erilaisiin tutustumisleikkeihin ja niiden käyttämiseen yhteisessä tutustumispajassamme. He olivat myös käyttäneet niitä. Tämän lisäksi he kertoivat soveltaneensa ja keksineensä itse omia versioita leikeistä - muokanneet niistä omalle lapsiryhmälleen sopivia. Yksi työntekijöistä mainitsi, että leikit olivat olleet avuksi, kun hän oli siirtynyt työskentelemään pienten ryhmästä isompien lasten pariin.

Olemme leikkineet monenlaisia leikkejä ja lauluja.

Oli sellainen tunne, että leikithän eivät lopu (siis ideat), mutta koin tärkeäksi leikkiä paljon samoja leikkejä vähän ehkä muunnellen. Leikit oli monipuolisia, suurin osa uusia.

Nämä uudet ideat antoivat apua uuden isompia lapsia sisältävän ryhmän toimintaan.

Tutustumisleikit koettiin hyväksi tavaksi ryhmäytyä. Erityisen tärkeäksi työntekijät kokivat niiden käyttämisen toistuvasti, niin, että niistä tulee luonteva osa päiväkodin arkea. Työntekijät pohtivat, että osalle ryhmän lapsista on helpompi osallistua yhteiseen tekemiseen juuri leikkien avulla, koska leikkutilanteet ovat vapaampia, niissä saa liikkua ja ne ovat hauskoja. Lapset olivat oppineet jo odottamaan, että pian esim. siirtymätilanteissa tai piirihetkissä leikitään jotain yhdessä.

Kun kokemuksia on toistuvasti tulee ryhmäytyminenkin luontevaksi.

Koin alussa ryhmäytymisleikit tärkeimmäksi sisällöksi.

Ja samaa leikkiä leikittiin monta kertaa, jotta se tulisi tutuksi ja ehkä sitä kautta olisi helpompi osallistua.

”Vapaampi” tuokio sai vetäytyjätkin mukaan, lisää tämän kaltaista!

Lapset ovat tottuneet, että jokin yhteisleikki tehdään ennen sisälle menoa ja he oikein odottavat sitä ja osallistuvat mielellään.

Iloa ja riemua, mikähän liike seuraavaksi tehdään?

Tutustumisleikit on hyvä tapa ryhmäytyä, tärkeää muistaa tehdä niitä lasten kanssa pitkin vuotta, eikä vain toimintakauden alkaessa.

6.5 ”Oli kiva, kun tiesi, että muutkin panostavat samaan asiaan”

Työntekijät olivat tehneet runsaasti positiivisia havaintoja tutustumisleikkien käytöstä liittyen itseensä ja koko tiimin työhön. Moni mainitsi, että oli käyttänyt tutustumisleikkejä myös aikaisemmin, mutta ei niin systemaattisesti ja näin pitkää aikaa toimintakauden alussa kuin nyt tutkimusprosessin aikana. Työntekijät myös mainitsivat käyttäneensä tutustumisleikkejä tietoisesti enemmän ja monipuolisemmin kuin aikaisemmin.

Leikkien systemaattinen käyttö oli minulle uutta vaikka olenkin tehnyt tätä työtä jo 20 vuotta.

Uutena tässä projektissa on ollut se, että tutustumisleikkejä ym. tutustumista on ollut kauemmin, niihin selkeästi panostettu.

Prosessin aikana käytin tutustumisleikkejä enemmän kuin aiemmin.

Tietoisesti liitin niitä monenlaiseen toimintaan.

Prosessi antoi paljon uutta näkemystä ja muistutti ryhmäytymisen tärkeydestä.

Työntekijät olivat pitäneet positiivisena ja tärkeänä sitä, että he kaikki olivat osallistuneet yhteiseen koulutukseen, mikä aloitti tämän tutkimusprosessin. Tiimin yhteinen panostus ja innostus asiaan koettiin merkitykselliseksi. Samalla koulutusilta oli vahvistanut henkilökunnan keskinäistä tutustumista toisiinsa. Lapsiryhmän ryhmäyttämistä oli tullut myös koko tiimin yhteinen tavoite.

Työyhteisön yhteinen koulutusilta projektin alussa oli todella hyvä ja hyödyllinen.

Tärkeää oli mielestäni se, että kaikki oltiin koulutuksessa samaan aikaan ja saatiin samat vinkit ja sama inspiraatio.

Yhteisessä koulutusillassa tutustuttiin myös henkilökuntana toisiimme, mikä oli todella tarpeen henkilökunnasta noin puolen vaihtuessa.

Yhteinen hauskanpito oli kivaa ja osoitti meille kaikille, että meillä on ihan kiva joukko kasassa.

Tutkimusprosessilla oli ollut vaikutusta työntekijöiden oman työn suunnitteluun. Tutustumisleikkien kirjaustehtävä oli koettu myös hyväksi menetelmäksi oman työn arvioinnin näkökulmasta. Kirjaaminen oli saanut pohtimaan, miten jossain leikkitalanteessa voisi toimia toisin.

Omissa tuokiosuunnitelmissa aina kyllä mietin myös nämä asiat ja yritin myös toteuttaa niitä ex tempore tyyppisesti kun tilaisuus tuli.

Mielenkiintoista oli kirjata tuokioita ylös, tuli samalla tehtyä työhön niin tärkeää itsearviointia / miten tämän voisi tehdä toisin jne.

Yhteiset leikkihetket olivat olleet antoisia ja antaneet onnistumisen kokemuksia työntekijöille. He olivat myös tehneet havaintoja siitä, miten aikuisen oma osallistuminen leikkihetkiin oli innostanut myös lapsia osallistumaan. Työntekijät olivat kokeneet tutustumisleikkien käyttämisen hyväksi menetelmäksi lapsiryhmän ryhmäyttämiseksi ja moni aikoi käyttää niitä jatkossakin. Yhteisten leikkien kautta lapset olivat myös tulleet tutummiksi työntekijöille, minkä oli ajateltu myös helpottaneen lapsiryhmän ohjaamista.

Helpompi ohjata, kun lapset ovat tulleet tutummiksi.

Aikuisen mukanaolo innostaa myös lapsia osallistumaan.

Voin sanoa, ettei minulla ole koskaan aikaisemmin urani aikana ollut niin hauskaa lasten kanssa kuin tänä syksynä.

Haluan kehittää leikkien avulla ryhmäytymistä edelleen.

6.6 ”Yksilöllisten tarpeiden huomiointi!”

Tutustumisleikkien käytössä ilmeni monenlaisia haasteita, mitkä liittyivät joko yksittäisiin lapsiin tai ryhmään. Jo aikaisemmin tutkimustuloksissa on käynyt ilmi, että tutustumisleikkien käytön kautta työntekijät ovat saaneet hyvän mahdollisuuden tutustua lapsiin. Aineiston perusteella työntekijät ovat myös käyttäneet hyödyksi näin saamaansa tietoa lasten tarpeista, luonteenpiirteistä ja tavoista toimia ryhmässä. Tämä tulee ilmi, kun työntekijät kertovat haasteista, mutta samalla myös pohtivat, mitä seuraavalla kerralla tai jatkossa he voisivat tehdä toisin tai miten haasteen voisi muuten huomioida. Erilaisia lasten haasteita uuden ryhmän aloittaessa olivat mm. ujous, arkuus, uusien tilanteiden jännittäminen, heikko itsetunto, ryhmässä esiintymisen jännittäminen, vetäytyminen syrjään, keskittymisvaikeudet, pettymyksen sietäminen, vilkkaus ja tarve olla jatkuvasti esillä ja äänessä.

Ujoimmille on annettu enemmän aikaa sopeutua ja nekin, jotka aluksi vain seurailivat sivusta, ovat tulleet mukaan.

Alussa osa lapsista hakeutui kaikin keinoin tutun kaverin lähelle – ajan kuluessa, nyt on selvästi löytynyt uusia kaverosuhteita ja tultu tutuiksi.

Aluksi joku lapsista ei ollut tyytyväinen saamaansa eläimeen, mutta leikin tiimellyksessä harmitus vaihtui innostukseen. (äänimuistipelissä)

Varsinkin pojilla on myös johtajahahmo, joka sanelee tosi paljon muiden käyttäytymistä.

Leikeissä on aina muistettava ottaa huomioon se arka ja heikon itseluottamuksen omaava lapsi tai vastaavasti se lapsi jolla on vahva tarve olla esillä ja äänessä.

Meidän ryhmässä on vilkkaita lapsia, jotka mieluummin karkaisivat omiin touhuihin. Tähän mielestäni on apuna pitkäjänteisyys ja toistot.

Uusi ryhmä toi myös haasteita. Joku työntekijöistä kirjoittikin kaipaavansa parempaa yhteishenkeä koko lapsiryhmän kesken. Ryhmässä oli muutamia porukoita, jotka olisivat halunneet leikkiä vain keskenään ja toisaalta lapsia, joille yhteiset leikkihetket olivat vielä haastavia – he eivät olleet vielä tottuneet sellaisiin tilanteisiin. Ryhmässä ilmeni myös kovaäänistä hulinaa, rumaa puhetta toisille ja toisaalta tutustumisleikkien tuoma ilo ja riemu olivat tuoneet ryhmään myös levottomuutta. Ryhmässä ilmeni myös tytöt–vastaan–pojat -ajattelua. Ryhmien suuri ikäjakauma koettiin haasteena, ryhmässä oli 2–6 -vuotiaita lapsia. Koko ryhmän yhteiset hetket koettiin myös haastaviksi, varsinkin sisällä, kun lapsia oli paikalla 24.

Kaipailen parempaa yhteishenkeä koko lapsiryhmän kesken, liikaa on tytöt vastaan pojat näin karkeasti, onhan poikkeuksiakin.

Haluaisin saada lapsia vielä paremmin sietämään toisiaan peleissä, leikeissä ja ihan vieruskaverina vaikka yhteisellä kokoontumisella.

Ilo ja riemu on tuonut osaltaan ”levottomuutta”. Säännöistä on saatu jutella usein.

Koko ryhmän tuokioissa on myös haasteena ikäjakaumamme 2–5 -vuotta.

6.7 ”Vähän oli vaikeaa näin ensimmäisellä kerralla”

Leikkeihin liittyviä haasteita työntekijät olivat kirjanneet aika vähän, vain 21 mainintaa. Leikkeihin liittyvät haasteet liittyivät enimmäkseen leikkien sääntöihin, leikin idean ymmärtämiseen ja tietyt leikit tuntuivat aluksi vaikeilta. Leikinhjaajana joutuu myös toisinaan muuttamaan sääntöjä saadakseen leikin sujumaan. Leikkien sujuminen edellytti myös aikuisen ohjeistusta ja mukanaoloa leikeissä. Työntekijät kommentoivat myös erilaisten leikkien soveltuvuutta leikittäväksi eri tiloissa, sisälle sopivat erilaiset leikit kuin ulos. Leikkitila ja ryhmän koko asettavat rajoituksia sille, mitä voidaan tai on järkevää missäkin leikkiä.

Leikkiin tarvittiin edelleen paljon aikuisen sanallista ohjeistusta ja mukana oloa. Paikanvaihtaminen ei sujunut ”automaattisesti” vaan aikuisen piti ohjata lasta ja kannustaa paikanvaihtamiseen.

Leikki oli aluksi aika haastava.

Huomasin, että 3–4 -vuotiaiden kanssa tehdessä leikin tuli olla todella selkeä ja helposti ymmärrettävä ja kesto ei voinut olla kuin n. 10 min.

Leikkejä piti vaihdella tilanteiden mukaan.

Kaikkiin tilanteisiin ei sovi se leikki mistä syntyy paljon riemua ja iloa.

6.8 ”Prosessi jäi pitkälti työntekijälle itselleen”

Ryhmän aikuisiin itseensä ja tiimiin liittyviä haasteita oli aineistossa vähän. Eniten työntekijät olivat kirjoittaneet yhteisen suunnittelun vähäisyydestä. Suunnittelulle olisi kaivattu enemmän yhteistä aikaa. Työaika oli kulunut pitkälti lasten parissa. Leikkihetkien kirjaaminen oli myös aiheuttanut haastetta, koska kaikkea ei ehtinyt kirjata ylös.

Suunnittelu on kyllä jäänyt todella vähäiselle.

Toivoisin kyllä enemmän aikaa myös suunnittelulle.

Prosessi jäi pitkälti työntekijälle itselleen, ryhmässä ei ole ehditty tätä prosessia yhdessä mennä eteenpäin.

Olemme joskus keskustelleet aikuisten kesken ”vapaan leikin” hetkistä, kuinka saataisiin porukkaa enemmän leikimään eri kavereiden kanssa.

Minä en ole ehtinyt kirjata tähän ylös yhtään mitään.

Kaikkea ei valitettavasti löydy vihkosta, eikä muistin syövereistäkään. (loppukirjoitelmasta)

Uuteen työpaikkaan tuleminen asetti myös omat haasteensa, tällöin kaikki on uutta, uusi työpaikka, työkaverit ja lapset.

Tiimin kanssa yhdessä ei liiemmin leikkien käyttöä suunniteltu – uuden tiimin toiminnan käynnistämisessä oli jo riittävästi haastetta.

Ryhmän ohjaamisen haasteet liittyivät tilanteisiin, jolloin työntekijä oli ohjaamassa lapsiryhmän leikkitilannetta yksin. Tällöin, jos joku lapsista tai lapsia vetäytyi leikistä syrjään, heitä ei pystynyt hakemaan leikkiin takaisin. Työntekijät totesivat myös tämän ikäisten lasten tarvitsevan vielä paljon sanallista ohjeistusta ja napakkuutta, jotta toiminta pysyy kasassa.

Olin yksin ohjaamassa alkuun, joten en pystynyt hakemaan heitä takaisin leikkiin -> toisen aikuisen tultua, hän pystyi hakemaan lapsia mukaan leikkiin.

Tarvii napakkuutta, jotta lapset eivät lävähdä vaan toiminta pysyy kasassa.

Ja lopuksi haastetta lastentarhanopettajille:

miten saisi porukan sellaiseen yhteiseen tekemiseen, mistä KAIKKI olisivat innostuneita ja osallistuisivat mielellään?

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Teemoittelun avulla tutkimusaineistostani muodostui kuvaus tutustumisleikkien käytöstä uuden toimintakauden alussa päiväkodissa. Tämä kuvaus koostuu päiväkodin arjesta, lapsiryhmistä, niiden lapsista ja arjen struktuurista. Merkittävän osan tässä muodostavat erilaiset tutustumisleikit, joita tutkimusprosessin aikana leikittiin. Tutustumisleikkien käytössä tuli ilmi paljon erilaisia hyötyjä, mutta myös haasteita. Hyödyissä ja haasteissa tuli esille seikkoja, mitkä liittyivät yksittäisiin lapsiin, lapsiryhmiin, työntekijöihin itseensä ja tiimityöhön. Keräämäni tutkimusaineisto osoittautui hyvin monipuoliseksi. Erityisen tärkeänä koko prosessille työntekijät olivat pitäneet yhteistä koulutusiltaa.

Koko tutkimusprosessi alkoi yhteisellä koulutusillalla ja tutkimustulosten perusteella tällä oli ollut suuri merkitys koko prosessille. Työntekijät olivat kokeneet yhteisen aloituksen, innostamisen ja saman tiedon saamisen tärkeäksi. Työyhteisön henkilökunta oli kokenut suuren muutoksen syksyn aikana, kun työntekijöistä puolet oli siirtynyt toiseen päiväkotiyksikköön. Tähän oli kiinnitetty huomiota järjestämällä henkilökunnalle oma ryhmäytymisilta, minkä piti draamapedagogi. Tutkimustulosten perusteella työntekijät kokivat koulutusiltani myös hyvänä jatkona työntekijöiden väliselle ryhmäytymiselle. Harsun, Kosken, Kostin-Harjamäen ja Lehtivuoren (2013) kehittämishankkeen tuloksissa tulee myös esille opettajien oman keskinäisen ryhmäytymisen merkitys. Hyvän keskinäisen ryhmäytymisen todettiin edistävän ryhmäyttämistä myös oppilaiden kanssa.

Koulutusillassa työntekijät olivat kokeneet saaneensa monipuolisia leikkiideoita, mitä voi toteuttaa yhdessä lasten kanssa. Tutkimusaineistossa työntekijät olivat maininneet käyttäneensä useita tutustumisillalla yhdessä kokeiltuja leikkejä. Lisäksi he olivat myös itse etsineet uusia ja käyttäneet jo itselleen tuttuja leikkejä. Työntekijät olivat huomioineet myös lasten toiveet erilaisista leikeistä ja soveltaneet leikkejä omalle ryhmälleen sopiviksi. Koulutusillan anti oli siirtynyt käytäntöön. Tämän perusteella voidaan todeta, että erilaisten tutustumisleikkien käyttö on ollut prosessin aikana monipuolista ja kokeilevaa, jossa ei ole pidättäydytty ainoastaan tutuissa leikeissä tai koulutusillan aineistossa esitellyissä leikeissä. Tuloksissa kävi myös ilmi, että työntekijät tiedostivat erilaisten leikkivaihtoehtojen hyvän saatavuuden, niin kirjallisuudesta, kuin netinkin kautta. Tutustumisillan materiaalipaketissa oli myös mainittuna useita lähteitä, mistä leikkejä löytää. Tätä lähdeluetteloa olen täydentänyt vielä tutustumisillan jälkeen. Aikaisempiin opinnäytetöihin, mitä löysin tarkasteltavaksi tähän tutkimukseen, on kaikissa mukana myös tekijöiden kokoamat materiaalipakit erilaisista ryhmäyttämisleikeistä ja vinkkejä niiden ohjaamiseen.

Työntekijät olivat käyttäneet leikkejä systemaattisemmin, enemmän ja pidemmän aikaa kuin aikaisemmin. Tutkimusprosessi kesti kaksi kuukautta.

Myös varhaiskasvatuksen lehtori Sylvia Tast (Tarsalainen 2015) on kiinnittänyt huomiota siihen, että uutta lapsiryhmää olisi hyvä tarkastella aktiivisesti noin kahden kuukauden ajan, seuraten millaisia toverisuhteita ryhmässä syntyy. Tastin mukaan lasten vertaissuhteita tulisi tarkastella systemaattisesti ja aikuisen tehtävänä olisi toimia vertaissuhteiden mahdollistajana ja niiden kehittäjänä. Olen Tastin kanssa samaa mieltä myös siitä, että työntekijät voivat pienilläkin toimenpiteillä vaikuttaa lasten ystävyys-suhteiden syntymiseen. Tämä ajattelu myös ohjasi tutkimukseni käytännön toteuttamisen suunnittelua niin, että päiväkodin työntekijät itse käyttivät tutustumisleikkejä omassa työssään päiväkodin arjessa. Tämä mahdollisti tutustumisleikkien systemaattisen käytön aivan eri tavalla, kuin jos itse olisin käynyt niitä ohjaamassa. Leikkien systemaattinen käyttö tuli esille myös tutkimusaineistossa valtavana leikkien määränä. Leikkejä käytettiin myös hyvin erilaisissa tilanteissa päiväkodin arjessa. Tämän perusteella oletan, että tutustumisleikkien näin runsaalla ja monipuolisella käytöllä on ollut myös enemmän vaikutusta lapsiryhmän ryhmäytymiseen, kuin jos itse olisin käynyt niitä ohjaamassa.

Tutkimustulosten perusteella tutustumisleikit on ollut helppo ottaa osaksi päiväkodin toimintaa. Tätä ajatusta tukee aineistosta esille tullut valtava määrä erilaisia leikkejä, mitä lasten kanssa on leikitty. Tutkijana koen, että tutustumisleikkien rajaaminen teoriaosassa käsittämään kaikkia mahdollisia leikkejä, minkä avulla voi pyrkiä tutustuttamaan lapset toisiinsa, on osaltaan helpottanut ja rohkaissut työntekijöitä sekä toteuttamaan että myös kirjoittamaan käyttämistään erilaisista leikeistä. Leikit on ollut helppo liittää osaksi päiväkodin muuta toimintaa ja sisällyttää ne osaksi erilaisia teemoja, mitä päiväkodissa tänä aikana käsiteltiin. Tämän päiväkodin toiminnassa kiinnitetään paljon huomiota lasten liikkumiseen ja sen mahdollistamiseen. Se näkyy myös tutkimustuloksissa, erilaisia liikunta- ja sääntöleikkejä on leikitty paljon ja ne ovat selkeästi osa suunniteltua päiväkodin arkea.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että työntekijät olivat ymmärtäneet tutustumisleikkien käyttämisen mahdollisuudet laaja-alaisesti kaikissa mahdollisissa tilanteissa, mitä päiväkodin arjessa on, ei vain toimintatuokioissa. Leikkejä oli käytetty paljon mm. siirtymätilanteissa ja leikki- tai peliryhmiin lapsia jakaessa. Aineistosta tuli myös ilmi, näin tutkijan näkökulmasta, yllättäviäkin leikkitalanteita, mihin tutustumisleikkejä oli otettu mukaan. Työntekijät olivat leikkineet tutustumisleikkejä myös silloin, kun ryhmässä oli käynyt tutustujia (veo, tet-harjoittelija ja uusi lapsi äitinsä kanssa) ja perheiden iltatapahtumassa.

Päiväkoti-ikäisten lasten ryhmäytymistä on tutkittu vähän. Löysin vain muutamia opinnäytetöitä, en yhtään gradua tai väitöstutkimusta, aiheesta. Näistä opinnäytetöistä käy ilmi, että lapsiryhmän ryhmäyttämistä voi toteuttaa ja tukea monilla eri menetelmillä. Huismanin ja Immosen (2013) menetelminä olivat musiikki, musiikkiliikunta ja kuvataide. Punkki-

nen ja Snellman (2014) käyttivät liikuntaa. Suominen ja Nurmi (2012) käyttivät yhdessä soittamista, maalaamista, piirtämistä ja musiikkiliikuntaa. Eri menetelmien käyttämisestä voidaan päätellä, että päiväkodissa ryhmäytymistä voidaan tukea erilaisilla menetelmillä. Tämä on mielestäni tärkeä havainto ja sillä on erittäin suuri merkitys. Ryhmäyttäminen voidaan näin liittää osaksi päiväkodin kaikkea toimintaa ja jokainen työntekijä voin tämän ajatuksen kautta löytää itselleen sopivimman menetelmän tukea lapsiryhmän ryhmäytymistä.

Päiväkodin arjessa tutustumisleikkejä on leikitty hyvin erilaisissa tilanteissa, sisällä ja ulkona. Niitä on leikitty hyvin erilaisilla kokoonpanoilla, koko ryhmänä, erilaisissa pienryhmissä ja leikit on huomioitu myös parityöskentelyissä. Tämän perusteella voidaan päätellä, että erilaiset tutustumisleikit sopivat leikittäviksi hyvin erilaisissa ryhmissä. Työntekijät olivat tehneet huomioita koko lapsiryhmän, suuryhmän, eroista verrattuna pienempiin ryhmiin, pienryhmiin. Suuryhmässä tarvitaan mm. napakkuutta, jotta toiminta pysyy hallinnassa ja toisaalta, kaikkia leikkejä ei pysty myöskään leikkimään kovin pienillä ryhmillä.

Tutustumisleikkien käyttö erikokoisilla ryhmillä antaa lapsille erilaisia mahdollisuuksia harjoitella ryhmätaitoja ja tutustua uusiin kavereihin. Tutkimustuloksien perusteella näin on myös käynyt. Toimintakauden alussa lapset hakeutuivat leikkimään tuttujen kavereiden kanssa, tai tutun viereen istumaan, mutta prosessin edetessä lapset olivat tutustuneet myös heille aluksi vieraampiin lapsiin ja myös aivan uudet ryhmässä aloittaneet lapset olivat saaneet uusia kavereita. Työntekijät olivat myös huomanneet, että prosessin edetessä lapset olivat oppineet huomioimaan paremmin toistensa erilaisuutta (esim. jännittäminen ja ujous) ja sen kautta myös tukemaan sekä auttamaan toisiaan.

Työntekijät olivat kokeneet tutustumisleikkien käyttämisen helpottaneen tutustumista lapsiin ja lapsiryhmään. Leikkihetkien avulla työntekijät olivat saaneet tärkeää tietoa lapsista. Samalla he olivat huomanneet lasten luonteenpiirteitä ja tapoja toimia, mitkä vaikuttivat myös haastavan ja vaikeuttavan joko lapsen omaa tai koko lapsiryhmän ryhmäytymistä. Tutkimustuloksissa tulee ilmi erilaisia ryhmäilmiöitä, kuten erilaisia rooleja (pomo, vetäytyjät, tytöt vastaan pojat) ja ryhmän sisälle oli muodostunut jo oma kiinteä porukkin, joka olisi halunnut toimia vain keskenään.

Työntekijät olivat havaintoja tehdessään samalla jo miettineet, miten näitä havaittuja seikkoja voisi lähteä kehittämään ja miten seuraavalla kerralla voisi toimia toisin. Lapsen ujoittelussa mukaantuloa, aikuinen oli mennyt lapsen tueksi, ja lapsi ja aikuinen olivat yhdessä jatkaneet leikkiä, esim. oman nimen sanominen, kannustuspiirissä juokseminen ja liikemallin esittäminen. Ryhmän kiinteää porukkaa oli tietoisesti jaettu leikkimään myös muiden lasten kanssa ja satuhieronnassa oli huomioitu, että lapset saavat parikseen itselleen vieraamman kaverin, ettei toiminta häiriintyisi tuttujen kavereiden ”hömpäilystä”. Vaikuttaa siltä, että tutustumisleikkien kautta

työntekijät ovat myös saaneet lapsista ja ryhmästä sellaisia tietoja, mitkä ovat auttaneet työntekijöiden pedagogista suunnittelua sekä yksittäisten lasten että koko ryhmän ohjaamista ajatellen. Työntekijät toteavat myös itse, että lapsiryhmään tutustuminen leikkien avulla on helpottanut ryhmän ohjaamista.

Tutustumisleikkien käyttämisen parasta antia niin lapsille kuin työntekijöille itselleen ovat olleet niiden tuoma ilo, riemu ja yhteinen hauskanpito. Yhdessä leikkiminen on lisännyt ryhmässä viihtymistä ja edesauttanut hyvän ilmapiirin syntymisessä. Nämä seikat ovat lisänneet sääntöjen noudattamista, toisten huomioonottamista ja auttamista.

Lopuksi voidaan tutkimustuloksia kokonaisuutena tarkastellen todeta, että koko prosessilla ja tutustumisleikkien käyttämisellä lapsiryhmän ryhmäytymiseen on ollut paljon erilaisia, monipuolisia, työtä edistäviä ja uutta ajattelua rakentavia vaikutuksia. Tutustumisleikit on koettu hyväksi tavaksi ryhmäyttää lapsiryhmä. Työntekijät aikovat myös jatkaa ja kehittää ryhmäyttämistä omassa työssään.

8 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin ja arvioin opinnäytetyön tavoitteita, saatuja tuloksia ja tutkimusprosessia kokonaisuudessaan. Tarkastelen näitä seikkoja sekä henkilökohtaisella tasolla omaa oppimistani ja ammatillista kehittymistäni ajatellen, että tutkimus päiväkotini kontekstissa ja yleisesti päiväkotityössä. Näiden lisäksi käsittelen tutkimustuloksista esille tulleita asioita, joiden jatkokehittämisestä voisi olla hyötyä, niin tutkimuspäiväkodilleni kuin yleisesti päiväkodeissa ja laajemminkin sosionomien työssä.

8.1 Tutkimuksen tavoitteiden, tulosten ja koko prosessin arviointia

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten päiväkodin lapsiryhmän aikuiset voivat tukea lapsiryhmän ryhmäytymistä erilaisten tutustumisleikkien avulla uuden toimintakauden alussa. Erityisesti minua kiinnosti tutkia, mitä työntekijät itse ajattelevat ja miten he kokevat tutustumisleikkien käytön.

Kiinnostukseni taustalla ovat omat ajatukseni ja kokemukseni siitä, että päiväkodin työntekijät kyllä huomioivat ja pitävät tärkeänä lasten tutustumista ja kavereiden saamista uuden toimintakauden alussa, mutta ryhmäyttäminen jää usein ikään kuin kesken. Tämä ajatukseni sai vahvistusta opinnäytetyöni tutkimustuloksista. Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että työntekijöille oli ollut uutta tutustumisleikkien käyttäminen systemaattisesti ja pidemmällä aikajaksolla. Tutkimustuloksissa työntekijät myös totesivat,

että ryhmäyttäminen tulisi muistaa ja huomioida myös läpi koko toimintakauden, eikä vain toimintakauden alussa. Nämä tutkimustulokset ja omat aikaisemmat kokemukseni vahvistavat yhdessä ajatusta, että tietoa ryhmäyttämistä ja sen hyvistä vaikutuksista pitäisi tuoda vielä enemmän esille päiväkotityössä.

Ryhmäyttämisen tärkeys ja sen positiiviset vaikutukset tulevat esille myös aikaisemmissa opinnäytetöissä. Opinnäytetöiden vaikuttavuus on kuitenkin mielestäni aika pieni, tässä tapauksessa opinnäytetyöni vaikuttanee vain tutkimuspäiväkodissani ja ehkä joku muu opinnäytetyön lukija voi saada tästä jotain uusia ajatuksia ja ideoita omaan ajatteluunsa ja työhönsä. Onneksi aiheesta on valmisteilla varhaiskasvatuslehtori Sylvia Tastin väitöstutkimus. Toivon, että valmistuttuaan se saisi valtakunnallista näkyvyyttä ja huomiota.

Koska olen itse jo käyttänyt ryhmäyttämistä työmenetelmänä omassa työssäni päiväkodissa, asetin itselleni tavoitteeksi viedä tätä menetelmää ja ajatusta eteenpäin itselleni uuteen ja vieraaseen ympäristöön, tässä tapauksessa toisen kunnan päiväkotiin. Näin jälkeinpäin pohtiessa, tämä osoittautui todella hyväksi ratkaisuksi, myös tutkimuseettisestä näkökulmasta. Olen työskennellyt omassa kotikunnassani jo pitkään päiväkodissa. Jos olisin tehnyt tutkimukseni tutussa ympäristössä ja tuttujien työkavereiden kanssa, oletan, että sillä olisi saattanut olla vaikutusta tutkimusaineistooni. Omassa kunnassa tai työyhteisössä olisi ollut myös vaikeampaa suojata tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyys, lähtemällä kauemmas tutkimukseen osallistujat pysyvät anonyymeina, niin kuin hyvään tutkimuseettiseen tapaan kuuluu. Tämä on mielestäni seikka, mikä opinnäytetyötä suunnittelevien olisi hyvä ottaa huomioon ennen kuin tekevät päätöstä omasta tutkimuspaikastaan ja tutkimukseen osallistuvista.

Valitsin opinnäytetyön aiheen oman kiinnostukseni ja omien aikaisempien kokemusteni innoittamana. Halusin syventää ja tutkia itselleni tärkeää ja innostavaa aihetta. Tämä osoittautui jo tutkimuksen alkuvaiheessa hyvin haastavaksi tehtäväksi. Aihetta oli vaikea lähteä rajaamaan, koska siihen liittyy niin paljon asioita, mitkä vaikuttavat toisiinsa. Samalla havaitsin, että muutaman vuoden aikana on julkaistu runsaasti uutta kirjallisuutta, mikä suoraan tai välillisesti liittyy aiheeseeni. Viime vuosina on kirjoitettu paljon mm. syrjäytymisestä, kiusaamisesta, jännittämisestä ja erilaisista käytöshäiriöistä – seikoista, jotka vaikeuttavat lapsen pääsemistä mukaan ryhmään ja haastavat kaverisuhteiden muodostamista. Näihin erilaisiin haasteisiin perehtyminen voisi antaa meille työntekijöille parempia valmiuksia kohdata ja tukea lasta myös ryhmäytymisen näkökulmasta. Kirjallisuus oli viedä tutkijan mennessään.

Itselle tärkeän aiheen, ”oman työn helmen”, tutkiminen nosti opinnäytetyölle asettamia tavoitteita. Samalla tavalla vaikutti myös se, että toteutin tutkimuksen käytännön osuuden vertaisilleni, päiväkodin työntekijöille itselleni vieraassa päiväkodissa. Huomasin, että opinnäytetyöstä tuli minulle

ammattillisesti hyvin tärkeä tehtävä. Jos nyt ryhtyisin uudelleen miettimään aihetta opinnäytetyölle, tämän kokemuksen perusteella en ehkä valitsisi juuri tätä aihetta, koska siitä on itsellä jo niin paljon tietoa ja kokemusta opinnäytetyön laajuutta ajatellen. Oli vaikea saada sisällytettyä kaikki olennaisin ja toisaalta - vain se kaikkein olennaisin - tähän opinnäytetyöhön. Opinnäytetyön kokonaisuuden suunnitteluun, rajaamiseen, tutkimusaineiston käsittelyyn ja loppuraportin kirjoittamiseen on mennyt hirvittävä määrä aikaa. Paljon enemmän kuin aloittaessani ajattelin.

Tutkimuksen käytännön suunnitelma, koulutusilta ja sen toteuttaminen ovat olleet itselleni tämän opinnäytetyön parasta antia. On ollut hienoa toteuttaa tällainen projekti yhteistyössä päiväkodin työntekijöiden kanssa alusta loppuun, yhteisellä aloituksella ja lopettaa se yhdessä loppukirjoittelun jälkeiseen lyhyeen keskusteluun. Tutkimuksen toteuttamiseen ja sen eri vaiheisiin osallistuminen on ollut antoisaa. Uskon sen myös vaikuttaneen saamaani tutkimusaineiston määrään ja laatuun. Keräsin aineiston kahdella erilaisella kirjoitelmalla, molemmat tehtävät annoin työntekijöille itse henkilökohtaisesti ja samalla työntekijöillä oli mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä. Tämän perusteella kannustan lämpimästi tulevia opinnäytetyöntekijöitä menemään myös itse ”kentälle”.

Opinnäytetyöni on mielestäni hyvin työelämälähtöinen. Opinnäytetyön tekeminen mahdollisti hyvin oman oppimisen ja oman tiedon syventämisen. Tutkimustulokset myös vahvistivat omaa ammatillista näkemystä. Pedagogisesti lapsiryhmässä tulisi kiinnittää enemmän huomiota ryhmäytymiseen. Opinnäytetyöni toteutui päiväkodissa, missä ryhmäytymiseen panostaminen oli hyvin ajankohtaista, sen merkitys oli jo huomioitu ja sille oli tarvetta, sekä työntekijöiden että uusien lapsiryhmien näkökulmasta. Opinnäytetyöni sujautti luontevasti osaksi päiväkodin muutostilannetta ja ryhmäytymisprosessia. Tuntuu hyvältä, kun pystyin tekemään opinnäytetyön tilanteessa, missä sille oli oikeasti tarvetta. Oletan, että päiväkodin muutostilanteella ja sieltä nousseella tarpeella on ollut vaikutusta opinnäytetyön onnistumiseen. Työntekijät ovat olleet motivoituneita ja sitoutuneita osallistumaan tutkimuksen tekemiseen. Ryhmäytymisellä ja ryhmäyttämällä on ollut merkitystä heille itselleen ja he ovat kokeneet tämän asian myös tärkeäksi. Tämän kokemuksen perusteella omalle opinnäytetyölle sopivan toteuttamispaikan etsimiseen kannattaa nähdä vaihtoehtoina punnitsin pitkään nauhoitettavan ryhmäkeskustelun ja valitsemani kirjoitelmien välillä. Olisi ollut mielenkiintoista kokeilla nauhoitettavaa ryhmäkeskustelua, ja näin jälkikäteen, uskon, että tutkimukseen osallistuneet olisivat siihen myös lähteneet mukaan. Luulen kuitenkin, että nämä kaksi erilaista kirjoitelmaa antoivat minulle tutkijana enemmän erilaisia vastauksia, ajatuksia ja kokemuksia tutkimusaineistoksi, kuin nauhoitetulla ryhmäkeskustelulla olisin saanut. Kuusi keskustelijaa, puheliaita päiväkodin työntekijöitä, olisi varmasti ollut vaikea saada keskustelemaan tästä aiheesta

Aineistonkeruun menetelmän valitseminen oli vaikeaa. Vaihtoehtoina punnitsin pitkään nauhoitettavan ryhmäkeskustelun ja valitsemani kirjoitelmien välillä. Olisi ollut mielenkiintoista kokeilla nauhoitettavaa ryhmäkeskustelua, ja näin jälkikäteen, uskon, että tutkimukseen osallistuneet olisivat siihen myös lähteneet mukaan. Luulen kuitenkin, että nämä kaksi erilaista kirjoitelmaa antoivat minulle tutkijana enemmän erilaisia vastauksia, ajatuksia ja kokemuksia tutkimusaineistoksi, kuin nauhoitetulla ryhmäkeskustelulla olisin saanut. Kuusi keskustelijaa, puheliaita päiväkodin työntekijöitä, olisi varmasti ollut vaikea saada keskustelemaan tästä aiheesta

vuorotellen – nauhoituksen litterointi olisi ollut jo aivan mahdoton tehtävä. Kirjoitelmat mahdollistivat mielestäni hyvin myös jokaisen työntekijän ”oman äänen” esille tulemisen, ryhmäkeskustelun haasteena olisi ollut hiljaisempien osallistujien ajatusten ja kokemusten pääseminen myös esille. Kirjoitelmien avulla sain monipuolisen ja syvällisen aineiston, mitä oli myös määrällisesti paljon. Aineistoon mahtui 522 erilaista ajatusta, kokemusta ja leikkiä.

Tutkimukseni suunnitteluvaiheessa pohdin, riittävätkö osallistujiksi kahden päiväkotiryhmän työntekijät eli kuusi henkilöä – aineiston saatuani, olin hyvilläni, etten ollut yrittänyt saada osallistujia enempää. Osallistujien määrää tärkeämpää onkin pohtia, että saa mukaan osallistujat, jotka ovat motivoituneita osallistumaan ja vastaamaan tutkimukseen. On myös hyvä, jos heillä on jo ennestään näkemystä ja kokemusta tutkittavasta asiasta. Tämä lienee vaikuttanut erityisesti aineistoni laatuun, sen monipuolisuuteen ja syvällisyyteen. Tutkimukseeni osallistuneilla työntekijöillä on kaikilla jo pitkä työkokemus päiväkotityöstä.

8.2 Jatkoimenpiteitä ja kehittämissuunnitelmia, ideoita seuraaville tutkijoille

Oma ajatukseni on, että toiminnan kehittämisen taustalla on aina oltava jotain, mitä kehittää. On hyväksyttävä, tunnustettava ja tiedostettava, että joku tai jotkut asiat eivät toimi niin hyvin kuin voisivat toimia. On huomattava epäkohtia, jotta niitä voidaan muuttaa ja kehittää paremmiksi. Mielestäni hyvässä työyhteisössä pystytään käsittelemään myös näitä esille tulevia haasteita ja sitä kautta kehittämään toimintaa. Epäkohdat tulisi nähdä positiivisesti – ne ovat mahdollisuuksia muutoksiin. Ei pidä kuitenkaan unohtaa, että hyvää ja toimivaakin voi kehittää.

Tämä ajatus on taustalla, kun pohdin mahdollisia jatkotoimenpiteitä ja kehittämissuunnitelmia tutkimustulosten pohjalta. Tutkimustuloksissa tuli esille kolme erilaista haastetta, mitkä mielestäni on hyvä nostaa tarkempaan tarkasteluun. Näitä ovat lasten erilaiset yksilölliset tarpeet, tiimien yhteisen suunnittelun vähyys ja uuden työntekijän aloittaminen uudessa työpaikassa. Tarkastelen seuraavaksi, miten ryhmäyttämistä voitaisiin enemmän ja uusin tavoin hyödyntää näissä haastavissa tilanteissa.

Opinnäytetyöni tarkasteli lapsiryhmän ryhmäyttämistä ja ryhmäytymistä kokonaisuutena, miten tutustumisleikeillä voidaan tukea koko ryhmän ryhmäytymistä. Tutkimustuloksissa tuli ilmi joukko erilaisia lasten yksilöllisiä ominaisuuksia, mitkä voivat vaikeuttaa ryhmäytymistä, joiden vuoksi lapsen voi olla vaikea päästä mukaan ryhmän toimintaan tai muodostaa ystävyyssuhteita. Nämä lapsen henkilökohtaiset haasteet voivat myös haitata ja vaikeuttaa koko ryhmän ryhmäytymistä. Näitä olivat esim. ujous, arkuus, jännittäminen, vetäytyminen, keskittymisvaikeudet, vaikeus sietää pettymyksiä, vilkkaus tai tarve olla jatkuvasti esillä. Jäin pohtimaan, miten ryhmäyttämistä menetelmänä voisi käyttää yksittäisen lapsen kehityksen tukemisessa.

Olen aikaisemmin ajatellut, ennen tämän opinnäytetyön tekemistä, että ryhmäyttäminen tukee koko ryhmän ryhmäytymistä ja sitä kautta yksittäistä lasta. Entäpä, jos asiaa tarkastelisi yksittäisen lapsen näkökulmasta – lapsen kehityksen tukemisen menetelmänä. Jäin tätä pohtimaan, kun tutkimusprosessin aikana tutustuin kirjoihin, jotka käsittelivät jännittämistä ja kiusaamista. Nämä molemmat ilmenevät ryhmissä. Voisi olla hyvä pohtia, voiko ryhmä aiheuttaa lapselle vaikeuksia. Joskus ryhmäilmiöiden tarkastelun avulla voi löytää ryhmän sisältä asioita, mitkä vaikeuttavat yksilön toimintaa ja olemista ryhmässä. Mikä tai mitkä tekijät mahdollistavat kiusaamisen tai jonkun syrjäytymisen? Tämän perusteella, ryhmäyttämistä menetelmänä voitaisiin mielestäni käyttää myös yksittäisen lapsen ryhmässä ilmenevien tai ryhmästä johtuvien haasteiden tukemisessa. Näitä seikkoja voisi huomioida lapsiryhmiä suunniteltaessa eri toimintoihin, pienryhmätoimintaan ja erilaisten tutustumisleikkien valitsemisessa, miten juuri se ryhmä tai leikki tukisi lapsen ryhmäytymistä.

Tämä näkökulma avaa monia mielenkiintoisia jatkotyöstämisvaihtoehtoja opinnäytetöiden aiheiksi tai opiskelijoiden harjoittelujaksoille kehittämishankkeiden ideoiksi. Aiheina voisi olla, miten ryhmäyttämisen avulla voidaan tukea ujoa lasta luomaan ystävyyssuhteita tai miten ryhmäyttämällä aina esillä ja äänessä olevaa lasta voidaan ohjata kuuntelemaan toisia ja ottamaan toiset paremmin huomioon. Päiväkoti-ikäisillä lapsilla on jo pelkästään kehityksellisesti vielä paljon haasteita vuorovaikutus- ja ryhmätaidoissa, joten ryhmäyttämisen soveltaminen yksittäisten lasten tarpeisiin onnistunee missä tahansa päiväkotiryhmässä. Oma lähestymistapani oli työntekijöiden innostamisen kautta koko lapsiryhmän ryhmäyttäminen. Kun taas aikaisemmissa opinnäytetöissä opinnäytetöiden tekijät itse ovat vieneet ryhmäyttämistä lapsiryhmään. Tämä nyt esille nostamani vaihtoehto veisi ryhmäyttämisen menetelmää yksittäisen lapsen tarpeiden kautta ryhmään, sekä lapsille että työntekijöille. Opinnäytetyönä tästä näkökulmasta saisi mielenkiintoisia tapaustutkimuksia, joilla saattaisi olla suurikin vaikutus juuri sen lapsen elämään.

Toiseksi kehittämiskohteeksi nostin tiimien vähäisen yhteisen suunnittelun. Tutkimustuloksissa tuli ilmi, että työntekijät olivat huomioineet tutustumisleikit ja ryhmäyttämisen oman työnsä suunnittelussa, mutta yhdessä oman ryhmän aikuisten kanssa ryhmäyttämistä ei ollut yhdessä suunniteltu – eikä suunnittelulle olisi riittänyt aikaakaan. Kuitenkin työntekijät kokivat ryhmäyttämisen yhteiseksi tavoitteekseen. Oletan, että yhteisellä koulutustilaisuudella ja tällä tutkimuksella on ollut suuri vaikutus siihen, että ryhmäyttäminen jatkui koko prosessin ajan. Epäilen, että tilanne olisi erilainen, jos vain joku tiimin jäsenistä olisi osallistunut koulutukseen.

Uuden toimintakauden alkaessa ryhmässä on paljon käytännön asioita, mitä pitää sopia ja järjestellä, ja yhteistä suunnitteluaikaa vähän. Lapsiryhmä aloittaa usein samaan aikaan kuin aikuisetkin ja aikuisten aika menee lasten kanssa. Tämän vuoksi olisikin hyvä, jos ryhmällä tai koko päivä-

kodilla olisi valmiiksi suunniteltuna oma ryhmäyttämismalli, miten ryhmäyttämistä toteutetaan omassa ryhmässä tai päiväkodissa. Aikaisemmista opinnäytetöistä Huisman ja Immonen (2013) olivat luoneet tällaisen ryhmäyttämismallin oman opinnäytetyönsä tuotteena. Heidän ryhmäyttämismallinsa koostui erilaisista toimintatuokioista. Kehittäisin tätä ryhmäyttämismalli-ideaa lisäämällä siihen kuvauksen siitä, mitä ryhmäyttäminen meidän ryhmässä tai päiväkodissa tarkoittaa? Mitä se pitää sisällään? Miten sitä toteutetaan? Ajattelen, että toimintamalli voisi toimia samalla tavalla arjen ”punaisena lankana” kuin tällä hetkellä kyseisessä päiväkodissa toimii liikuntakin. Kaikki ovat sitoutuneet yhteiseen asiaan ja kaikki sitä myös toteuttavat, mutta yhteistä suunnittelua ei ehkä tarvitakaan niin paljon. Toimintamalli olisi tärkeää luoda hyvissä ajoin ennen uutta toimintakautta. Haastankin tutkimukseen osallistuneet työntekijät suunnittelemaan seuraavaa uutta toimintakautta jo silmällä pitäen omalle päiväkodilleen sopivan ryhmäyttämismallin.

Kolmanteen kehittämis- ja jatkosuunnitelmaan sain ajatuksen, kun työntekijä oli kirjoittanut kirjoitelmaansa toimintakauden aloittamisesta uudessa työpaikassa. Työntekijöiden ryhmäyttämistä puhutaan ehkä aivan uusien työyhteisöjen aloittamisen yhteydessä, ja kuten nytkin, suurempien muutostilanteiden yhteydessä. Tällöinkin ryhmäyttäminen jää hyvin lyhyeksi, ehkä yhden illan tapahtumaksi. Ryhmäyttämällä ja yleensäkin huomioimalla ja tiedostamalla erilaisia ryhmäilmiöitä voitaisiin varmaan ennaltaehkäistä monia tiimeissä tai työyhteisötasolla ilmeneviä klikkejä. Työyhteisön ryhmäyttämällä voisi olla paljon työhyvinvointia ja työn sujumista edistäviä vaikutuksia. Mitä paremmin työntekijät tuntevat toisensa, sitä helpompi heidän on yhdessä keskustellen, suunnitellen ja toteuttaen tehdä hyvää varhaiskasvatustyötä. Hyvin toimiva tiimityö välittyy suoraan lapsiryhmän hyvinvointiin. Yhteinen hyvä fiilis tarttuu. Jäin pohtimaan, miten mielenkiintoista olisi tutkia työntekijöiden ryhmäyttämistä ja ryhmäytymistä uuden toimintakauden alussa. Millaisin menetelmin ja millaisen prosessin tästä aiheesta saisikaan aikaan? Ajattelen, ettei työntekijöiden ryhmäyttäminen olisi vain yksi iltatapahtuma, vaan pidempi prosessi, niin kuin tämäkin koko lapsiryhmälle suunnattu. Voisivatko työntekijät myös itse osallistua oman ryhmäyttämisprosessinsa suunnitteluun ja toteuttamiseen?

Ryhmäyttämisen menetelmien ja sitä kautta ryhmäytymisen ohjaamisen tulisi mielestäni kuulua jokaisen ryhmien kanssa työskentelevän ammattilaisen perustyömenetelmiin. Sosionomien työkenttää laajemmin tarkasteltuna, eri toimintaympäristöissä, ei vain varhaiskasvatuksen kontekstissa, tulemme työskentelemään erilaisten ryhmien kanssa. Tulemme myös toimimaan hyvin erilaisissa työyhteisöissä. Tämän vuoksi kaikki ryhmiiin liittyvä tieto on meille arvokasta. Tätä tietoa meidän tulisi käyttää hyväksämme niin työssämme erilaisten ryhmien kanssa, kuin myös työyhteisön jäsenenä. Muistammehan omalta osaltamme huolehtia myös työyhteisömme hyvästä ryhmäytymisestä?

Yhden haasteen joudumme varmasti kohtaamaan monta kertaa, mitä ikinä ja minkä tahansa ryhmän kanssa tulemme toimimaan:

miten saisi porukan sellaiseen yhteiseen tekemiseen, mistä KAIKKI olisivat innostuneita ja osallistuisivat?

Lämmin KIITOS opinnäytetyöhöni osallistuneen päiväkodin työntekijöille. En koskaan unohda sitä fiilistä, kun hymy huulilla ajelin kohti kotia yhteisen koulutusiltamme jälkeen.

LÄHTEET

Aalto, M. (2000). *Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen*. Ryttylä: My Generation.

Haanpää, P. (2016). *Tullaan tutuiksi. 55 tapaa tutustua*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Haapaniemi, R. & Raina, L. (2014). *Rakenna oppiva ryhmä. Pedagogisen viihtymisen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Harsu, M., Koski, V-P., Kostin-Harjamäki, E. & Lehtivuori, H. (2013). *Opettajien käsityksiä ryhmäytymisestä*. Tampereen opettajakorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu. Ammatillisen opettajakoulutuksen kehittämishanke. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201304285378>

Helenius, A. & Lummelahti, L. (2013). *Leikin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2015). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Huisman, J. & Immonen, S. (2013). *”Tätä mä en osaa yksin, yksin ei osaa kukaa mitään” Ryhmäytymisen tukeminen päiväkodissa*. Mikkelin ammatikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Lapsi- ja perhelähtöinen työ. AMK-opinnäytetyö.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201302252616>

Hyppönen, M. & Linnossuo, O. (toim.) 2006. *Intohimosalaatti. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä*. Saarijärvi: Lasten Keskus Oy.

Hyyrynen, M., Jokinen, M. & Norrgård, M. (2008). *Työkaluja opettajalle vuorovaikutuksen ja tutustumisen tueksi uuden ryhmän kanssa*. Tampereen ammatillinen opettajakorkeakoulu. Opettajakoulutuksen kehittämishanke. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201003062893>

Ikonen, M. (2006). Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 149–165.

Jauhiainen, R. & Eskola, M. (1994). *Ryhmäilmiö*. Juva: WSOY.

Järvinen, K. & Mikkonen, P. (2015). *Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa*. Vantaa: Pedatieto Oy.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. (2009). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaja Oy.

Kalliola, T., Kurki, A., Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. (2010). *Matkalla ohjaajuuteen*. Helsinki: Kirjapaja.

Kananen, J. (2015). *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.

Kaukkila, V. & Lehtonen, E. (2008). *Ryhmästä enemmän. Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle*. Helsinki: SMS-Tuotanto Oy.

Kauppila, R. A. (2011). *Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Keltikangas-Järvinen, L. (2010). *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*. Helsinki: WSOY.

Kiviniemi, K. (2015). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä : PS-kustannus, 74–88.

Koivula, M. (2013). Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) *Pienten piirissä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 19–45.

Kopakkala, A. (2011). *Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Helsinki: Edita.

Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Laaksonen, V. & Repo, L. (2017). *Kaveritaitoja. Tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Folkhälsan.

Laine, T. (2015). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

Lehtinen, A.-R. (2009). Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere : Vastapaino, 138–155.

Lehtonen, S.-M. & Virtanen, M. (2014) *Avaimet leikkiin. Leikiten tutuiksi*. Metropolia Ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi. AMK-opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405198509>

Leskinen, E. (2009). *Ryhmä toimimaan! Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017. *Ryhmäyttäminen*. Haettu 25.4.2017 osoitteesta <http://www.koulurauha.fi/turvallinen-koulu/ryhmaeyttaaminen>

Neitola, M. (2013). Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisössä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) *Pienten piirissä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–140.

Niemistö, R. (2012). *Ryhmän luovuus ja kehitysehdot*. Helsinki: Palmenia.

PHA (1973/239). Asetus lasten päivähoitosta. Haettu 9.3.2017 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

Punkkinen, E. & Snellman, M. (2014). *Liikkuen ja leikkien ryhmäksi. Yhteisöllisyyden ja sosiaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa liikuntaleikkien avulla*. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulu-tusohjelma, Sosiaali- ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto. AMK-opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112116266>

Rajala, M. (2014). *Toimivuutta ryhmiin. Keinoja ryhmän toimivuuden tukemiseen*. Centria ammattikorkeakoulu, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma, humanistinen ja kasvatustieteiden suuntautumisvaihtoehto. AMK-opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405229463>

Repo, L. (2013). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ryhmäyttämisopas (n.d.). Haettu 3.1.2017 osoitteesta <http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto* [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 30.3.2017 osoitteesta http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Salmivalli, C. (2008). *Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salovaara, R. & Honkonen, T. (2011). *Rakenna hyvä luokkahenki*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suntio, R. (2015). *Kesyttä jännitys. Opas kasvattajalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suominen, E. & Nurmi, J. (2012). *Musiikin ryhmäyttävä voima – ryhmäyt-täminen musiikin avulla päiväkodissa*. Turun ammattikorkeakoulu, sosi-aa-lialan koulutusohjelma, toiminnalliset menetelmät sosiaaialalla, Turku. AMK-opinnäytetyö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012112015696>

Tarsalainen, A. (2015). Varhaiskasvatuksen lehtori Sylvia Tast: Kasvattajan on seurattava lapsen vertaissuhdeverkostoja. *Lastentarha* 5/15, 20–21.

VarhKL. Varhaiskasvatuslaki (VarhKL 1973/36, 2015/580).

Haettu 9.3.2017 osoitteesta

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

VASU (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.

Haettu 16.3.2017 osoitteesta

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_pe-rusteet_2016.pdf

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. (2013). *Lapsuus. Erityinen elämänvaihe*. Helsinki: Sanoma Pro.

Vilka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tutustumispajamateriaali:
TUTUSTUMISPAJA 2h
10.8.2016
Mari Kosola

Uusi ryhmä ja uuden toimintakauden aloittaminen -> lapsiryhmän tutustumisen ja ryhmäytymisen mahdollistaminen erilaisten tutustumisleikkien avulla. Tavoitteena on tutustuttaa ryhmän lapset toisiinsa mahdollisimman hyvin ja laajasti, niin, että kaverisuhteet leviävät laajalle ("kuppikunnat" sekoittuvat) – ja kaikki voivat tuntea kuuluvansa ryhmään. Ryhmässä on hyvä ilmapiiri, turvallista, luottamusta, vuorovaikutusta ja siinä viihdytään. Ryhmäyttäminen on meidän aikuisten vastuulla. Hyvin toimivaa, ryhmäytettyä ryhmää, on helpompi ohjailta (hyvä ryhmänhallinnan menetelmä).

Tässä yhteydessä tutustumisleikki voi olla mikä tahansa "leikki", minkä avulla pyrit tutustuttamaan lapsiryhmän lapset laajemmin ja syvemmin toisiinsa. Leikki voi tapahtua pareittain, pienryhmissä tai koko ryhmän kanssa. Leikki voi olla etukäteen valittu, lasten ehdottama tai alkaa spontaanisti sopivassa hetkessä. Muistathan myös toiston tärkeyden!

Ryhmäytymisestä : <http://www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf>

Sisältö:

Lämmittely-, virittäytymisleikit ja nimeämisleikit.

Oma nimi ja liike / rytmi. Muut piirissä toistavat.

Pallottelua näkymättömällä pallolla, sano sen lapsen nimi kenelle pallon heität ja heitä näkymätön pallo hänelle. Nimetty lapsi ottaa pallon kiinni. Sanoo jonkun toisen nimen... jne. (Voi leikkiä myös oikealla pallolla tai pehmolelulla, mutta "näkymätön pallo" ei mene koskaan huti, eikä karkaa...)

Keksi itsellesi mikä tahansa "nimi" (lyhyt ja helppo), kuten kaappikello, sukka, kakku, tilhi, tikkari... Esittele sillä nimellä piirissä itsesi. Käsien läpsyllä nimi + osoitus, sitä kohti, jonka nimen sanot. Jatkuu. Jos emmit, osoitat eri ihmistä, kenen nimen sanot, tai sanot väärän nimen joudut toiseen piiriin. Leikki jatkuu. (tämä on aikuisten lämmittelyleikki)

Katseet kohtaavat – leikki: piirissä, kaikki katsovat ensin alas, ohjaajan merkistä kaikki nostavat katseensa ja katsovat heti suoraan valitsemaansa lasta silmiin, jos katseet kohtaavat eli molemmat ovat valinneet toisensa siksi jota katsovat, molemmat istuutuvat alas omille paikoilleen.

Muut painavat uudelleen katseen alas ja leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat kohdanneet jonkun katseellaan ja kaikki ovat takaisin istumassa.

Kuvabingo. Jokainen osallistuja teippaa kuvan paitaansa, ja jokaisella on kädessään pelikortti, missä on kaikkien osallistujien ”kuvat”. Leikki alkaa, jokainen etsii parin, jonka kanssa tervehtii ja sanoo nimensä. Tämän jälkeen molemmat rastivat kuvan yli kortistansa ja jatkavat matkaa etsien uuden parin. Tavoitteena on kohdata tervehtien kaikki.

Paikanvaihtoleikit.

Kuka tykkää... jäätelöstä, saunasta, kalasta, salmiakista, sateesta??
Kuka on käynyt kesällä... uimassa, marjassa, onkimassa, vuoristoradassa??

Kenen vaatteista löytyy... punaista, vihreää, sinistä??

Tai ilman paikanvaihtoa, mutta päinvastoin: kaikki nousevat aluksi ylös seisomaan ja sitten voivat istua alas, kun sanottu väittämä pitää paikkansa, kuten kenellä on iso sisko? pikku veli? siniset silmät? kotona on koira? kissa? asuu kerrostalossa? lopuksi... kaikki jotka ovat vielä seisomassa?

Vaihdetaan paikkoja eri tavoin (mielikuvat apuna):

Kuvittele, että lattia jalkojesi alla on tuli/polttavan kuumaa, liukasta, terävää, upottavaa...

Kuvittele, että olet koira, käärme, lintu, kala...

Nimetään nimellä toinen paikanvaihtaja, ei saa sanoa samaa nimeä uudelleen.

Istutaan lattialla jalat suorina, keskellä olija sanoo jonkun nimen ja tämän on ehdittävä sanoa jonkun toisen nimi, ennekuin keskellä oleva ehtii läpäsäistä sanomalehtirullalla jalkoja.

Kuljetaan huoneessa mahdollisimman yksin, älä edes katso toisia. Väistele, etsi omaa tilaa. Kulje hitaasti, ihan kuin sinua väsyttäisi kamalasti, et millään jaksaisi nostaa jalkaa, liikkeesi ovat hitaita ja liikkuminen tuntuu raskaalta. Yhtäkkiä sinulle alkaa tulla kiire, lisäät kävelyysi vauhtia ja ryhdyt ohittelemaan toisia. Katsot nopeasti kulkiessasi myös muita kulkijoita. Hidastat jälleen vauhtiasi ja ryhdyt ”moikkailemaan” toisia vastaan tulijoita, katseella tai voit jopa tervehtiä kädestä pitäen. Lopulta huomaat tulleesi ruuhkaan, joudut yhä lähemmäs toisia, lopulta selkäsi ja olkapääsi ovat kiinni lähellä olevassa, liike loppuu, kun kaikki ovat tiiviissä ”ruuhkapaketissa”.

Musiikki soi, kaikki kävelevät (tai liikkuvat jollakin muulla yhdessä sovitulla tavalla), musiikki loppuu -> kättely lähimpänä olevan kanssa tai joku muu kehon osa vastakkain. Jatkuu.

Piiriin yksi tuoli vähemmän kuin leikkijöitä, musiikki + tauko, ken jää ilman tuolia poistuu leikistä. Samalla otetaan aina myös yksi tuoli pois. (samaa voi leikkiä palamerkeillä) Tai päinvastoin, leikissä aluksi 7 vanetta, joiden sisälle saa mennä musiikin tauottua niin monta kuin mahtuu, tauolla otetaan aina yksi vanne pois. Lopetus, kun vanteiden sisälle ei enää mahdu. Tai leikitään sanomalehtiarkeilla. Noin puolet ryhmän lapsista saa arkit, kun musiikki taukoaa kaikki etsivät paikan arkkien päältä, tauolla arkit taitetaan puolta pienemmäksi. Parempi, että ilman arkkeja olevia on enemmän, niin, että tulee tarpeelliseksi mahtua enemmän kuin kaksi leikkijää yhdelle arkille. Tässä joutuu lopuksi menemään todella liki kaveria ja jopa pitämään kiinni toisesta.

Hedelmäsalaattia: leikkijöille nimetään omat ”hedelmät” piirissä vuorotellen niin, että kaikkia hedelmiä tulee suurin piirtein yhtä monta, esim. banaani, omena, päärynä, appelsiini. Keskellä on yksi leikkijä ilman paikkaa piirissä. Hän sanoo aina jonkun hedelmän nimen ja niiden on vaihdettava paikkaa. Keskellä oleva yrittää sitten ehtiä jollekin vapaalle paikalle ja joku muu jää keskelle. Kaikki joutuvat vaihtamaan paikkaa, kun keskellä oleva sanoo ”hedelmäsalaattia”. Tätä voi leikkiä myös vaikka puitten nimillä, väreillä, auton merkeillä, jäätelöiden makuvaihtoehtoilla, jne.

Hiirulainen (leikkijöiden tuolit sikin sokin leikkutilassa, tai paikkamerkit lattialla, yksi paikka ”tyhjänä”). Hiirulainen yrittää hissuttamalla ehtiä mihin tahansa vapaalle paikalle, muut leikkijät yrittävät yhdessä estää sen vaihtamalla itse paikkaa. Lasten kanssa leikkiessä Hiirulaisen on hyvä olla aikuinen.

Hippa- ja viestileikit.

Rakenna palikoilla -viesti. Jaa 3–4 ryhmää. Keskelle lattiaa kasa tavallisia moni värisiä ja eri kokoisia rakennuspalikoita. Lapset asettuvat jonoon ”omaan koti pesäänsä” ja hakevat merkistä vuorotellen palikan. Lopuksi lapset rakentavat taideteoksen laittaen vuorotellen palikan teokseen. Lopuksi jokainen lapsi saa keksiä nimen teokselle.

Paljonko kello on ”Herra Susi”?

Peili- ja värileikit.

Erilaiset hippaleikit. Nimihippa -> pelasta kaveri kättelemällä ja sanomalla oma nimesi.

Viihdytysleikit yhdessä (ja erilaiset laululeikit).

Erilaiset KIM-leikit, tavallinen KIM ja PoistoKIM (Mikä esine tai kuva on otettu pois? erityisesti lasten omilla kuvilla!).

Myrkkysienileikki.

Halkaistut kuvat tai kortit. Levitä palat lattialle, kaikki tai osa lapsista vuorotellen lähtevät kokoamaan pieniä palapelejä (joulekortit hyviä tähän)

ZIP, ZAP, BOING. ZIP = molemmat kädet viuhahtavat eteenpäin seuraavalle, ZAP = molemmat kädet nousevat sivulla eteen ja liikkeen suunta kääntyy takaisin, BOING = kämmenet vastakkain osoitat sitä henkilö piirissä keneen vuoro siirtyy ja leikki jatkuu... jos "mokaat" laulamme yhdessä "löpö löpö se on ihan höpö joka leikistä suuttuu"... ja taas jatketaan.

Erlaisia laululeikkejä: Ystäväni tuttavani, Yksi pieni elefantti, Kierrän kuljen näin, Mörkö se lähti piiriin (itse olen tahtonut aina useampia lapsia nimellä kerralla), Laiva. Kaikki laululeikit, missä tehdään jotain toisen tai toisten kanssa.

Äänimuistipeli. Kaksi lasta menee oven taakse odottamaan. Muille lapsille jaetaan nimeämällä tai vaikkapa eläinmuistipelikorttien avulla eläimet. Lapset etsivät itselleen eläinparinsa ja tämän jälkeen siirtyvät sikin sokin tilaan. Lapset oven takaa tulevat etsimään "pareja", he koskettavat vuorotellen olkapäähän lasta, jonka äänen he haluavat kuulla ja yrittävät löytää tälle parin. Löydetyt parit istuvat takaisin piiriin.

Erlaiset jono-, pari- ja pienryhmien muodostamisleikit.

Esineiden ja kuvien avulla.

Leikki- ja nimikorttien avulla.

Itseilmaisuleikit.

Äänellä leikkiminen. (Noita Kenkkunen + suujumppakortit)

1 minuutti erilaisia ääniä pienissä ryhmissä (käytä mielikuvia apuna), kuten kulkuneuvot, eläimet, luonto, tunteet.

Erlaiset äänimaailmat yhdessä (silmät voi sulkea tai katseen suunnata lattiaan): tuuli yltyy myrskyksi, kesä niityn laidalla, apinat remahtavat nauruun, miltä kanalassa kuulostaa kun kanat nukkuu...

Juna- asemalla. Lapset asettuvat jonoon junaksi, kädet edellä olevan hartioidelle. Juna liikkuu, kunnes leikinohjaaja ilmoittaa junan tulleen asemalla. Kaikki poistuvat junasta ja ilmentävät omalla liikkumisellaan millaiselle

asemalle ovat tulleet, esim. Unikylä, Kyykkyläakso, Hyppylä, Pölötysniemi, Surumaa, Kuiskula, Hiipivaara, Kikatuskylä.

Seuraa johtajaa leikki. Pareittain, pienryhmissä tai koko ryhmänä. Sisällä tai ulkona.

Rakennamme ”koneita”: liity liikkeellä ja äänellä yhteiseen koneeseen -> kaikki mukaan. (sukellusvene – matalalla, betonimylly – KOVA ääni, lentokone – korkealla) jne. Liity koneeseen matkimalla jo olevaa, keksi yksi oma, joko ääni tai liike ja poimi kaverilta toinen.

KIRJALLISUUTTA:

Fuchs, B. (2001). *Meidän luokka, paras luokka! Leikkejä yhteishengen luomiseen*. Helsinki: Lasten Keskus.

Hyppönen, M. & Linnossuo, O. (toim.) 2002. *ZIP, ZAP ja BOING. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä*. Saarijärvi: Lasten Keskus.

Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. (2011). *Ryhmä liikkeelle. Toiminnallisia harjoituksia ryhmän kehittämiseksi*. Juva: PS-kustannus.

Koivula, K. (2013). *Joka leikillä lähemmä. Kerho ohjaajan käsikirja*. Tampere: Tammerprint Oy.

Koponen, P. (2004). *Improkirja*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Leskinen, E. (2009). *Ryhmä toimimaan. Vinkkejä tutustumiseen, oppimiseen ja yhteistyöhön*. Juva: PS-kustannus.

Liukko, S. (2001). *Ilmaisua ipanoille*. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.

Liuska, K. & Turunen, T. (2015). *Häijyherneitä ja lempeyslientä. Opas ristiriitatilanteiden ehkäisyyn*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Löyttyniemi, A. (2003). *Sukkela suu, ketterä keho*. Ilmaisuharjoituksia. Porvoo: WSOY.

Malander, E-L. & Ojala, T. (2013). *Ipana- Impro. Opas osallistuvaan satuimprovisaatioon*. Tallinna: Tmi Raija Airaksinen Draamatyö/ Raija Airaksinen-Björklund.

Manning, M. & Liukko, S. (2001). *Ilmaisia ipanoille*. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.

Martinez-Abarca, T. & Nurmi, R. (2015). *Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin!* Helsinki: Lasten Keskus.

Norrena, J. 2016 (toim.) *Ryhmä oppimaan. Toiminnallisia työtapoja ja tehtäväkehyksiä*. Juva: PS-kustannus.

Pulli, E. (2004). *Loruloikkaa! Liikkumaan innostavia loruja*. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi.

Pulli, E. (2015). *Loruloikkia ja muita liikuntaleikkejä varhaiskasvatuksessa*. Juva: PS-kustannus.

Reftel, J., Reftel, K. & Bronché, H. (2013). *Poriseva puuro – ryhmätoimintaa pienille ja isoille*. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Simon, E. (2000). *60 leikkiä ekaluokkalaisille ja muille aloittaville lapsiryhmille*. Helsinki: Lasten Keskus.

Simon, E. (2001). *Löysin rantein. Jännittäviä ja rentouttavia leikkejä*. Helsinki: Lasten Keskus.

Suvilehto, P. (2016). *Leikki vuoden jokaiselle päivälle*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Toivanen, T. (2010). *Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille*. Helsinki: WSOY Oy.

Toivonen, T. (2007). *Lentoon! Draama ja teatteri koulussa*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Valkeapää, M. (2011). *Pomppivat pavut. Ryhmätoimintaa pienille ja isoille*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Vehkalahti, R. (2006). *Leikkivä teatteri*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Weckström, E. (2013). *Piilometsän tansseja. Materiaalia alle kouluikäisten tanssi- ja leikkikasvatukseen*. Vantaa: Suomen Nuorisoseurat ry.

ps. netistä löytyy myös paljon mielenkiintoisia sivustoja... googleta!

Tehtävä prosessin aikana:

Tutustumisleikit uuden toimintakauden alussa päiväkodissa 2–6-v. ryhmässä:

KIRJAA joka kerralta ylös seuraavat asiat (lyhyesti):

- 1)Mitä tai minkälaista tutustumisleikkiä leikitte?
- 2)Missä tilanteessa? Tila? Kuinka monta leikkijää oli mukana?
- 3)Oma KOKEMUKSESI leikin käytöstä? Havaintoja lapsista, lapsiryhmästä, itsestäsi?

Kirjaa ylös myös havaitsemiasi muutoksia lapsissa, ryhmässä tai omassa ohjaamisessasi prosessin edetessä tai kun leikitte samaa leikkiä useamman kerran. Millä perusteella valitset leikkejä eri tilanteisiin?

Kirjaa näitä vihkoon, minkä palautat lopputapaamisessa tai vaihtoehtoisesti voit kirjata näitä asioita word tiedostoon ja lähettää sen lopuksi sähköisesti minulle: xxxxxx

Mikäli sinulla on kysyttävää, voit laittaa minulle sähköpostia tai soittopyynnön/tai soittaa xxxxxx.

Kaikki kirjaamasi asiat käsittelen luottamuksellisesti ja hävitän opinnäyte-työni valmistuttua.

Jokainen – pieninkin – ajatuksesi on tärkeä!
Kiitos Sinulle!

Mari Kosola
sosionomi AMK opiskelija

Loppukirjoitelman ohje

Koko prosessin loppuarviointia:

Mitä kahden kuukauden aikana tapahtui?

Viimeisten 2 kk aikana olet kokeillut ja toteuttanut erilaisia tutustumisleikkejä omassa lapsiryhmässäsi ja nyt on tullut aika koota yhteen koko tämän prosessin kokemuksia. Tavoitteena on ollut lapsiryhmän ryhmäyttäminen erilaisten tutustumisleikkien avulla uuden toimintakauden alkaessa.

Kirjoita vapaamuotoisesti, kertomuksen muodossa mitä tapahtui koko 2 kk aikana: (kokonaisin lausein, ei ”ranskalaisin viivoin”)

Sisällytä kertomukseesi ajatuksiasi ja kokemuksiasi seuraavista asioista:

Miten valitsemasi eri leikit soveltuivat lapsiryhmän ryhmäyttämiseen?
Miksi arvelet näin olevan?

Miten tämän menetelmän käyttäminen sopi juuri sinulle?

Millaisia onnistumisia koit leikkien käytöstä lasten ryhmäytymiseen?
Kuvaile niitä leikkihetkiä, mitkä sinun mielestäsi olivat ryhmäytymisen kannalta onnistuneita?

Arvioi leikkimisen sujumista. Sujuiko kaikki hyvin?
Miksi arvelet näin olevan?

Mitä prosessi antoi sinulle?
Antoiko prosessi sinulle jotain uutta?
Teitkö prosessin aikana jotain erilaista kuin ennen? Jos, niin mitä?

Näkyikö prosessi suunnittelussa, omassa ja koko tiimin yhteisessä? Miten?

Mitä muuta palautetta kokonaisuudesta haluat minulle tutkijana antaa?

Kiitos vastauksestasi!